

LLIÇONS

de

GRAMÀTICA VALENCIANA

amb exercicis pràctics

per

CARLES SALVADOR

Mestre Nacional, Director de Núme-
ro i President de la Secció de
Llengua i Literatura del Centre
de Cultura Valenciana, President
de la Secció de Literatura i Fi-
logia de LO RAT-PENAT, Ex Pro-
fessor de la Càtedra de Valencià
a l'Institut d'Idiomes de la ~~Univ~~
versitat de València, Col.laborador
de l'Institut d'Estudis Catalans, i
de l'Obra del Diccionari Català-Va-
lencià-Balear, Professor de Llen-
gua Valenciana, Poeta i Escriptor.

2

ADVERTIMENT

L'objecte del present llibre és facilitar el coneixement i pràctica de la llengua valenciana i les lliçons que hi conté formen tot un Curs Elemental segons les Normes o Bases aprovades en desembre de 1932 a Castelló per les entitats culturals valencianes i pels escriptors i poetes de la nostra terra, esdevenint, per tant, normes oficials.

El tex de les lliçons és breu, com correspon a un Grau Elemental, i si no tracta tal o tal qüestió és perquè el nostre interès ha estat donat rònegament la clarícia necessària per a resoldre amb facilitat els exercicis pràctics.

La part teòrica d'aquest llibre no cal que siga apresada de memòria, però sí ben llegida; amb ella a la vista es resolen tots els exercicis sense dificultats. En haver-ne, es llegirà de nou la noció teòrica corresponent, i, en algun cas, pot servir d'ajuda el Vocabulari Ortogràfic Valencià de Carles Salvador o algun altre Vocabulari o Diccionari de reconeguda autoritat; sempre, però, trobarà el lector prou nocions en el present volum per a resoldre els exercicis.

Els estudiosos, en fer els exercicis, cal que anoten el número de la lliçó, sense l'enunciat, abans d'escriure les respostes. N'hi ha prou que aquestes vagen precedides de la lletra que corresponga a cadascun dels exercicis proposats. I que no es posen a fer cap exercici sense haver estudiat curosament el text corresponent.

L' Autor

PRÒLEG

I

Carles Salvador i Ximeno va nàixer en la ciutat de València l'any 1893 de pares i avis valencians. Els avis paterns, fusters, eren de Vistabella del Maestrat i els materns, de la ciutat, velluters.

Als 14 anys ingressa a l'Escola Normal del Magisteri i als 18 obté el títol de Mestre Superior. El 1906 comença a escriure versos que resten inèdits (en valencià). El professor de Gramàtica de la Normal, don Tiburcio Alonso, el distingix sobremanera i l'afecciona als estudis gramaticals. Els poetes Bernat Ortín i Pasqual Asíns, companys d'estudis a la Normal, reben els seus consells sobre la diferenciació entre el valencià i el castellà.

Forma part del grup que presidi Bayarri i editava "Foc i Flama" i els opuscles de poesia "Pro Poesia valenciana".

D'infant conegué i tractà En Josep Nebot; de jove, en P. Fullana; més tard mossén Alcover, de Mallorca, i mossén Griera i Pompeu Fabra.

Maximilià Thous i Orts, director aleshores de "La Correspondencia de Valencia" li encomanà un "Vocabulari Castellà-Valencià" que ha quedat inèdit.

Féu, per correspondència, el curs Elemental i el Superior de l'Institut d'Estudis.

Fou un dels principals animadors de la revista "Taula de Lletres Valencianes", dirigida per N'Adolf Pizcueta, qui designà Carles Salvador per a la ponència per a la unificació ortogràfica i després li encomanaria el Vocabulari Ortogràfic Valencià i els cursos d'Ortografia i de Morfologia publicats primerament en el periòdic "El mi" i dels quals s'han fet ja dues edicions.

Fou nomenat secretari de l'Institut d'Estudis Valencians i de la seua Secció Filològica on començà a redactar la correcció i ampliació del seu Vocabulari Castellà-Valencià.

19

En Nicolau Primitiu (sota el deganat de Sanchis Si-vera) el proposà membre del Centre de Cultura Valenciana, on regenta la presidència de la Secció Filològica.

El professor Gonzalvo Paris el nomenà professor de la càtedra de valencià de l'Institut d'Idiomes de la Universitat de València.

En Manuel González Martí el nomenà president de la Secció de Llengua i Literatura del Rat-Penat.

Carles Salvador és ben conegut com a poeta; però és més afeccionat a la prosa que no a la poesia rimada. El títol que més li plau és el de "propagador de l'idioma".

II

Els gramàtics valencians dels segles de decadència de l'idioma han estat mancats de les condicions necessàries que requereix aquesta funció: una coneixença profunda de la llengua antiga, un sentit afinat dels fets actuals del llenguatge, un concepte clar i decidit de la categoria literària que cal donar a l'idioma, i una vocació i temperament gramatical, que són la base de tot. El gramàtic de raça no es fa, se'n naix. Es forma amb els estudis filològics, gramaticals i lexicològics, a través de tota una vida, però amb contacte directe, vital, amb la literatura, els literats i els problemes idiomàtics de cada dia, dels quals cal destacar l'ensenyament, la propagació, les correccions, etc. Qualitats totes que mancaven a Carles Ros en el s. XVIIIè. L'obra gramatical del qual no té cap vàlua. En el s. XIX, la Renaixença valenciana fou eixorca en gramàtics. Només els lexicògrafs (Lamarca, Escrig i Martí Gàdea, els més afinats) es fan remarcar. Llombart intentà de codificar l'ortografia valenciana amb més bona voluntat que capacitació, puix que no era la persona més adient car no tenia cap condició de gramàtic. Josep Nebot inicia la desviació *patoisant*, tan blasmable; és el prototip de l'erudit pedant, mancat totalment de la més elemental dignitat literària, d'idees gramaticals tan errades i inexactes com perniciosos.

El P. Fullana haguera pogut ésser una personalitat cabdal en la nostra història gramatical, però estava mancat d'algunes qualitats i circumstàncies especials. Autodidacta sense preparació romanística, tenia en canvi la suficient cultura lingüística valenciana per a haver estat el cap dels gramàtics valencians de no haver comès errors innombrables. Li mancava preparació gramatical i filològica, tenia un concepte local, dialectal, del que havia d'ésser la llengua literària —ell escrigué totes les seues obres literàries, històriques, etc., en castellà...—, i no tenia cap condició d'autèntic gramàtic, ni vocació (la seua en els estudis històrics). Per bé que els bons escriptors feren la via llur, apartats de l'ambient reduït de l'actuació del P. Fullana, els elements que no lligen de les forces vives i acadèmiques locals el tingueren com a *savi filòleg*, potser per a justificar-se de llur apatia i abandó, puix que la preparació pròpiament filològica del P. Fullana era molt migrada com ho demostren els seus escrits i les seues etimologies, però incomparablement superior a les personalitats del seu temps: Amb tot, si el P. Fullana no hagués perdut el contacte amb l'Institut en els moments cabdals de la publicació de les Normes Ortogràfiques, si ell les hagués implantades íntegrament, o lleument esmenades, a València; si quan publicà la seua Gramàtica de 1916 hagués només llegit abans la de Fabra de 1912; si el seu Vocabulari ortogràfic valencià de 1922 hagués estat fet d'acord amb l'ortografia del *Diccionari Ortogràfic*, etcètera, etc., la glòria del P. Fullana haguera estat immarcesible. Perquè el P. Fullana fou realment qui féu front en València a les tendències patoisants i introduí l'ortografia moderna de l'Institut, ~~només que, mancat de preparació filològica, operà una sèrie de modificacions personals, precisament totes elles errades, i adoptà un criteri dialectista i poblatà, tancat i obtús, contrari en tot a les tendències dels millors literats. Potser l'exemple del mallorquí Antoni M.^o Alcover, el dissident que no temé l'escàndol, influí en el seu apartament. Haguera estat més profitosa una submissa col·laboració de tots dos a l'obra científica i solvent de l'Institut, potser~~

lora

~~un vic massa rígida en els seus primers moments, especialment en els paradigmes morfològics i en la tàctica oposició a un diccionari general de gran amplitud i tolerància lexicogràfica que en res no haguera perjudicat al diccionari literari posterior.~~

Tanmateix, ja abans de la fundació de l'Institut, els millors escriptors valencians, publicaven llurs obres en l'ortografia científica de P. Fabra, com es pot veure en les obres i escrits d'Eduard i Daniel Martínez Ferrando, Miquel Durán i Jacint Mustieles. Arran de la promulgació de les Normes Ortogràfiques, el gros dels millors escriptors valencians eren normistes: al noms anteriors cal afegir els de Carles Salvador, Pasqual Asins, Bernat Ortín, Navarro Borràs, Almela i Vives, Adolf Pizcueta, Maximilià Thous, Ernest Martínez Ferrando, Francesc Caballero i tants d'altres. El P. Fullana acabà publicant una *Ortografia Valenciana* quasi totalment d'acord amb les Normes ortogràfiques generals i, finalment, fou el primer firmant de l'anomenada *Convenció de Castelló*, on totes les entitats culturals i personalitats valencianes acordaren la unificació ortogràfica definitiva. ~~D'aquesta manera l'autèntic fullanisme s'ha incorporat al corpus de l'idioma; només alguns pseudo-fullanistes han caigut en aberracions insolents, que el P. Fullana no hauria aprovat mai, com és ara defensar l'origen ibèric de la valencià i l'ortografia patoisant, quan es ben sabut que el P. Fullana reconeixia l'origen llatí i la unitat de l'idioma arran de la Reconquesta de Jaume I. És més, la mort li impedí reeditar la seua gramàtica, que ja tenia preparada, íntegrament ortografiada segons les Normes oficials.~~

Cal un record a l'enyorat poeta Bernat Ortín, que publicà una *Gramàtica Valenciana* (1922) totalment correcta, per bé que massa elemental. El poeta que era Bernat Ortín no tenia vocació de gramàtic i en la seua obra només hi ha que bona voluntat, però no tenia empenya per a fer més.

Carles Salvador vingué a omplir un buit i amb la seua labor de cada dia, a través de trenta anys, amb el seu batallar constant, va liquidar victoriosament l'èpo-

ca del diletantisme, de la desorientació i del confusio-
nisme gramatical i preparà el terreny planer a les noves
generacions. Cal dir que Alcover i Fullana tingueren no
poca part d'allò que F. de B. Moll anomena amb frase
encertada "el diletantisme carregat de mèrits per la seua
laboriositat, però desorientat i desorientador".

La labor de Carles Salvador com a gramàtic és sem-
blant a la del professor Emili Vallès. Han estat els més
valuosos auxiliars i col·laboradors de les Normes i dels
filòlegs. Però a més a més Carles Salvador, que fou l'àni-
ma de la Convenció de Castelló, ha hagut d'actuar com
a mestre permanent, ja que no hi ha hagut cap escrip-
tor valencià que no haja recorregut als seus consells
gramaticals i correccions.

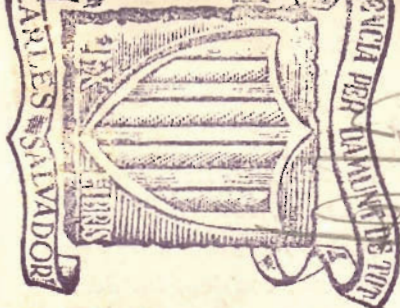
Aquesta Gramàtica conté, a més de la reedició de
l'Ortografia (quarta edició) i de la *Morfologia* (tercera
edició), la *Sintaxi*, *Prosòdia* i altres lliçons, que formen
un tractat complet de gramàtica valenciana. Té el mèrit
de no exposar criteris personals, sinó la doctrina gene-
ral admesa i seguida per tots els bons escriptors va-
lencians actuals. D'esta manera la Gramàtica de Carles
Salvador té la significació d'una obra col·lectiva com si
fos un tractat acadèmic.

Manuel Sanchis Guarner i J. Giner pertanyen a la
nova generació, universitària. Del primer n'ha fet l'elo-
gi merescut F. de B. Moll. Cal un record a Joan Cor-
mines, actualment el millor romanista europeu i el millor
conexedor del valencià.

El lector desitjós de més informació gramatical va-
lenciana farà bé de tenir present els altres dos trac-
tats gramaticals a l'abast: la *Gramàtica Valenciana* de
Manuel Sanchis Guarner (Editorial Torre, València 1950)
i *La conjugació dels verbs en valencià*, de G. Renat. To-
tes tres obres es complementen mútuament, fins el punt
que, realment, constitueixen una sola Obra. No cal dir
que tenen unitat de doctrina gramatical, exposada de
manera diversa, i llur estudi conjunt és el millor sistema
pedagògic: teoria i pràctica.

J. Giner

Bono
Lopez

(2)

Ortografia Valenciana

Lliçó IX

Divisió de les paraules en síl·labes

63.- En general la paraula té tantes síl·labes com vocals. Així, *ple*, *mà*, són d'una síl·laba; *vinta*, *arbre*, de dues síl·labes; *estampa*, *caseta*, de tres síl·labes; *desmanegar*, *València*, *intransigent*, són paraules de quatre síl·labes.

Per a dividir les paraules en síl·labes cal tindre present:

1. La *i* i la *u* febles situades entre dues vocals ataquen la segona com a consonants *i*, per tant, són part de la síl·laba de la segona vocal i amb ella formen diftong: *es-gla-iar*, *en-ca-uar*.

64.- a. La *i* inicial, porte o no *h*, seguida de vocal és pronunciada com a consonant i forma diftong amb la síl·laba següent: *hie-na*, *io-de*.

a). ~~La~~ La *i* i la *u* febles no formen diftong amb la vocal següent: *a-na-to-mi-a*, *his-tò-ri-a*, *pèr-du-a*.

Però es produïx diftong de *u* seguida de vocal si davant de la *u* hi ha *g* o *q*: *llen-gua*, *qües-ti-ó*.

b). La *i* i la *u* precedides de vocal solen formar diftong amb la vocal anterior: ai-re, boi-ra, cau-re, plou-re.

65.4. Cal trencar al final de ratlla les lletres dels grups *ix, rr, ss, tz*: *coi-xa, ser-ra, ròs-sec, dot-ze* (però no el dígraf *ny*: *Es-pa-nya*).

66.5. Les lletres dels prefixos *an, con, en, in, des, ex, sub, trans*, no s'han de separar encara que se guixca vocal: *an-hidre, con-hort, in-apetència, sub-hasta, trans-atlàntic*.

67.6. Un mot és anomenat *agut, pla* o *esdrúixol* segons que la seua síl·laba tònica (sobre la qual es carrega la veu en pronunciar-la) siga l'última, la penúltima o l'antepenúltima.

Aguts: *aniré, cantar, medicinal*.

Plans: *metge, cànter, taula*.

Esdrúixols: *metàfora, història, estúpida*.

Exercicis:

~~Exercici~~ a).—Copieu les paraules següents, separant-ne les síl·labes amb un guionet:

airada, boira, creuen, ingènua, massa, atròfia, escolania, miop, gaita, centúria, esplai, esplaiar, memòria, bilingüe, obliquïtat, suïssa, ambigua, trauen, traïdora, desclouen, emparrat, encaixar, pronuncien, pairal, aiguamoll, anatomisar, església, transacció, boina, mai, taula, reina, pausa, delinqüència, deshonorat, baixesa, Jaume, Joan, saüc, subaltern, vaixell, inhòspit, aperdiginat, aiguaneu, exhortar, buit, fetge, dotze, desintegrar, deshora, inapetència, coixinera, guantera, iambe, cuetejar, qüestió, pasqua, encauar-se, corredor, subhasta, nissaga, morrió.

~~Exercici~~ b).—Poseu les paraules següents en tres llistes: 1.ª, *agudes*; 2.ª, *planes*, i 3.ª, *esdrúixols*, separant-ne les síl·labes:

~~macabre~~, pinzell, ~~sabo~~, pinyol, general, piano, mànega, espartenya, escórrer, pissarra, Màntua, anatomia, Lluïsa, Córdova, mentida, morter, clavell, màquina, malalt, gemegar, jutge, estómac, plàstic, ciència, polític, butaca, escuàlida, transitori, casament, títol, supremacia, reverència. Horer, península, clàusula, íntim, impressionista, relacions, sastreria, transigir, exhibició, trössos, viatge, aquàrium, ofec, còncau, recau, lingüística, solemnia, prohibir, oïm, deuen, presència, Pompeia, sollicitació, perpetuïtat, fondària, desencisar, assassinava, quaranta, esmorteïment, millèssim, millímetre, enrabiari, pàtria, pòstuma, menyspreable, oient, lirsòria, aniran, emperadriu.

Llicó II

Accentuació gràfica

68. L'accent gràfic és de dues maneres: accent greu (*cantaràs*), que va d'esquerra a dreta sobre la vocal tònica. I accent agut (*músic*), que va, sobre la vocal, de dreta a esquerra.

Quan la *a*, la *e* oberta i la *o* oberta s'han d'accentuar, ho hem de fer amb l'accent greu: *revàlida*, *Bèlgica*, *còpia*.

Quan la *u*, la *i*, la *e* tancada i la *o* tancada s'han d'accentuar, ho hem de fer amb l'accent agut: *únic*, *aní*, *correré*, *falcó*.

69. No totes les paraules s'accentuen gràficament. Duen accent gràfic:

a) Les *polisíl·labes agudes* que acaben en alguna de les dotze terminacions següents: *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, *as*, *es*, *is*, *os*, *us*, *en*, *in* en què la *i* o la *u* no formen part d'un diftong. Exemples: *anirà*, *vindré*, *torní*, *balcó*, *fugiràs*, *pastís*, *capciós*, *fartús*, *encén*, *Pequín*.

b) Les *planes* que no acaben en les dotze terminacions dites. Exemple: *cònsol*, *epíleg*, *exàmens*, *paràgraf*, *passaríeu*.

c) Totes les paraules esdrúixoles. Exemple: *hipòtesi, fàbrica, clemència.*

Exercicis:

a) Feu dues llistes de tots els mots aguts que figuren en la llista següent: una de mots aguts amb accent gràfic, i una altra de mots aguts sense accent gràfic. (Sobretot, en copiar, fixeuvos ben bé si l'accent gràfic és greu (`) o agut (^).

~~canvi, corda, boineta, València, aire, glòria, mòbil, série, barana, Jordi, Antònia, futur, cànter, parís, feliç, humit, bòlid, capsa, capser, àrdua, violència, tebi, trençarà, mesell, ningú, salut, veinat, reina, París, mànec, mànega, pujol, Hàpis, entén, anglés, Maria, constància, parot, silenciós, costa, vila, llençol, sabates, menjant, Salomó, bisturí, Gosme, manobre, vela, sola, home, Ramon, advertieu, cantà, estimàveu, titot, àngels, morint, Heterola, roja, dutxa, cantarà, cantaran, melsa, dia, Madrid, vestia, bèstia, múltiple, insistirem, Túria, escoltàvem, espígol, espigolàvem, espigolarem, espigolaríem, aflicció, almívar, aniràs, corrieres, Rosa, ningú, passadís, voldrà, estimaré, comprí, corcó, equivalència, esgàstula, pèndol, fisiòleg, econòmic, penal, bugia, ferrús, francés, aconsolar, grandíós, encén, clemència, esplín, hidròfob, demència, àrab, morta, càrrec, taula, centígrad, àvid, contra-prova, telégraf, govern, esglai, catàleg, acetilén, fàcil, camí, camins, àtom, diàfan, sabó, teléfon, época, índex, àrea, boirós, supèrflua, atlas, lícit, memòria,~~

complau, cadàver, harmònim, raons, intel·ligència, respon.

b) Feu dues llistes de tots els mots plans que figuren en la llista anterior: una de mots plans amb accent gràfic, i una altra de mots plans sense accent gràfic.

c) Feu una llista de tots els mots esdrúixols que figuren en la llista anterior.

Accentuació gràfica (continuació)

70.4 Ultra les paraules indicades en les regles anteriors (vegeu lliçó I), s'accentuen les següents, no compreses en les regles, per a què la significació de les quals no siga confosa amb les mateixes paraules no accentuades:

bé; plu., *béns* (espanyol, *bien*).

bóta; plu., *bótes* (esp., *tonel*).

cós; plu., *cóssos* (esp., *carrera*).

déu; plu., *déus* (esp., *dios*).

és (del verb *ser* o *ésser*).

féu (forma del perfet del verb *fer*).

dóna; plu., *dónes* (del verb *donar*).

fón (del verb *ésser* o *ser*).

fóra (del verb *ésser* o *ser*).

jóc; plu., *jócs* (sinònim de *joquer*).

mà (esp., *mano*).

més (adverbi; esp., *más*).

mèu; plu., *mèus* (sinònim de *miol*).

mòlt, *mòlta* (del verb *moldre*).

món (esp., *mundo*).

móra; plu., *móres* (nom de fruita).

nét, néta (esp., *nieto*).

nós (pronom fort: *vingueu amb nós*).

ós; plu., *óssos* (esp., *oso*).

pèl; plu., *pèls* (esp., *pelo*).

què (pronom interrogatiu i relatiu darrere preposició).

sé (del verb *saber*).

séu; plu., *séus* (esp., *sebo*).

sí (adverbi afirmatiu).

sóc (del verb *ésser* o *ser*).

sòl; plu., *sòls*, *entresòl* (esp., *suelo*, *entresuelo*).

són (del verb *ser* o *ésser*).

té (del verb *tindre*).

ús (substantiu; esp., *uso*).

véns (del verb *vindre*).

véu (del verb *vore*; però no en el present d'indicatiu, que és *veu*).

vés (del verb *anar*).

vós (pronom personal fort: *us vullc a vós*).

Exercicis:

(a) Escriviu les frases següents un parell de vegades, fixant-vos molt en l'accentuació i en el significat dels mots que no van en cursiva:

1. *El pastor porta el be a la carnisseria.*
2. *Els hòmens més valents són ací.*
3. *El boter calça unes botes noves.*
4. *Ahir sabies bé la lliçó.*
5. *Demà baratarem la bóta del vi novell per una bóta més gran.*

6. *El corredor Nurmi ha guanyat el cós internacional.*
7. *Té tot el cos mullat.*
8. *La meua dona no dóna prou almoines.*
9. *A les deu eixirà el correu.*
10. *Per a què vingues tu aniré jo també.*
11. *Tocarà la campana en alçar a Déu.*
12. *Ell em deu deu pessetes.*
13. *Què volies tu?*
14. *El cacic em féu una mala passada.*
15. *Dóna la mà als amics.*
16. *El joc de pilota no va bé.*
17. *Per ací es diu que l'Ambrosi és molt bo.*
18. *Si no fóra per mirar, vos llençava fora del saló.*
19. *A vós no us he de dir si podeu anar a collir plàtans.*
20. *No digueu ni sí ni no fins a saber la veritat.*
21. *Ma germana és morta ja.*
22. *El mes de juliol sol fer molta calor.*
23. *El meu gat fa dos miols.*
24. *Sóc molt content perquè he mèlt el meu blat.*
25. *Mon cosí ha corregut molt de món.*
26. *He vist una mora que ven móres d'esbarzer.*
27. *El nét de Maria és un jove que sempre va net.*
28. *A l'ós del parc li van llançar un os de gallina.*
29. *A cal barber li han retallat el pèl.*

30. *Jo sóc dels qui fan i venen socs.*
 31. *Gita't al sol i prendràs bé el sol.*
 32. *Vens molt d'arròs perquè véns a comprar-lo a València.*
 33. *Vés a Xàtiva i torna quan pugues.*
 34. *Vós no sabeu distingir els bons dels dolents.*
 35. *Em dóna un pom de flors.*
 36. *Semblava sa i té poca salut; sa germana tampoc no ne té molta pel que es veu.*
 37. *Pren-te el te o el café, si vols.*
 38. *Sí que s'ha ficat al si el paper net.*
- b) Feu-vos dictar les frases anteriors, i després corregiu-vos-les, ~~vós mateix~~, si cal.

Llicó IV XII

Ús de la dièresi

¶ 1.- Els dos punts que s'escriuen damunt de la *u* per a indicar que esta vocal no és muda, és el signe anomenat *dièresi*. Exemples: *següent, ambigüitat, qüestió*.

Si en les combinacions *ue* i *ui* darrere *g* o *q* no hi ha *dièresi*, la *u* és muda i, per tant, no es pronuncia. Exemples: *guerra, quinquer*.

¶ 2.- Escrivim també dièresi damunt la *i* o la *u* quan van seguides de vocal i no actuen com a consonants. (Actuen com a consonants la *i* de *joia* i la *u* de *cauen*.) I quan no formen diftong amb la vocal anterior en cas de no portar accent gràfic. Exemples: *agraïa, veïna, oïm, diürn*.

Però escriurem: *beneïem, beneïeu, veí, beneís, beneïrem, beneïreu, deífic*.

¶ 3.- No porten dièresi els sufixos *isme*, *ista*. Exemples: *altruisme, egoïsta*.

¶ 4.- En els verbs de la tercera conjugació en els quals la darrera lletra radical és una vocal, les terminacions acabades en *i* són escrites amb una diè-

resi sobre esta lletra, ^{menys} ~~mande~~ en aquelles formes en què la *i* és escrita *i*.

Exemple: *agraïem*, *agraïeu*; *agraïrem*, *agraïreu*, *agraí*.

Així, porten dièresi:

Present d'indicatiu: 1 *agraïxc*, 2 *agraïxes*, 3 *agraïx*; 4 *agraïm*, 5 *agraïu*, 6 *agraïxen*.

Present de subjuntiu: 1 *agraïxca*, 2 *agraïxques*, 3 *agraïxca*; 4 *agraïm*, 5 *agraïu*, 6 *agraïxquen*.

Imperatiu, singular: 2 *agraïx*; plural: 4 *agraïm*, 5 *agraïu*.

Imperfet d'indicatiu: 1 *agraïa*, 2 *agraïes*, 3 *agraïa*; 6 *agraïen*.

Imperfet de subjuntiu: 1 *agraïra* (però *agraïs*), 2 *agraïres* o *agraïsses*, 3 *agraïra* (però *agraís*); 6 *agraïren* o *agraïssen*.

Perfet d'indicatiu: 2 *agraïres*; 6 *agraïren*.

Participi passat: *agraït*, *agraïda*; *agraïts*, *agraïdes*.

No porten dièresi per excepció:

l'infinitiu: *agrair*.

el gerundi: *agraïnt*.

el futur: *agraïré*, *agraïràs*, etc.

el condicional: *agraïria*, *agraïries*, etc.

75. No porten dièresi les paraules formades amb prefixos. Exemple: *coincidència*, *reunió*. *autointoxicar*, *contraindicació*. (Però escriurem *reïx* (de *reeixir*) i *reüll*, *reüllar*.)

76. No porten dièresi les terminacions llatines *um* i *us*. Exemple: *harmòonium*, *Pius*.

Exercicis:

a) Feu dues llistes dels mots següents, fixant-
vos detingudament en llur ortografia. Una de mots
amb accent gràfic, i una altra de mots amb dièresi:

*suís, suïssos, Suïssa, eqüestre, traïció, país, paül,
venieu, genuí, veïna, veí, raïm, atribuïa, heroïna,
traduïble, continuïtat, diürnal, lluíssor, agraiés,
agraïem, veïnatge, deífic, deïtat, deïcida, Lluís,
lluïsos, traïa, traïrem, sarraí, sarraïna, sarraïns, ge-
nuïna, amoïnar, oït, oïm, oïeu, lingüïsta, oí, qüestió,
freqüent, obliquïtat.*

b) Poseu en els blancs dels mots següents, *i, ï*
o *í*, segons corresponga:

Traduir

Gerundi: *tradu..nt.*

Present d'indicatiu: *tradu..xc, tradu..xes, tra-
du..x; tradu..m, tradu..u, tradu..xen.*

Present de subjuntiu: *tradu..xca, tradu..xques,
tradu..xca; tradu..m, tradu..u, tradu..xquen.*

Imperatiu, singular: *tradu..x; plural: tradu..m,
tradu..u.*

Imperfet d'indicatiu: *tradu..a, tradu..es, tra-
du a; tradu..em, tradu..eu, tradu..en.*

Imperfet de subjuntiu: *tradu..ra o tradu..s, tra-
du..res o tradu..sses, tradu..ra o tradu..s; tra-
du..rem o tradu..ssem, tradu..reu o tradu..sseeu,
tradu..ren o tradu..ssen.*

Perfet d'indicatiu: *tradu.., tradu..res, tradu..;
tradu..rem, tradu..reu, tradu..ren.*

Futur: *tradu..ré, tradu..ràs, tradu..rà; tradu..rem, tradu..reu, tradu..ran.*

Condicional: *tradu..ria, tradu..ries, tradu..ria; tradu..riem, tradu..rieu, tradu..rien.*

Participi passat: *tradu..t, tradu..da; tradu..ts, tradu..des.*

La terminació dels adjectius

77. En el nostre parlar hi ha adjectius terminats en *a* (*idiota, agrícola, hipòcrita*) que són aplicats als substantius masculins i als femenins indistintament (*home idiota, dona idiota*). I adjectius terminats en *e* (*insigne, fúnebre, jove*) que són aplicats també als substantius masculins i als femenins indistintament (*home insigne, dona insigne*). Són els adjectius d'una sola terminació.

Hi ha adjectius terminats en *e* que en aplicar-los a un substantiu femení canvien la *e* en *a* (*raïm agre, poma agra; carrer ample, plaça ampla*).

També hi ha adjectius que terminen en consonant (*dolç, net, roig*), però en aplicarlos a un substantiu femení canvien la terminació (*fruit dolç, taronja dolça; home net, dona neta; pèl roig, tela roja*).

Hi ha, doncs, adjectius d'una i de dues terminacions.

78. † Són adjectius d'una terminació quasi bé tots els que terminen en *e* (*amable, bilingüe, cèlebre*).

*
80. (al tindre present que si bé generalment es corres-
ponen les dues categories d'adjectius en castellà i
en valencià hi ha, però, algunes excepcions:

a). Mots que en valencià són de dues terminacions:
aquest, calent, cortés, covard, ~~ferm~~, ~~fort~~, dolç, ferm,
fort, gris, invert, pobre, trist, verd i que en ~~es~~
castellà sols tenen una terminació.

b). El mot rude que és d'una terminació en
valencià i de dues en castellà.

N'hi ha que terminen en a i també són d'una sola terminació (*agrícola, belga, indígena*).

79.-2. Són de dues terminacions els acabats en *-cte* (*exacte, exacta*). Els acabats en *-pte* (*apte, apta*). Els acabats en *-gne* (*digne, digna*), llevat *insigne*.

També són de dues terminacions, entre altres, els següents adjectius: *agre, atre, ample, aspre, còmode, culte, destre...*, els femenins dels quals fan: *agra, atra, ampla, aspra, còmoda, culta...*

Exercici:

Apliqueu els adjectius següents a un nom masculí i a un de femení:

acomodable, pobre, exsangüe, alegre, apte, negre, rèprobe, benigne, sinistre, illustre, excusable, agre, digne, atre, indemne, noble, simple, vostre, agrícola, feble, ~~triple~~, inepte, tendre, vernacle, ximple, múltiple, neutre, estimable, soluble, confortable, pulcre, magre, dolç, sec, vaga, doble, fúnebre, jove, idòlatra, abstracte, insigne, probable, rude, directe, corrupte, quàdruple, esquerre, ímprobe, terrestre, hipòcrita, nòmada, iconoclasta, univalve, idiota, homicida, celta, pulcre.

Model:

home <i>pobre</i>	home	} <i>jove</i>
dona <i>pobra</i>	dona	
home <i>net</i>	home	} <i>cèlebre</i>
dona <i>neta</i>	dona	

Ús de l'apòstrof

§ 1. Els articles *el* i *la* quan van davant una paraula que comence en vocal o *h* es reduïxen a *l'* (ço és, perden la vocal i és substituïda per un apòstrof (')). Exemples: *l'arbre, l'egua, l'hora, l'ungla.*

Però davant paraules femenines que comencen en *i* o *u* febles, ço és, que no porten accent tònic, ha d'usar-se l'article *la* sense apòstrof. Exemples: *la idea, la història, la unió, la humanitat.* (Noteu com en estos exemples la veu no es carrega ni en la *i* ni en la *u* inicials.)

Formen excepció les tres paraules següents: *host, ira, una* (quan *una* és substantiu —hora del rellotge—), que sempre porten l'article *la*, sense apòstrof, per exigències de pronúncia. Exemples: *la host del rei; la ira l'encega; la una de la nit.*

§ 2. Les contraccions *del* (*de + el*) i *al* (*a + el*) es descomponen quan van davant una paraula que comence en vocal o *h*. Escriurem: no *del amo*, sinó *de l'amo*; no *al arbre*, sinó *a l'arbre*; no *al home*, sinó *a l'home*.

8 3. La preposició *de* es transforma en *d'* quan va davant una paraula que comence en vocal o *h*. Exemples: *d'home*, *d'ara*, *d'àliga*, *d'història*.

Exercicis:

a) Substituïu la ratlleta que hi ha davant cada una de les paraules següents amb l'article corresponent (*el*, *la*, *l'*):

— riu, — casa, — hort, — India, — hindú, — llibre, — hora, — escola, — avi, — ira, — os, — odi, — illa, — unitat, — ús, — intel·ligència, — aigua, — hisenda, — hòstia, — humanitat, — universitat, — olla, — ull, — taula, — humitat, — host, — aire, — ferro, — il·lusió, — unificació, — interí, — irat, — unglot, — uniforme, — orgue, — escoià, — exhalació, — Isabel, — ombra, — hulla.

b) Copieu les frases següents, substituint els punts amb *el*, *la*, *l'*, *d'*, segons calga:

1. ... *home del sac*.
2. *La casa ... els sorolls*.
3. *Raig ... aigua*.
4. *Una arrova ... oli*.
5. *El sant de ... agüelo*.
6. ... *oroneta de plata*.
7. ... *Universitat de València*.
8. *Es prenia un got ... orxata*.
9. *Vingué a ... una del matí*.
10. *No estime ni ... una ni ... atra*.
11. *La pols de ... era*.
12. ... *Història ... Egipte*.
13. *Els misteris de ... India*.

14. *Els drames ... aire.*
15. *... intel·ligència entre obrers i patrons.*
16. *... unió fa la força.*
17. *... hora ... anar a ... aigua.*
18. *... Himne de ... Exposició.*
19. *... cèliba no es xupla ... oli.*
20. *... host del rei En Jaume.*
21. *... ira li encega ... intel·lecte.*
22. *Ve a les dotze i marxa a ... una.*
23. *... humitat rovella el ferro.*
24. *Els furs de ... home.*
25. *... inutilitat de ... armament antic.*

Ús de B-P

84.- 1. En principi de paraula s'escriu amb *b* i no amb *p* les síl·labes *ab*, *ob* i *sub*, i s'escriu amb *p* la síl·laba *cap*. Exemples:

abdomen, abjecció, absència, abstracte, abscissa, absurd;

objecte, obscur, obtindre, obcecació;

subdivisió, subjecte, submergir, subsistir, substància, subterfugi, subvenció;

cap, capçal, capficar, capgirar, captar, captivar, captindre.

Excepcions:

apte, optar, opció, òptic, òptim;

cabdal, cabdell, cabdill.

Tant la regla com les excepcions s'estenen als composts i als derivats (de *substància*, *insubstancial*; de *cabdell*, *cabdellar*).

85.- 2. Enmig de paraula s'escriu generalment *p* davant les lletres *t*, *c*, *s* o *n*, i s'escriu *b* davant *d*. Exemples:

acceptar, precepte, adoptar;

inèpcia, adopció, erupció;

catalèpsia, eclipsi, copsar;

hipnòtic;

hebdomadari, molibdén.

Són excepcions: *dissabte, dubte, sobte.*

86.3. En fi de paraula darrere vocal s'escriu generalment *p* (*cap, tip, escup, llop, rep, cup* (recipient)).

Són excepcions les paraules terminades en *fob*, com *hidròfob*; les terminades en *síllab*, com *monosíllab*; i les paraules *adob, aljub, àrab, boabab, club, enxub, gàlib, nabab, tub* i *cub* (espanyol, *cubo*).

87.4. En fi de paraula darrere consonant s'escriu *b* en les paraules els femenins o derivats de les quals porten *b*; i s'escriu *p* en aquelles els femenins o derivats de les quals porten *p*. Exemples:

calb (*calba*).

destorb (*destorbar*).

corb (*corbera*).

tomb (*tombar*).

serp (*serpent*).

camp (*camperol*).

llamp (*llampegar*).

palp (*palpar*).

88 5. S'escriu amb *b* la preposició *amb*, o ~~*ab*~~ (*preferible amb*).

Exercicis:

a) Copieu les frases següents, substituint els punts amb *p* o *b*, segons corresponga:

1. *Aquell rei a. dicà la corona.*

2. *Era un tema tan a.stracte, que quasi era a.surd estudiar-lo.*

3. *L'a.sència de beguda ens féu pensar en una reunió d'a.stemis.*

4. *És un su.jecte sense su.stància.*

5. *El ca.dill o.tà per ca.tindre's.*

6. *No féu cap ade.te.*

7. *El su.marí es su.mergí en un moment.*

8. *Ca.tiva la seua o.stinació.*

9. *No havia o.stacle que ell no salvara.*

10. *De so.te li vingueren els du.tes.*

11. *El volcà és en eru.ció.*

12. *El dissa.te te comprarem un ca.dell de fil.*

13. *Ca.girava la conversa, aportant su.terfugis.*

14. *L'ado.ció de l'infant es féu sense o.stacles.*

15. *Ens farà l'o.sequi de dir-nos què ha o.servat durant l'eclipsi de sol.*

b) Copieu les paraules següents, destriant-les en quatre llistes:

1. Acabades en *p* darrere vocal (exemple: *rep*).

2. Acabades en *p* darrere consonant (exemple: *serp*).

3. Acabades en *b* darrere vocal (exemple: *àrab*).

4. Acabades en *b* darrere consonant (exemple: *corb*).

destorb, tomb, filàntrop, hidròfob, bulb, orb, adob, eixarop, tub, palp, cub, romp, corb, calb, xop, alarb, estrep, serp, torb, rep, rumb, llamp, balb, grup, àrab, esclop, cap, llop, tip, colp, sap, escup, cup, trisíl·lab, boabab, aljub, cep.

Llicó VIII

XVI

Ús de G-C

89

88-1. Enmig de paraula s'escriu *c* davant *c*, *t*, *s* o *z*.
Exemples: *acció*, *tacte*, *dacsa*, *èczema*.

90-2. Enmig de paraula s'escriu *g* davant *m*, *n*, *d* o *g*. Exemples: *augment*, *sagnar*, *Magdalena*, *suggerir*.

Són excepcions: *dracma*, *aràcnid*, *estricnina*, *tècnic*, *anècdota*, *sinècdoque*.

89-3. En fi de paraula s'escriu *c* darrere vocal.
Exemples: *drac*, *rec*, *escric*, *sóc*, *poruc*, *estòmac*, *prèssec*, *únic*, *equivoc*.

Però s'escriuen amb *g* final darrere vocal les paraules que terminen:

en *fag*, com *sarcòfag*;

en *fug*, com *centrífug*;

en *leg*, com *pròleg*;

i les parauls següents, que també són excepció: *demagog*, *pedagog*, *estrateg*, *nàufrag*, *pèlag*, *cartílag*, *aeròpag*, *càstig*, *pròdig*, *zig-zag*.

91-4. En fi de paraula darrere consonant s'escriu *c* o *g* segons l'escriptura d'altres paraules de la mateixa família. Exemples:

blanc (amb *c*, per *blanca*), *corc* (per *corcar*), *fosc*

(per fosca), arc (per arcada), desfalc (per desfalc
car).

sang (amb g, per sangonós), llarg (per llarga),
alberg (per albergar), dramaturg (per dramatur-
gia), dring (per dringar).

93 92 * S'escriu amb c la primera persona del present
d'indicatiu. Exemple: *prenc, venc, fonc. entenc.*

Exercicis:

a) Copieu les frases següents, omplint els buits
amb ^{agregats} ~~estes~~ paraules:

accent, occident, pacte, exacte, sacsó, facsímil,
eczematós, diafragma, pigmeu, cognom, magnòlia,
tècnic, estricnina, dracma, maragda, amígdales,
anecdolari, suggestiu, públic, desfalc, arc, blanc,
fosc, amarg, taumaturg, fang, zoòfag, febrífug, de-
magog, anàleg, càstig, pedagog, pròdig, naufrag.

1. Com ha plogut hi ha molt de ...
2. Els enemics firmaren un ... de pau.
3. El sol es pon per ...
4. Ha vingut un ... a muntar la màquina.
5. El gos morí perquè li donaren ...
6. El ... d'esta màquina de retratar és molt bo.
7. El qui practica la demagògia és un ...
8. El lladre tindrà el seu ...
9. Encén el llum, que s'ha fet ...
10. La nostra revista reproduïx en ... una obra
antiga.
11. És ... perdre un fill.
12. Té un anell amb una pedra que es diu ...
13. El ... aplaudí la comèdia.

14. *Ha tornat a casa el fill ...*
15. *El paper ... és bo per a escriure.*
16. *Visitarem l' ... de Cabanes.*
17. *El compte és ...*
18. *Pestalozzi és un gran ...*
19. *L'... s'ha de curar l'èczema.*
20. *La ... és una flor blanca.*
21. *De nom és Antoni i de ... Montblanc.*
22. *És tan baixet que bé se li pot dir ...*
23. *La ... és una moneda antiga.*
24. *Ha volgut operar-se les ...*
25. *El Banc té un ... de tres mil pessetes.*
26. *Fra Vicent Ferrer era ...*
27. *El ... pugué guanyar la platja.*
28. *El que tu em dius és ... al que ella em digue.*
29. *Sap tantes anècdotes que farà un ...*
30. *El seu caràcter és molt ...*
31. *Este insecte, com no menja si no són mate-*
ries animals, es diu ...
32. *Un medicament ... perquè lleva la febre.*
33. *Té l' ... dels francesos.*
34. *La camisa té un ... dalt del colze.*

b) Copieu les frases següents, substituint els punts amb g o c, segons calga:

1. *En vore san. tota s'esglaià.*
2. *Du un doble. als pantalons.*
3. *Volia regar i no trobava re..*
4. *Ja he fet el seu encàrre..*
5. *És més amar. que la fel.*
6. *El ~~ll~~llampe. ~~ens~~cegà.*

6. *El llampe. m' encegà*

7. *Entenc que ell és un sacríle..*
8. *El carrer fa un zi.-za..*
9. *L'antropòfa. es menja la carn humana.*
10. *Ha publicat el catàle. de l'Exposició.*
11. *El geòle. estudia la comarca.*
12. *El dramatur. estrenà un drama titulat "La dra.ma".*

Lliçó IX

XVII

Ús de D-T

94
95 1. En principi de paraula i davant consonant s'escriu amb *d* la síl·laba *ad*. Exemples: *addició*, *adjudicar*, *admirar*, *adscriure*, *adverbi*, *advocat*.

Excepcions: *atlas*, *atlàntic*, *atleta*, *atmosfera*.

95 2. Si la paraula no comença per *ad*, generalment s'escriu amb *t*. Exemples: *viatge*, *platja*, *ritme*, *ètnic*, *potser*, *tatxar*, *guitza*. Excepció: *cadmi*.

95 3. En fi de paraula s'escriu, per regla general, *t*. Exemples: *prat*, *malalt*, *art*, *elegant*, *rebot*, *pretext*.

Excepcions:

a) S'escriu amb *d* darrere consonant en aquelles paraules els femenins i els derivats de les quals presenten una *d*: *bastard* (amb *d*, per *bastarda*), *verd* (per *verda*), *record* (per *recordar*).

b) S'escriu amb *d*, darrere vocal, en les paraules planes els femenins i derivats de les quals porten una *d*: *àcid* (amb *d*, per *àcida*), *òxid* (per *òxida*).

c) S'escriu amb *d*, darrere vocal, les paraules femenines que terminen en *-etud* i *-itud*. Exemples: *quietud*, *sollicitud*.

Noteu que la paraula *gran* no porta *d* final, no obstant *grandària*, *engrandir*.

Exercicis:

a) Escriviu els primitius o les formes simples que acaben en *d* o *t* i destrieu-los en dues llistes: una, les que acaben en *d*, i l'altra, de les que acaben en *t*:

bastardia, *lluentor*, *fonteta*, *oxidació*, *caldejar*, *educanda*, *elegància*, *tumultuós*, *artifici*, *ajustar*, *tardar*, *fecunda*, *evidència*, *retrogradar*, *vagabundatge*, *estupendíssim*, *textual*, *reverenda*, *praderia*, *malaltia*, *altesa*, *rotunditat*, *pontet*, *fluïdesa*, *nebotet*, *profunditat*, *empeltar*, *santíssim*, *acordar*, *càndida*.

Així:

En *d*, *bastardia*: *bastard*.

En *t*, *lluentor*: *lluent*.

b) Copieu les següents frases, substituint els punts amb *d*, *t*, segons calga:

1. *L'aleta farà una exhibició.*
2. *A mire l'avecat senyor X.*
3. *Dozena de frare.*
4. ~~*Féu un viatge a Portugal.*~~
4. 5. *Ei ver. del pra. és estupen..*
6. ~~*Tan ho ha engrandit que ja és massa gran.*~~
5. 8. *És un matrimoni fecun..*
6. 8. *Volia portar estendar..*
7. 9. *Està sor. com una rella.*
8. 10. *El seu recor. ens ompli la vida.*
9. N. *Baixa molta aigua per l'assu..*

10. 12. *En la resta hi ha minuen. i subtrahen..*
11. 13. *Este refresc està àci..*
12. 14. *La taràntula és un aràcni..*
13. 15. *Suècia és al nor., i Grècia, al sud.*
14. 16. *Està fent-se massa tar..*
15. 17. *El car. és punxagut.*
16. 18. *Entre les roses hi ha un nar.*
17. 19. *Com és bastard tots li diuen bor..*
18. 20. *Es posà a babor. de la barca, i a estribor.*
després.

Lliçó X XVIII

Ús de B-V

9795-1 Davant *l* i *r* s'escriu sempre *b*. Exemples:
blau, problema, sublim, braç, pobre, cobrir.

9897-2 Dins les diferents formes d'una mateixa paraula i dins les paraules d'una mateixa família, a una *u* correspon una *v*: *nou: nova, novell, renovar; blau: blava, blavor, emblavir, blavejar.*

I a una *b* o a una *p* correspon una *b*.

corb: corba, encorbar:

llop: lloba, llobet.

Cal notar que dins estes famílies de paraules hi ha algunes pseudo-derivades que trenquen la regla.

Exemple:

corba, però curvilini.

calb, però calvície.

prova, però probable.

llavi, però labial.

9998-3 Si comparem l'espanyol amb el valencià trobem que, en general, a una *b* espanyola correspon una *b* valenciana. Exemples:

hueno = bo.

bolsa = bossa.

jabón = *sabó*.

I que a una *v* espanyola correspon una *v* valenciana. Exemples:

vino = *vi*.

viento = *vent*.

favor = *favor*.

Hi ha, però, excepcions, algunes de les quals anotem:

abeto = *avet*.

abortar = *avortar*.

alcoba = *alcova*.

baba = *bava*.

carabela = *caravella*.

caballo = *cavall*.

Esteban = *Esteve*.

nube = *núvol*.

taberna = *taverna*.

bóveda = *volta*.

I així també són excepcions:

móvil = *mòbil* (*automòbil*, *locomòbil*).

savia = *saba*.

calvo, *calva* = *calb*, *calba*.

convoy = *comboi*.

desenvuelto = *desimbolt*.

vaho = *baf*.

verbena = *berbena*.

verruga = *berruga*.

viga = *biga*.

volcar = *bolcar*.

4. A la terminació verbal espanyola *-aba* corres-

pon la terminació valenciana -ava, o siga, totes les formes del pretèrit imperfecte d'indicatiu, dels verbs de la primera conjugació (terminats en *ar*: *parlar*, *sopar*, *cantar*).

parlava, no *parlaba*.

parlaves, no *parlabes*.

parlava, no *parlaba*.

parlàvem, no *parlàbem*.

parlàveu, no *parlàbeu*.

parlaven, no *parlaben*.

passava, *cantava*, *sopava*, *bolcava*, *estava*, *anava*, *mullava*, *trencava*, *esperava*, etc.

Exercicis:

a) Substitueix els punts dels mots següents amb *b* o *v*, segons calga:

be.edor, *escri.int*, *ha.er*, *plo.ia*, *sa.em*, *automò.il*, *alco.a*, *sa.ut*, *sa.i*, *reno.ar*, *dè.it*, *ca.aller*, *re.can.i*, *ne.a*, *re.entar*, *lla.i*, *xa.acà*, *pa.elló*, *co.ard*, *ad.ocat*, *tra.a*, *escri.ia*, *ra.e*, *cor.*, *ja.elina*, *.ogar*, *gle.a*, *ra.al*, *canta.a*, *cur.ilini*, *Cóordo.a*, *Ha.ana*, *llepa.a*, *casca.ell*, *fila.a*, *ba.ejar*, *cantà.em*, *cal.ície*, *ena*, *sa.iesa*.

b) Copieu les frases següents, substituint els punts amb *b*, *d*, segons calga:

1. *Perquè sa.ia molt li dien el sa.i.*
2. *El cor. fa una cor.a.*
3. *Tenim vi no.ell.*
4. *Una estre.ada i el ca.all no es mo.ia.*
5. *La bla.or del cel tot ho embla.ia.*
6. *La nit de la .er.ena balla.a bé.*

7. *La sa.a del pi.*
8. *Un .ermell pujat de to.*
9. *Re.entà una co.erta de l'automò.il.*
10. *Pinta.a unes ga.arres en el port.*
11. *Posava el casca.ell al gat.*
12. *El seu tre.all era d'espa.ilat.*
13. *Tenia un gra.at del segle XV^ç.*
14. *La jove era es.elta i viva.*
15. *El go.ernador és cordo.és.*

Llicó ~~XI~~

XIX

Ús de G-J

1099-4. Davant e i i escriurem g i no j, per regla general. Exemples: *gesta, gent, girar, Girona*.

Escrivim *rajar*, però *rages*; *viatjar*, però *viatges*; *jutjar*, però *jutge*; *penjar*, però *penges*; *enveja*, però *envegem*.

102-2. Davant -*ecc* i -*ect* escrivim j. Exemples: *abjecte, projecte, adjectiu, abjecció, subjecció, injecció*.

103-3. Escrivim j en les paraules següents: *jeia, jeure, jerarquia, jeroglífic, jersey, majestat...*

104-4. Escrivim j en alguns noms propis i en llurs derivats. Exemples:

Jesús (jesuïta), Jeroni, Jeremies (jeremiada), Jerusalem, Jehovà.

Exercicis:

a) Substituïu els punts amb g, j, tg, tj, segons calga:

.elatina, .eladora, .ipó, .irafa, .erra, .eràrquic, hidro.en, me.e, .emec, .elor, .imnàs, passe.em, .eneral, pa.es, llepole.ar, .eremiada, presta.e, va.a, ma.estuós, lle.or, planta.e, .esuític, men.ívol, .u-

bilació, .uliol, .ardí, .eniva, .ín.ol, en.inyer, le-
.ítim.

b) Copieu les frases següents, substituint els **punts**
blancs com en l'exercici anterior:

1. El me.e curava una malalta.
2. Re.irà fins l'alcova.
3. L'astròleg explicava una lliçó d'astrolo.ia.
4. La neuràl.ia no el deixa viure.
5. Amb este ob.ecte aniràs on voldràs.
6. Està sub.ecte a revisió.
7. La sub.ecció no li prova.
8. Ha caigut en la més baixa ab.ecció.
9. Els via.es són cars.
10. Hi ha un .esuïta .ironí.
11. Aní a València el mes de .ener passat.
12. Porta un .erseï a quadros blancs i negres.
13. L'in.ectable em costa quatre pessetes.
14. "El maniquí d'ar.ila" és una novelleta.
15. Quan escrigues no poses massa ad.ectius.

Llicó XII

XX

Ús de la lletra H

105. 1. Per motiu etimològic hi ha paraules valencianes que porten *h* inicial o medial. Exemple:

home, haver, conhort, subhasta.

No es pot donar, doncs, cap regla ortogràfica per a l'ús correcte d'esta lletra muda.

Generalment, en valencià s'escriu amb *h* les paraules que en ^{castellà} espanyol s'escriuen amb la tal lletra. Exemples: *haber* = haver; *hacienda* = *hisenda*; *hélice* = hèlix; *heraldo* = herald; *heredero* = hereu; *hernia* = hèrnia; *hidalguía* = hidalguia; *hiedra* = heura; *hierba* = herba; *hortelano* = hortolà.

106. 2. Hi ha unes quantes paraules que en espanyol s'escriuen sense *h* i que les corresponents valencianes sí que la porten. Exemples: *ham, hivern, hissar, harmonia, filharmònic, subtrahend...*

107. 3. S'escriu *h* final en les interjeccions. Exemples: *ah!, eh!, oh!, bah!*

108. 4. La combinació *ch* no és pròpia del valencià. Es tolera:

En paraules estrangeres adaptades sense canvi ortogràfic: *lunch.*

En els cognoms, per ser tradicionals: *Lluch*.

Cal suprimir-la en final de noms geogràfics. No *Albuixech*, sinó *Albuixec*.

En els casos en què es tolera, el so de *ch* és sempre *c* (= *k*), llevat de les paraules estrangeres d'adopció: *chic* (fr.).

107. 5. Escrivim sense *h*: *abillar*, *os* (*hueso*), *ou* (*huevo*), *orfe* (*huérfano*), *orxata*.

Exercicis:

Amb els mots següents feu dues llistes: una de mots amb *h* i una altra de mots sense *h*:

a) *ham*, *horrible*, *heura*, *harmonia*, *adhesió*, *conhort*, *prohibir*, *hissar*, *home*, *exàgon*, *subhasta*, *vehement*, *herbolari*, *hereu*, *inhumà*, *heroi*, *exhaust*, *alcohol*, *humitat*, *hàbil*, *hivern*, *malhumorat*, *vehicle*, *ahir*, *hexàmetre*, *filharmònic*, *orxata*, *os*, *ou*, *orfe*, *herald*, *himne*, *ah!*, *ègida*, *eh!*, *ei!*, *bah!*, *elm*, *erta*, *haca*, *herba*, *harpia*, *hèrnia*, *hortolà*, *ermità*, *abillament*, *hamaca*, *subtrahend*, *minuend*, *os*, *ós*, *hort*, *hostal*.

b) Amb cadascuna de les paraules de la llista anterior feu una clàusula o frase.

Exemple: *He comprat un ham per tal de peixcar.*

Lliçó ~~XIII~~ XXI

Ús de IG-TX

1/10 - 4. En fi de paraula, el so de palatal africada sorda (*ch* espanyola) és representat per *ig* darrere *a*, *e*, *o* i *u*. Exemples: *maig*, *lleig*, *goig*, *fuig*.

Darrere de *i* és representat per *g*. Exemples: *mig*, *desig*, *Tírig*, *trepig*.

1/11 - 4. *Tx*, que representa el so de *ch* espanyola, no s'escriu ni en principi ni en fi de paraula. Cal anotar, però, les excepcions:

5. S'escriu *tx* en principi de paraules estrangeres com *Txecoslovàquia* i derivats.

S'escriu amb *tx* final un reduït nombre de paraules els derivats de les quals porten *tx* medial. Exemples: *despatx* (de *despatxar*), *empatx* (d'*empaxar*), *campetx* (de *campetxos*), *escabetx* (d'*escabetxar*), *bolitx* (de *bolitxada*), *resquitx* (de *resquitxos*), *cartutx* (de *cartutxera*), *gavatx* (de *gavatxos*).

Exercicis:

a) Ompliu els buits de les frases següents, amb estes paraules:

maig, faig, boig, rebuig, cartutx, safareig, vaig, passeig, esquitxat, bateig, gavatxos, lleig.

1. El mes de ... és bonic.
 2. Ahir jo ... anar al teatre.
 3. Passava pel carer, i un automòbil m'ha ... tot de fang.
 4. Pobre, s'ha tornat ... i l'han hagut de tancar.
 5. Hem anat de cacera i hem tirat fins que no ens ha quedat ni un sol ...
 6. Hem fet un ... en barca.
 7. Tu et quedes la flor i a mi em dones el ...
 8. Si jo sóc el padrí i tu la padrina, demà farem el ... del fillol.
 9. Va a rentar la roba al ...
 10. Dels francesos també en diuen despectivament ...
 11. No hi ha cap infant ...; tots són bonics.
 12. Demà ... festa perquè és el meu dia.
- b) ^{veiu} Escriu els primitius de les següents paraules:

De despatxaria: ...

De empatxava: ...

De tatxadura: ...

De gavatxeria: ...

De bolitra: ...

De esquitxada: ...

De resquitxet: ...

De cartutxeria: ...

De escabetxada: ...

De *campetxos*: ...

De *oratjol*: ...

De *estotjar*: ...

De *fugir*: ...

De *mitjos*: ...

De *desitjos*: ...

De *rojar*: ...

De *safaretger*: ...

De *afegir*: ...

De *trepitjador*: ...

De *bogeria*: ...

Així:

De *despatxaria*: *despatx*.

De *oratjol*: *oreig*.

Llicó ~~XIV~~

XXII

Ús de la Q i C davant U

~~112~~ 10. - La *q* davant *u* seguida de *e* o *i* fa que la *u* siga lletra muda. Exemple: *soques, quina, querubí, quinquèr*.

~~113~~ 2. Si amb les tals grafies s'ha de pronunciar la *u*, esta *u* porta dièresi. Exemples: *qüestió, obliquïtat*.

~~114~~ 3. La *q* davant *u* seguida de *a*, *o*, fa que la *u* es pronuncie formant una sola síl·laba: *quatze, quota* (*qua-tze, quo-ta*).

~~115~~ 4. Davant *u* feble, o siga, no accentuada tònicament, seguida de vocal, s'escriu generalment *q*. Exemples: *equador, pasqua; equestre, delinqüent, aquós; obliquïtat*.

Fan excepcions: *acuïtat, ipecacuana* i els derivats de:

cua, cuir, cuina, evacuar, cuitar, cuitós, conspicu, innocu perspicu, proficu, promiscu, vacu.

Si les combinacions *qua, quo* són monosil·làbiques, com hem dit, també ho són les *qüe, qui*. Exemples: *qua-dern, quo-cient, fre-qüent, obli-qüi-tat*.

Les combinacions *cua*, *cue*, *cuï*, *cuo*, són bisil·làbiques. *evacu-ar*, *cu-etejar*, *vacu-ïtat*.

Exercicis:

a) Separeu amb un guionet les síl·labes de les paraules següents:

quatre, *quan*, *qual*, *quart*, *quadrilàter*, *equador*, *esquarterar*, *obliqua*, *pasqua*, *qüestió*, *eqüestre*, *frequënt*, *conseqüència*, *delinqüent*, *deliquescents*, *obliqües*, *obliqüitats*, *aquós*, *quota*, *alíquota*, *quocient*, *quotidià*.

acuïtat, *conspícua*, *conspicuïtat*, *cuassa*, *cueta*, *cua*, *evacuar*, *innòcua*, *innocuïtat*, *ipecacuana*, *perspícua*, *perspicuïtat*, *profícua*, *promíscua*, *promiscuïtat*, *promiscuar*, *vàcua*, *vacuïtat*.

b) Substituïu els punts dels mots següents amb *cu*, *qu* o *qü*, allà on calga:

.uallarga, *.estió*, *promis.uació*, *delin.uència*, *des.uar*, *conse.uent*, *a.uosa*, *.uadrat*, *.uinera*, *.uasi*, *.uartera*, *.uall*, *.uítós*, *.uaranta*, *.uiro*, *.uern*, *.uadrilla*, *.ualificatiu*, *fre.uentar*, *pas.ues*.

Ús de la L doble (l'l)

116 La combinació *H* (*l* doble amb el punt volat enmig) és usada sempre que es duplica el so *l*. Avui que la pronúncia valenciana és en part defectuosa, quasi és impossible distingir pel so l'ortografia de les paraules amb *l* o amb *H*, és a dir, que no es pot fer ben bé la distinció entre el so *l* palatal i el so *H* geminat.

Així, no es poden donar regles d'ortografia sobre l'ús de *H*. Cal, doncs, retindre en la memòria les paraules més usades que porten *H*.

117 ~~H~~ S'escriuen amb *H* les següents paraules i llurs derivats:

allegar, alegoria, allegro, alleluia, allicient, al·ligació, allocució, alludir, allucinar, alluvió, ampullós, apellació, aquarella, armillar, axillar, bagatella, bèl·lic, callígraf, cancellar, capillar, caravel·la, carretella, cavillar, cella, cèl·lula, circumvallació, col·laborar, col·lapse, col·lateral, col·lecció, col·lega, col·legi, col·ligar, col·lisió, col·locar, col·loqui, compèllir, constellació, corolla, corollari, cristal·lí, damisella, destillar, ellipse, escarapella, emol·lient,

estellar, excellent, expèllir, fallaç, fallera, fallible, fillojera, flagellar, fumarella, gàllic, gallinaci, gorilla, hel·lènic, idi·lli, i·l·lació, i·l·legal, i·l·legible, i·l·legítim, i·l·lès, i·l·lícit, i·l·limitat, i·l·lògic, i·l·luminar, i·l·lús, i·l·lustrar, i·m·beci·llitat, i·m·pellir, i·n·stallar, i·n·tel·lecte, i·n·telligència, i·n·ter·pellar, i·b·lè·m·ula, i·b·l·i·putenc, malleable, maxi·llar, mè·du·lla, me·t·à·l·lic, me·t·al·loide, mi·llenari, mi·llèsim, mi·scel·lània, mo·l·lície, mo·l·lusc, mortadella, no·vel·la, nu·lla, nu·llitat, om·brella, osci·llar, pal·ladi, pal·li, pal·liar, pal·lid, paral·lel, par·cella, pas·to·rella, pe·l·lícula, po·llen, pro·ce·llós, pu·llular, pu·pilla, pu·s·l·là·nime, pu·t·xi·nella, re·bel·lió, re·fo·ci·llar, re·pe·llir, sa·tè·llit, si·bi·lla, sí·l·laba, sí·l·l·lo·gisme, sol·lícit, ta·ran·tella, tel·lur, ti·lla, ti·llar, tran·qui·llitat, va·ci·llar, ve·lle·llitat, vi·olon·cel·lista, vi·tella, xi·nella.

• *Exercicis:*

- a) Copieu tots els mots de la llista anterior (§ 1), fixant-vos molt en el significat llur.
- b) Feu-vos dictar els mots copiats, i després corregiu-vos-els, ~~vós mateix~~, si cal.
- c) Feu vint clàusules o frases en les que entrèn al menys vint dels mots de la llista copiada.

Model:

1. *Va allegar que l'allegoria de la caravel·la es-tava dibuixada per una damisella.*

Llicó XVI

XXIV

Ús de M - MP - N

118-116. Davant *b*, *p* i *m* escrivim sempre *m* i no *n*.
Exemples: *sembrar*, *acampar*, *immens*.

S'exceptuen: *granment*, *tanmateix*, *benmerixent*.

119-2. Davant *f* s'escriu *m*. Exemple: *triomfar*,
limfa.

120-3. En principi de paraula i davant *f* escrivim
con, *en*, *in*. Exemple: *confiança*, *enfarinar*, *influir*.

S'exceptuen: *èmfasi*, *emfisema*, *emfraxi* i llurs
derivats.

121-4. Davant *n* escrivim *m* o *n*, segons la pronun-
ciació. Exemple: *indemne*, *amnistia*, *innat*, *inne-
cessari*.

122-5. Davant qualsevol altra consonant escrivim *n*
per regla general. Exemples: *tancar*, *renda*, *orenga*,
penjar, *enlairar*, *conquerir*, *pensar*, *enriquir*, *inte-
rior*, *convindre*, *punxa*, *benzina*.

S'exceptuen: *Comte* (esp. *conde*), *empremta*, *im-
premta*, *femta*, *somriure*, *premsa*, *tramvia*, *duumvir*,
triumvir, *Samsó*. També s'exceptuen les paraules
que comencen per *circum*: *circumferència*, *circum-
vallació*.

123 127 64 S'escriu *mp* en algunes paraules, així com en llurs derivats, tals com: *assumpció*, *assumpt*, *atemptar*, *compte* (esp. *cuenta*), *consumpció*, *exempció*, *exempt*, *impromptu*, *metempsícosi*, *preemptori*, *presumpció*, *prompte*, *redempció*, *sumptuos*, *temps*, *temptar*, *transsumpte*.

Exercici:

Substitueix els punts dels mots següents per *m*, *n* o *mp*, segons corresponga:

to.ba, *pà.pol*, *e.malaltir*, *gra.ment*, *co.fessar*,
e.fosquir, *i.fant*, *è.fasi*, *si.fonia*, *colu.na*, *i.nova-*
ció, *ve.çut*, *e.dolat*, *à.gel*, *me.jar*, *e.llestir*, *i.quie-*
tud, *ho.ra*, *da.sa*, *aju.tar*, *ca.vi*, *a.xova*, *o.ze*, *cir-*
cu.stancial, *rede.ció*, *dese.bre*, *te.ple*, *i.mortalitat*,
be.mereixent, *co.fondre*, *e.febrat*, *i.finit*, *e.fàtic*,
a.fibi, *sole.ne*, *e.negrit*, *co.cert*, *re.da*, *a.goixós*,
e.lairar, *co.querir*, *co.reat*, *pe.sament*, *ca.tar*, *e.ve-*
ja, *pu.xagut*, *do.zella*, *pre.sat*, *circu.stància*, *te.ta-*
tiva.

Llicó XVII

XXV

Ús de R - RR

124 1. En principi de paraula escrivim una *r* (*roca*, *riu*), la qual té el so fort.

2. Enmig de paraula començant síllaba després de consonant escrivim una *r* (*enraonar*, *somris*), la qual té el so fort.

125 3. Enmig de paraula i entre vocals escrivim dues *rr* (*terra*, *córrer*, *sorra*).

Són excepció i per tant s'escriu una sola *r*, la qual té so fort, després dels prefixos *a*, *anti*, *mono*, *contra*, *supra*, *bi*, *tri*, etc. Exemples: *arítmic*, *anti-ràbic*, *monoritme*, *contrarevolució*, *suprarenal*, *bi-rectangle*, *trirectangle*.

També s'escriuen amb una *r*, però separant els components amb un guionet, les paraules compostes de substantiu i adjectiu i de verb i nom.

Així: *barba-ros*, *cara-redó* (substantiu i adjectiu).

penja-robres, *busca-raons* (verb i nom).

126 4. S'escriu amb *r* final:

Tots els infinitius aguts: *portar*, *haver*, *sentir*, *fer*.

Tots els infinitius plans que no acaben en *-re*: *créixer, conèixer, vèncer*. (Però sense *r* final: *cabre, vendre, riure*.)

Tots els noms substantius o adjectius els femenins o derivats dels quals presenten una *r*: *clar, madur, flor, xiprer*.

Tots els substantius formats amb els sufixos *-ar* (collectius o de lloc): *canyar*; *-er* (noms de persona, de lloc, d'instrument, de planta): *fuster*; *-or* (noms abstractes derivats d'adjectius i de verbs): *blancor*; *-dor* (noms de lloc, instrument: *rebedor, espolsador*).

Cal posar esment en l'ús de la *r* en final de paraula, puix que en alguna comarca valenciana la pronúncia popular suprimix este so. Així: *rectó, doctó, fusté, darré, podé*, mentre que la grafia exacta és la indicada i que aplicada a estos casos fa: *rector, doctor, fuster, darrer, poder*.

En ~~altres~~ ^{algunes} comarques ^{com la Marina i Dénia, etc.} i sobretot dins la ciutat de València, és pronunciat per algú: *pèdrer, véndrer, riurer*. Esta *r* final dels verbs en *re* és un castellanisme (*perder, vender, reir*) que cal foragitar de la pronúncia i, naturalment, de l'escriptura. Forma correcta: *perdre, vendre, riure*, sense *r* final.

Exercicis:

a) Escriuiu els infinitius de les formes verbals següents:

comptava, portaré, menjaria, comencí, anava, havia, voldré, puc, sentia, compadiré, aplaudiràs, be-

neiré, donava, fea, dia, duia, tem, espremia, vencia, creixem, coneixeu, sóc, corregut, perdiem, rebrem, absolia, venut, respost, cauré, bevies, riuràs, clourem.

Així:

comptava = comptar.

portaré = portar.

b) Escriviu els primitius de les paraules següents:

claredat, lleugeresa, madura, darrerries, floria, adolorit, poruga, xipreret, pintora, carreró, senyoret, doctoral, papereria, calorós, pastoret, escalforet, fusteria, espolsadora, gallineret, ploraner.

Així:

claredat = clar.

lleugeresa = lleuger.

c) Suprimiu el signe + de les paraules compostes següents i escriviu-les segons s'ha indicat (regles 1 i 2), intercalant un guionet o no:

contra + registre, barba + ros, contra + revolució, supra + renal, busca + raons, bi + rectangle, cara + redó, bi + refrigent, cerca + renous, a + rítmic, anti + religiós, penja + robes, mono + rim, salta + regla.

Llicó XVIII

XXVI

Ús de X - IX

128

127.- 1. En principi de paraula s'escriu *x* per a representar el so de *ch* espanyola (*xic*, *xiular*, *Xelva*) i per a representar el so anomenat *xeix* (*Xàtiva*, *xarop*, pronunciat per alguns valencians *Eixàtiva*, *eixarop*).

129

2. Enmig de paraula i darrere *a*, *e* o *i* s'escriu *ix*. Exemples: *faixa*, *peix*, *boix*, *fluix*.

I darrere de consonant s'escriu *x*: *panxa*, *punxa*, *marxa*, per a representar el so de *ch* espanyola.

130 + 129.- 3. Enmig i en final de paraula el so anomenat *ics*, o siga el so de *c* seguit de *s* (*cs*) o de *g* seguit de *s* (*gs*), és representat per *x* i solsment s'usa en noms d'origen erudit els corresponents espanyols dels quals presenten una *x* o bé una *j*. Exemples. *convex*, *òxid*, *text*, *excursió*, *expiar*.

Exercicis:

a) Omplir els buits de les frases següents amb aquestes paraules:

xarop, *xifra*, *xopat*, *punxar*, *marxar*, *guix*, *disbauxa*, *clixé*, *rauxa*, *nauxer*, *caixa*, *madeixa*, *eixam*, *eixamplar*, *gruix*.

1. *He begut un ... de taronja.*
2. *Obtingué una gran ... de vots.*
3. *En collir les roses es va ... el dit.*
4. *Va ... ahir a Castelló i València.*
5. *Té una Venus de ...*
6. *Esta fotografia té un ... estupend.*
7. *Una ... de vent arrencà un arbre.*
8. *Ha estat feta una ... només en licors.*
9. *El ... ha fet la travessia de l'Atlàntic.*
10. *Obri la ... i porta'm el paquet que hi ha.*
11. *Em donà un ... d'abelles.*
12. *No volia ... el seu jardí.*
13. *Pel fil treurem la ...*
14. *Esta paret té trenta centímetres de ...*

b) ^{scriure} ~~scriure~~ els plurals de les paraules següents:

axioma, excellent, extensió, eixamplament, flexió, punxó, índex, examen, ortodox, eixugamà, exemple, aixadella, complexió, expiació, moixó.

Així:

axioma = axiomes.

excellent = excellents.

Ús de la Ç

131-1. La lletra ç (c trencada) té el so de s sorda i s'escriu davant *a, o, u* i en final de paraula, però mai no s'usa davant *e, i*. Escrivim *vencem, vencia; felicitat, felices*; però *venç, vençut; feliç, feliços*.

132-2. A les formes de verb amb *c* corresponen les formes germanes amb ç (dins les diferents formes d'una mateixa paraula, o dins les paraules d'una mateixa família. Exemple: de *comerciar, comerç; de places, plaça*.

133-3. S'escriu amb ç les paraules derivades que terminen en *-ança* i *-ença*: *enyorança* (d'*enyorar*); *esperança* (d'*esperar*); *fermança* (de *fermar*).

134-4. S'escriuen amb ç els adjectius d'una sola terminació acabats en so de *s* sorda: *audaç, capaç, veraç, feliç, atroç* i els adverbis terminats en *-ment*: *audaçment, feliçment, atroçment*.

135-5. S'escriuen amb ç les paraules següent i llurs derivats:

agençar, alçar, amenaçar, arç, argenç, arromançar, arronçar, avançar, avenç, balanç, balança, balbuç, boç, braç, ça (adverbi), *cabeç, cabeça, caçar*;

calç, calça, calçotets, calçar, cançó, capçal, capçana, capçó, capçar, cerç, ço, començar, comerç, curaçao, destroçar, dolç, dreçar, encalçar, eriçó, eriçar, escorç, escorça, escorçó, esmerçar, estruç, faç (substantiu), façana, falç (substantiu), força, França, glaç, jaç, jonça, llaç, llança, llençar, llenç, llençol, lliça, lliçó, lluç, maça (nom d'instrument), mançanilla, març, novençà, onça, peça, pedaç, pinça, pitança, plaça, plançó, Provença, puça, raça, solaç, terç, terça, torçar, torçó, traç, traça, variça, veça.

Si comparem el valencià amb ^{el castellà} l'espanyol vorem que a la z espanyola no correspon sempre ç, sinó que unes vegades cal escriure ç (*esfuerzo: esforç*); altres, s (*arroz: arròs*), i altres, ss (*azud: assud*). Per això no es pot donar una regla ortogràfica basada en la tal comparació. Per a l'ús correcte de la ç és bastant recordar les tres primeres regles i recordar la llista de paraules amb ç. En cas de dubte consulteu el *Vocabulari Ortogràfic Valencià* o un bon Diccionari.

Exercicis:

a) Copieu les paraules següents i substituïu els punts amb ç o s, segons calga:

descal.ar, defen.a, pen.a, balan., dan.ar, comen.ar, noven.ana, feli., can.ar, gla.ar, an.a, esperan.ar, ofen.a, pan.a, creen.a, dispen.a, den.a, enyoran.a, pla.a, cap.a.

b) Copieu les frases següents i substituïu els punts amb ç o s, segons corresponga:

1. *El senyor X. no vol finan.ar el nostre comer. d'arròs.*
2. *Tinguem present la renaixen.a del País Valencià.*
3. *Cal al.ar, real.ar i exal.ar la llengua valenciana.*
4. *El ca.ador va ca.ar un estru. a la porta de sa casa.*
5. *Primer m'agafà del bra. i després m'abra.à.*
6. *Volia destro.ar les lli.ons del mes de mar..*
7. *Es va agen.ar un llen.ol de llen..*
8. *Apeda.ava una .cal.a sense esperan.a de fer-ho bé.*
9. ~~*La nostra ra.a no pen.a que fón dominada per la for.a.*~~ *La for.a de la ra.a.*
10. *Amb la fal. va tra.ar unes ratlles amb poca tra.a.*
11. *Fón un acte auda.ment portat a terme.*
12. *Feli.ment la llan.a no destro.à la cap.a de cartó.*

Ús de la S - SS - Z

136
135- El valencià posseïx una s sorda o forta (*savi, pensa, pas*) i una s sonora o suau (*causa, nosa, grisa*). *casa*

137
136- 1. En principi de paraula el so de s sorda és representat per s, i el de s sonora, per z. Exemples: *savi, sentir, sostre; zero, zèfir, zona*.

Igualment es representen enmig de paraula entre una consonant i una vocal. Exemples: *dansa, premsa, capsa; colze, donzella, benzina*.

Excepcions: el prefix *trans* (*transatlàtic*) i les paraules *endinsar* i *enfonsar*.

138
136- 2. Entre dues vocals, el so de s sonora és representat generalment per s, i el de s sorda, per ss. Exemples: *casa, desembre, camisa; grossa, rossa, possible*.

139
137- 3. S'escriu z entre dues vocals, i no s, ni ss ni ç, en les paraules cultes d'origen grec. Exemples: *amazona, àzim, trapezi*; les terminacions en *-zoic* (*paleozoic*) i *-zoari* (*protozoari*) i les començades per *zoo* (*zoologia, zootècnia*).

138- 4. S'escriu s i no ss darrere els prefixos llatins

ante, contra, entre, sobre, supra, uni, bi, tri, i els prefixos grecs a (privatiu: asimètric = no simètric), anti, hipo, para, mono, tri, tetra, poli, etc. Exemples: antesala, contrasegell, entresuar, sobresaturar, suprasensible, unisexual, bisectriu, trisecció; asèptic, antisocial, hiposulfit, parasintètic, monosèpal, disíllab, polisulfur.

141
138-5: S'escriuen amb s, ss els sufixos de derivació -às, -assa (-ass-), -ís, -issa (-iss-), -ús, -ussa (-uss-), -dís, -dissa.

Exemples: canemàs (de cànem), cuirassa (de cuir), vergassada (de verga) pinassa (de pi). També carabassa, fogassa, rabassa, mostassa; embarassar, granissar, bardissa, llonganissa; canyís (de canya), pedrís (de pedra). També panís, pastís, vernís, mestís...

Exercicis:

a) Copia^{eu} les paraules següents, substituint els punts amb z o s, segons calga:

.abata, .ina, don.ell, .ig.ag, col.ada, .ona, .elador, tran.ició, .enat, .onoritat, prem.at, tran.itori, .odíac, dan.ar, .enital, .ebra, ben.ina, .íngar, endin.ava, enfon.a.

b) Copieu les paraules següents, substituint els punts amb s o ss, segons calga:

hortali.a, mu.eu, adhe.ió, ve.ar, fra.e, plomi.ol, pro.àpia, cri.i, carni.er, sínte.i, gro.a, pro.èlit, anti.emita, po.e.ió, poli.ulfur, di.oldre.

c) Copieu les vint paraules següents, substituint els punts amb ç, c o z, segons calga:

en .endre, Bi .anci, paleo .oic, .endra, ama .ones,
.igró, cabe .a, col .e, temen .a, descal .ar, esmor .ar,
adre .ar, for .a, .odíac, o .on, topa .i, far .ir, cator .e,
o .ell, quin .ena.

d) Substituíu els punts amb s, ss, ç o z, segons calga:

1. *Els go .os es menjaven la carnu .a.*
2. *Porta una pelu .a pel coll.*
3. *El llaurador herba .ava el bancal.*
4. *La coloma .a és bona per als horts.*
5. *La duque .a marxà a l'estranger.*
6. *Venus és una dee .a de la pagania.*
7. *La mestre .a ja fa llegir en valencià a les nenes.*
8. *La metge .a llegirà un discurs.*
9. *Les imatges poètiques li són fugi .eres.*
10. *L'encegà la llui .or dels miralls.*
11. *Després de grani .ar s'a .erenà l'hora.*
12. *Es menjarà la llongani .a que comprí al carni .er.*

Sobre les paraules compostes

142.- En general les paraules compostes s'escriuen unint els diferents elements formant una sola paraula: *capgiar*, *apagallums*, *portamonedes*, perquè tenen la força d'una sola paraula.

Però s'han d'escriure amb un guionet entre llurs elements en els casos següents:

143.- Quan el primer element acaba en vocal i el segon comença en *r*, *s* o *x*. Exemples: *busca-raons*, *gira-sol*, *escura-ximeneres*.

144 142.- Quan estan composts de dos adjectius del tipus *històrico-arqueològic*. Exemples: *Físico-matemàtic*, *plano-convexa*, *hispano-americanà*, *greco-llatí*. També *sord-mut*.

145 143.- Quan són composts amb els pefixos *pseudo*, *sots*, *vice*, *ex*. Exemples: *pseudo-apòstol*, *sots-inspector*, *vice-president*, *ex-secretari*. També *pre-rafaelista*, *no-res* (substantiu), *després-ahir*, *poca-vergonya*, etc.

146 144.- Les paraules *cap-i-cua*, *nord-est*, *adéu-siau*, *bum-bum*, *gori-gori*, *zig-zag*, *vint-i-u*, *vint-i-dos*, etcètera.

Exercicis:

Suprimiu el signe + de les paraules compostes que hi ha en les frases següents i substituïu-lo intercalant un guionet o no:

1. *He deixat el capell en el penja+robes.*
2. *Va vindre un home cama+sec i barba+ros.*
3. *El porta+llapis li costà vint+i+cinc cèntims.*
4. *Tenia una botella d'aigua+ardent.*
5. *Comprà un espanta+mosques despús+ahir.*
6. *El teu fill és un tasta+olletes i un plora+miques.*
7. *El serbo+croata que coneixem és un lletra+ferit.*
9. *El vice+president del Comitè hispano+suís.*
9. *Despús+demà vorem què fa eixe poca+pena.*
10. *Pren el compta+gotes.*
11. *Posa't el guarda+pols.*
12. *El sord+mut es dedicava a resoldre trenca+caps.*
13. *L'estira+cordeta s'ha fet agrana+carrers.*
14. *L'auto+mòbil té trencat el guarda+rodes.*
15. *Després de contra+dir ens digué: Adéu+siau.*
16. *Has vist ja "La Venta+focs"?*
17. *Farem una Exposició Històrico+Arqueològica.*
18. *El salta+taulells és un busca+raons.*

19. *Antoni és molt prim+mirat.*
20. *L'ex+rector collecciona cap+i+cues.*
21. *És una columna pre+romana.*
22. *Visitarà el nord+est d'Europa.*
23. *Tocaren a mata+degolla.*
24. *És una aigua minero+medicinal.*

Sobre els pronoms febles

147. Els pronoms febles revestixen formes diferents segons que vagen davant o darrere del verb i este comence o termine en consonant o vocal (o *h*). Estes formes són:

Primera forma:

me te se nos vos lo la los les li hi ho ne

Segona forma:

'*m t s ns us l* — '*ls* — — — — '*n*

Tercera forma:

em et es ens — *el* — *els* — — — — *en*

Quarta forma:

m t s — — *l l* — — — — *n*'

148. Quan els pronoms febles van davant del verb s'apostrofren si el verb comença en vocal o *h*. Exemples: *m'escriu, s'adorm, t'havien vist*.

Quan va darrere el verb s'ajunten a ell amb un guionet, fora del cas en què calga apostrofar-los. La pronúncia ens guiarà per a escriure'ls correctament. Exemples: *doneu-me, posa-li; dóna'm, vore'l*.

149. Quan el pronom va davant del verb i forma

síl·laba a part s'escriu sense guionet ni apòstrof.
Exemples: *em diu, us dia, li parla.*

150 + 43. Davant o darrere del verb poden anar dos o tres pronoms febles que se separen amb un guionet o bé amb un apòstrof, segons la regla per a un sol pronom. La pronúncia, però, ens serà una bona guia. Exemples: *dóna-me-la, espereu-nos-hi, deixa'ns-la, digueu-me'l, pinta-te-la, pinta-te'l, fess'ho; menjar-se-me-la, posar-se-te'l, se te la posá, se m'ho rebenta, se te l'emporta.*

151 + 49. Els pronoms febles mai no s'apostrofen per contacte amb una altra paraula que no siga un verb o un altre pronom feble.

Així, no escriurem: *no'm vol, sino no em vol; no ella'l mirava, sinó ella el mirava; no el pare'ns ho diu, sinó el pare ens ho diu.*

Exercicis:

a) Copieu les paraules següents, separant-ne convenientment amb un apòstrof o guionet, o sense, les combinacions de verb i pronom feble:

diquesme, ~~disme~~, escriviunos, rentante, banyeunos, alçarse, escriuli, traulo, prenlos, culla, porteules, fesho, véshi, dune;

escriurem, mirans, rentat, combatreus, perdres, enviali, portal, portals, portala, traureles, miraho, anarhi, trauren;

emtrau, ensmira, etveu, usmiren, esveu, lidic, elporten, elsfan, laduien, iesfeen, hopaguen, hivan, envenen;

mescoltava, ensescoltava, tentenia, usescriu, sal-

*ça, liharespost, lhatret, elshatret, hoescoltava, hiha-
pujat, nhavia.*

b) Copieu les paraules següents, separant-ne convenientment les combinacions de verb i els dos pronoms febles:

*anarmen, deixamen, menrecordaré, menhapres, fixarmhi, mhipensaré, fesmho, donamho, mhopen, poseumeles, melesposa, deixeamela, simelapren-
gués, cullmels, melsdóna, cusmel, nomelportes, melhapres, anemnosén, ensenrecordem, ensnhan-
portat, porteunoshi, disnoshi, escriurenshe, ensho-
dirà, dónansles, enslesenvia, enslhandonat.*

c) Copieu les paraules següents, separant-ne convenientment les combinacions de verb i els tres pronoms febles:

*semhiconeix, posarsetho, menjarsetela, enslhipo-
sa, melhiposa, traumelen, elsnhiposa, menjarsetel,
menjarsensel, setemposa (al davant), sensemposa
(al davant), sensenriu, setelmenja, setelhamenjat,
senselmenja, enslhamenjat.*

Llicó XXIII

Exercicis de repàs

a) Copieu el poema que segueix, corregint-ne les errades que han estat fetes expressament:

EL SOMNI DELS TARONGERS

*Era una nit pueril, téndra, abrilenca,
amb pols adamantina en lloc de estrelles,
amb una lluna plena que dirias
el rostre en nacar d'una santa jove
i amb nubolets de llana sinse mácula
surant benicnament per dins del èter.
Io, vianant de vies sens monxoia,
laç d'amidar amb pases rocs inhòspits,
vaig seure, per Morféu, sota'l brancatje
de uns terongers nebats de flór cerúlia
qu'exhalaba un perfum gros i finísim;
un perfum qu'esmunyia's pels conductes
humits del nas, dels ulls, de les orelles,
un perfum que's unflaba dins el crani
donant plasticitat al suc dels somnis...
I'm vaig vore portat per l'aire lívid*

Morfologia ~~Valenciana~~

LLIÇÓ XXXI

El nom substantiu

- 152. 1. Nom substantiu és la paraula que servix per a anomenar les persones, els animals i les coses. Pot ésser del gènere *masculí* o del *femení*, els quals es diferencien sovint solament en la terminació.
- 153. 2. El *femení* es forma, generalment, afegint al *masculí* la terminació *a*. Exemple: *fill*, *filla*; *forner*, *fornera*; *fillol*, *fillola*.
- 154. 3. Si el *masculí* acaba en vocal forta, el *femení* acaba en *-na*. Ex.: *germà*, *germana*; *cosí*, *cosina*; *lleó*, *lleona*.
- 155. 4. Quan el *masculí* acaba en consonant forta, generalment es canvia en consonant suau seguida de *a*. Ex.: *nebot*, *neboda*; *llop*, *lloba*; *amic*, *amiga*. Altres vegades afegix una *a*. Ex.: *gat*, *gata*; *nét*, *néta*.
- 156. 5. A alguns *masculins* en *s* correspon *femenins* en *-ssa*. Ex.: *gos*, *gossa*; *ós*, *ossa*.
- 157. 6. Molts noms *masculins* passen al *femení* afegint el sufix *-essa*. Ex.: *abat*, *abadessa*; *sastre*, *sastressa*.

El femení de *princep* és *princesa*.

Els femenins de *emperador*, *actor* i *institutor* són *emperadriu*, *actriu*, *institutriu*.

Els femenins de *rei*, *heroi* i *gall* són *reina*, *heroïna* i *gallina*.

- 158.- **z**. Hi ha noms que canvien la *e* en què termina el masculí en *a*. Ex.: *mestre*, *mestra*; *alumne*, *alumna*.
- 159.- **8**. Hi ha noms masculins que tenen un femení d'arrel distinta. Ex.: *home*, *dona*; *pare*, *mare*; *marit*, *muller*.
- 160.- **9**. Hi ha noms d'animals que tenen una mateixa paraula per al masculí i per al femení : es distingixen afegint *mascle* o *femella*. Ex.: *rossinyol*, *escarabat*, *mosquit*.
- 161.- **10**. A molts noms d'éssers i d'objectes ~~són~~ ^{els és} atribuït gènere, ja que no en tenen de propi. Diem que són masculins si davant d'ells podem posar l'article *el*, i femení si podem posar l'article *la*. Ex.: *el llit*, *el pi*, són masculins, i *la pilota*, *la carxofa*, són femenins.
- 162.- **11**. Hi ha noms en valencià que no tenen el mateix gènere que en espanyol i que sovint equivoquem.
Exemple:
- l' (el) avantatge*; esp., *la ventaja*.
- el corrent*; esp. *la corriente*.
- el costum*; esp., *la costumbre*.
- el senyal*; esp., *la señal*.
- el llegum*; esp., *la legumbre*.
- la calor*; esp., *el calor*.
- la fi* (= acabament, final); esp., *el fin*

EXERCICIS:

a) Posar ^{en} en femení els següents noms masculins:
 fillol, gat, lleó, padri, cunyat, cabrit, espòs, gos, de-
 xeble, sogre, sastre, diable, metge, príncep, actor, gall,
 rossinyol, pinsà, gendre, cavall.

b) Posar ^{en} en masculí els següents noms femenins:
 neta, senyora, fadrina, òrfena, lloba, hereua, alumna,
 poetessa, apotecariessa, institutriu, heroïna, perdiu, egua,
 somera, reina, princesa, tia, duquessa, emperadriu,
 deessa.

c) Poseu l'article el o la, els o les (segons el gènere que té en bon valencià) en les frases següents:

1. L'actriu féu molt bé — paper d'abadessa. — 2. L'escolà no volia fer — senyal de la creu. — 3. Ens ofega — calor. — 4. Es menjaven — llegums del sopar. — 5. — corrent elèctric el llança a — corrent de l'aigua. — 6. Té — costum de gitar-se tard. — 7. — avantatge que porta és de cinc minuts. — 8. — fi de la novel·la no m'agrada. — 9. el mort tenia — senyal al braç. — 10. S'acaben — antics costums de l'hosta.

XXXII

LLIÇÓ II

El plural dels noms

163.- El plural dels noms es forma, per regla general, afegint una *s* al singular. Ex.: *pare, pares; remei, remeis; ram, rams.*

164.- En passar els noms del singular al plural sofrixen, generalment, modificacions.

Els acabats en *a* no accentuada canvien la *a* en *e* seguida de *s*. Ex.: *cara, cares; problema, problemes.*

Si aquesta *a* no accentuada va precedida de *c, g, ç, j, qu* o *gu*, no sols canvia la *a* en *e*, sinó la consonant esmentada en *qu, gu, c, g, çü* i *gü*. Ex.: *mica, miques; braga, bragues; raça, races; truja, truges; Pasqua, Pasqües; manigua, manigües.*

165.- La majoria dels noms acabats en vocal forta forma el plural afegint *-ns* al singular. Ex.: *pa, pans; capità, capitans; volcà, volcans.*

N'hi ha, però, d'altres que formen el plural afegint simplement una *s*. Ex.: *cafè, cafès; mercè, mercès; dominó, dominós; pilar, pilars; roser, rosers.*

Els noms *home, orfe, cove, marge, terme, jove, verge, ase, rave*, tant fan el plural en *s* com en *-ns*, encara que literàriament és preferible el plural en *s*.

164.- Els noms masculins acabats en *ç* formen el plural afegint *os* al singular. Ex.: *braç, braços*.

Els femenins acabats en *ç* afegixen una *s*. Ex.: *falç, falçs; calç, calçs*.

165.- Els noms acabats en *s* formen el plural afegint *os* al singular. Ex.: *às, asos; vals, valsos; vers, versos*.

Però els noms plans i esdrúixols acabats en *s* són invariables. Ex.: *llapis, òmnibus*. També són invariables: *temps, fons, dilluns, dimarts, dimecres, dijous, divendres* i els femenins en *s*. Ex.: *la pols, les pols*.

166.- Hi ha noms en singular acabats en *s* que passen al plural doblant la *s* i afegint *os*.

Són els polisíl·labs acabats en *às, és, ís, òs, ós, ús*. Ex.: *compàs, compassos; accés, accessos; vernís, vernissos; arròs, arrossos; colós, colossos; pallús, pallussos*.

A més a més, doblen *s* davant *os* els noms *nas, pas, bres, interès, ris, gos, os, ós, cos, cós, mos, tros, bus* i *rus*.

Hi ha excepcions (noms que no doblen la *s* davant *os* en passar al plural): *gimnàs, avís, compromís, país, espòs, repòs, abús, andalús* i pocs altres.

167.- Els monosíl·labs *as, gas, cas, mas, ras, vas, mes, bes, fris, pis, clos, fus, ús* i *nus* tampoc no doblen la *s* en passar al plural.

168.- Els acabats en *x, tx, sc, st* i *xt* fan el plural, generalment, afegint *os* al singular. Ex.: *calaix, calaixos; despatx, despatxos; bosc, boscos; test, testos; text, textos*.

Cal dir que els terminats en *sc, st, xt* tant poden fer el plural afegint una *s* com *-os*. Ex.: *bosc, boscs, boscos; test, tests, testos; text, texts, textos*.

179. - Els noms acabats en *g* (escrita *ig* o *g*) formen el plural afegint una *s* al singular. Ex.: *boig, boigs; desig, desigs; roig, roigs.*

EXERCICIS:

a) Passar ^{eu} al plural els noms següents:

carbó, abús, pedaç, compromís, llengua, dimarts, gust, carro, colomí, marge, terròs, sedàs, lluç, fred, fenomen, congrés, tapís, espòs, rus, llapis, calaix, faig, sang, fre, home, falç, compàs, somrís, tramús, temps, greix, passeig, pretext, despatx, índex, obús, colós, interès, cas, pes, adreç, baixà, farga, serp, huracà, orfe, lliç, calç, domàs, barnús, crucifix, esquitx, post, oca, pi, pasqua, clixé, orgue, pis, boix, desig, canyís, plaça, rave, cabàs, host, esforç, pluja, pagaré, fus, corretja, bambú, ús, fracàs, pastís, menú, roig, terraplè.

b) Passar ^{eu} al plural les següents frases:

1. *L'arbre no deixa vore el bosc.*
2. *La fusta d'aquesta cadira és d'un faig meu.*
3. *Va vindre un home molt lleig.*
4. *Aquest peix és prou car.*
5. *He comprat el llapis verd.*
6. *Un andalús menja anís.*
7. *Ara ve l'home de l'ase.*
8. *La parell del pis.*
9. *El landó té un esquinç.*
10. *La pols que cau del tamís.*

XXXIII
LLIÇÓ III

L'article

172. 1. Davant dels noms s'usa sovint una paraula curta anomenada article.

173. 2. L'article pot ésser de dues classes: *definit* o *indefinit*. L'article *definit* servix per a designar no un o més éssers o objectes qualssevol, sinó un o més éssers o objectes determinats. Així: *Ha vingut EL pare del meu amic* (vol dir no *un pare* qualsevol, sinó *un pare determinat*: el del meu amic).

174. 3. Les formes de l'article definit són: *el* (masculí): *el banc*; *la* (femení): *la casa*; reductibles a *l'* (masculí i femení) davant vocal o *h*: *l'elefant*, *l'escola*, *l'hort*, *l'hora*.

El plural de *el* és *els* (*els dies*); el plural de *la* és *les* (*les cadires*).

175. 4. L'article *indefinit* té les formes *un* (masculí): *un home*; *una* (femení): *una dona*. És a dir, *un home* qualsevol, *una dona* qualsevol.

El plural de *un* és *uns* i el plural de *una* és *unes*: *uns carrers*, *unes danses*.

176. 5. En algunes contrades del País Valencià usen l'article definit davant els noms propis (*article personal*): *el*

Pere, la Maria, l'Antoni, i també la partícula so com article personal: so Carme, so Miquel, so Enric.

S'usa, encara, com article personal, *en, na, n'*. Ex: *en Pere, na Dolors, n'Antònia*; de vegades pren el caràcter de tractament: *En Jaume I, N'Ausiàs March, N'Elisabet de Villena.*

177- 6. Els articles *el* i *els* es contr^auen amb les preposicions *a, de* i *per*; les contraccions són: *al, als, del, dels, pel* i *pels*, però *l'* no es contr^au davant vocal o *h*. Així: *a l'hora, de l'arbre, de l'hort.*

178- 7. L'article *la* no es contr^au davant paraules femenines començades en *i* o *u* febles (porten o no *h* davant). Ex.: *la Universitat, la humitat, la idea, la història.*

(V. § 81). ~~N. Lliçons de Gramàtica, vol. I, Ortografia Valenciana, lliçó VI, paràgraf 1.) § 1) XIV § 17. § 81.~~

179- 8. Hi ha noms com *llum, fi, son, vall, clau* i altres, que unes vegades porten l'article *el* i altres *la*, segons què signifiquen. No és igual: *el llum* que *la llum*; *el fi* que *la fi*; *el son* que *la son*; *el vall* que *la vall*; *el clau* que *la clau*.

180- 9. Un cert nombre de noms abstractes acabats en *or* (*amor, ardor, clamor*), que el llenguatge corrent fa masculins, en llenguatge literari poden fer-se femenins, com en valencià antic. Ex.: *la clamor de les gents; eixa dolor grandíssima; la color obscura de la pell.*

EXERCICIS:

Substituir *la ratlleta* per l'article definit corresponent davant els noms següents i destrieu-los en dues llistes, l'una de noms masculins i l'altra de femenins:

— *taula*, — *llit*, — *vespa*, — *gat*, — *llibre*, — *tinta*;
 — *arbre*, — *àguila*, — *ull*, — *ala*, — *oca*, — *hecto-*

liure;

— *galliners*, — *flors*, — *hostes*, — *ungles*, — *his-*
tòries;

— *carrers*, — *farbalans*, — *padrins*, — *temors*,
 — *fervors*.

b) Substitueu la ratlleta per l'article indefinit corresponent:

1. *Va vindre* — *dona a vendre'm* — *panses*.

2. *Havia* — *paquets damunt* — *taula*.

3. *No pesà més de* — *tres lliures*.

4. *Passí per* — *carrer que no coneixia*.

5. *Han donat* — *flors a* — *senyora*.

6. *Passen* — *homes per la via*.

c) Poseu en singular els noms següents:

als hospitals, els humils, dels albat, pels camins, les ungles, els arrossos, les egües, les unitats, les humitats, les universitats, les històries, dels escorpins, pels catàlegs, als homes, als actors, als hostes.

L'adjectiu qualificatiu

181-1. Adjectiu qualificatiu és una paraula que aplicada a un substantiu indica una qualitat de l'ésser o de l'objecte designat per aquest substantiu. Ex.: *raïm* AGRE; *home* VALENT; *dona* SANTA.

182. Hi ha adjectius que tenen dues terminacions: una masculina i [altra] femenina. Ex.: *home* SEC, *dona* SECA; *cavall* BLANC, *egua* BLANCA.

183-3. En general l'adjectiu femení es forma afegint una *a* al masculí. Ex.: *fred*, *freda*; *mal*, *mala*; *novell*, *novella*.

184-4. Alguns adjectius masculins terminats en *t* fan el femení en *da*. Ex.: *folgat*, *folgada*; *enraonat* *enraonada*; *apesarat*, *apesarada*.

185-5. Alguns adjectius masculins acabats en *e* i *o* fan el femení substituint la *e* i la *o* per *a*. Ex.: *exacte*, *exacta*; *còmode*, *còmoda*; *fofo*, *fofa*.

186-6. Alguns adjectius terminats en *c* fan el femení en *ga*. Ex.: *grec*, *grega*; *groc*, *groga*; *poruc*, *poruga*.

187-7. Els masculins *oblic*, *inic*, *propinc*, *ventríloc*, passen al femení substituint la *c* per *qua*. Ex.: *obliqua*, *iniqua*, *propinqua*, *ventríloqua*.

88. Alguns adjectius terminats en *s* passen al femení doblant la *s* abans d'afegir la *a*. Ex.: *gras, grassa; esàs, escassa; espès, espessa*.

89. Els masculins *boig* i *roig* fan el femení *boja* i *roja*. *Mig* i *lleig* fan en el femení *mitja* i *lletja*. *Nul* fa *nulla*, i *tranquil* fa *tranquilla* (i també *tranquila*).

90. Els adjectius terminats en vocal forta formen el femení afegint *na* al masculí. Ex.: *bla, blana; ple, plena; bo, bona*.

91. Els adjectius en *au, iu, ou* passen al femení, generalment, canviant *u* per *v*. Ex.: *blau, blava; viu, viva; nou, nova*. I els acabats en *eu* fan el femení en *ea*. Ex.: *europèu, europea*. Els adjectius *jolin, heren,*

92. Hi ha adjectius que mantenen per al femení la mateixa terminació que en masculí. Són els adjectius anomenats d'una sola terminació. Ex.: *audaç, filial, vulgar, millor, tricolor, constant, amable, insigne, hipòcrita, gran*. (Vegeu ~~llib. XIII § 80~~, § 80).

93. Per saber si un adjectiu és d'una sola terminació o de dues basta notar si en formar el corresponent adverbí terminat en *-ment* s'afegix una *a* entre l'adjectiu i la terminació *-ment*.

De *general* es forma *generalment* (no afegix *a* després de *general*); doncs *general* té una sola terminació. De *clar* es forma *clarament* (afegix *a* després de *clar*); doncs *clar* té dues terminacions, una per al masculí: *clar*, i una altra per al femení: *clara*. (Vegeu ~~llib. XIII § 80~~, § 80).

94. El plural dels adjectius es fa segons les regles dels noms substantius. Cal notar que els d'una terminació acabats en *aç, iç, oç* tenen dues formes en plural: l'una per al masculí i l'altra per al femení: Ex.: *feroç,*

nomem fem el femení jolina, herena, romenar

feroços i feroces; audaç, audaços i audaces; felix, felices i felices.

EXERCICIS:

a) Copiar ^{eu} els adjectius següents i al costat de cada un d'ells posar els corresponents femení singular i el masculí i femení plurals.

prim, dolç, xop, fals, car, dens, clar, ferm, net, savi, brut, inèdit, trist, adequat, menut, mut, amic, rònc, aràbic, llarg, centrífug, anàleg, pròdig, precís, seriós, malaltís, plegadís, ros, boig, lleig, serè, valencià, dejú, efectiu, tou, hebreu, garxo, culte, pobre, esquerre.

Així:

prim, prima, prims, primes.

b) Copiar ^{eu} els adjectius següents, destriant-los en dues llistes, primera els d'una sola terminació i segona els de dues terminacions:

fosc, idiota, ras, rus, negre, insigne, esclau, elegant, lent, geperut, iracund, escolar, laic, rebel, millor, alegre, incòmode, inert, suau, serè, indígena, sacríleg, dòcil, prudent.

L'adjectiu demostratiu i el possessiu

195.-1. Són *determinatius* aquells adjectius que posats davant un nom fixen, precisen o limiten el significat del substantiu. Així, quan diem *la meua mare*, apliquem el nom *mare* no a totes les mares, ni a una mare qualsevol, sinó solament a una mare: la *meua*. Doncs la paraula *meua* és un *adjectiu determinatiu*.

196.-2. Hi ha diferents classes d'adjectius determinatius: *demostratius*, *possessius*, *numerals*, *quantitatius*, *indefinites*, *interrogatius* i *relatius*.

197.-3. Els *adjectius demostratius* són: *aquest*, *aqueix*, *aquell*.

Formes del singular:

MASCULINS:

aquest o *est*
aqueix o *eix*
aquell

FEMENINS:

aquesta o *esta*
aqueixa o *eixa*
aquella

Formes del plural:

MASCULINS:

aquests o *estos*
aqueixos o *eixos*
aquells

FEMENINS:

aquestes o *estes*
aqueixes o *eixes*
aquelles

Ex.: *aquest llibre, est home; aqueixa dona, eixa taula; aquells dies; eixes joves; esta façana.*

El valencià parlat ha abandonat l'ús de *aquest* i *aqueix*; seria, però, convenient que tractàrem de reintroduir-los en la llengua literària, al costat d'*est* i d'*eix*; com ho seria també, a judici nostre, que en usar aquests dos demostratius (*est* i *eix*), donàrem, en el masculí singular, la preferència a les formes arcaiques *est* i *eix* sobre les populars *este* i *eixe*.

198-4 Els adjectius possessius són: *meu, teu, seu, nostre, vostre, llur*.

Formes del singular:

MASCULINS:

meu
teu
seu
nostre
vostre

FEMENINS:

meua
teua
seua
nosira
vostra

Formes del plural:

MASCULINS:

meus
teus
seus
nostres
vostres

FEMENINS:

meues
teues
seues
nostres
vosires

Ex.: el *meu* pare, la *meua* llibreta, el *teu* oncle, el *seu* germà, la *nosira* associació, les *nostres* idees.

199-5 Davant un substantiu, generalment nom de pa-

rentiu, els possessius febles *mon, ton, son* reemplacen *el meu, el teu, el seu*.

Formes del singular:

MASCULINS:

mon

ton

son

FEMENINS:

ma

ta

sa

Formes del plural:

MASCULINS:

mos

tos

sos

FEMENINS:

mes

tes

ses

Ex.: *mon* cunyat, *ton* pare, *son* cosí, *ma* mare, *ses* ties.

200 6. L'adjectiu possessiu *llur* (en plural *llurs*) vol dir *d'ells* o *d'elles*. No es pot dir: *ha vingut Antoni i LLUR fill*, ni *ha vingut Maria i LLURS fills*. Però sí que es pot dir: *han vingut Antoni i Maria i LLUR fill* (el fill d'ells), o *han vingut Antoni i Maria i LLURS fills* (els fills d'ells).

EXERCICIS:

a) Copiar ^{eu} tots els adjectius demostratius i possessius que hi ha en les frases següents i destrieu-les en dues llistes:

1. *En aquella casa vaig trobar el meu gat.*
2. *Les vostres filles han portat aquests vestits.*
3. *Les teues llibretes no són aquestes, sinó aqueixes.*
4. *Aquesta nit aniré a vore la teua obra teatral.*

5. Aquells dies tan emocionants ja no tornaran en ma vida.

6. Sa germana ha pintat aqueixes telcs.

7. Son sogre viu en aquest poble; hi té sa casa.

8. Ha gastat tots els teus béns i quelcom dels nostres.

9. Aqueixos joves escriuen la nostra llengua nacional.

10. Ma casa és menuda per a aqueixes persones; no hi caben.

b) Copiar les frases següents, ^{eu}rectificant-ne les ^{adonant-vos de}errades (ús indegut de llur, llurs):

1. Ferran es deixà el seu llibre a casa de ~~llur~~ ^{son}pare.

2. L'orador no parlava segons ~~llurs~~ ^{els seus}principis.

3. Eixos homes no guanyen ni per a llur menjar.

4. No sabran posar-se llurs vestits de Carnaval.

5. Que ~~gaston~~ del llur si volen regalar-se més.

6. El capità ens parlà de ~~llurs~~ ^{les seues}aventures.

7. No hi podia fer més; era ~~llur~~ ^{son}destí.

8. No hi podien fer més; era llur destí.

9. L'anglesa visitava el país en ~~llur~~ ^{son}automòbil i amb ^{els seus}gossos.

10. La mossa cridava les amigues ~~llurs~~ ^{seues}.

disposen

LLIÇÓ VI

L'adjectiu numeral

200-1 Els *adjectius numerals* servixen per a comptar. Poden ésser: *Cardinals* o *absoluts*, els que ens fan conèixer el nombre (*tres corders*). *Ordinals*, els que ens fan conèixer el lloc o l'ordre (*tercer dia*). *Partitius*, els que indiquen part (*mig litre*). *Collectius*, els que expressen un nombre divers d'objectes, pres com a unitat (*dotzena, parell, centenar*).

201-2 ^{llevat} Els numerals cardinals són d'una sola terminació, excepte els dos primers. Així: *un, una; dos, dues*. I el *cent*, que té la forma femenina en el plural: *cent, cents, centes*.

202-3. Hi ha numerals simples i n'hi ha de compostos. Aquests, en el llenguatge escrit, porten un guionet entre els elements simples. Els compostos amb *vint* porten la conjunció *i*, separada també amb guionets. Així: *vint-i-quatre*.

203-4 Heus ací com s'escriuen els adjectius cardinals:

u o un: una	cinc
dos; dues	sis
tres	set
quatre	vuit

<i>nou</i>	<i>vint-i-nou</i>
<i>deu</i>	<i>trenta</i>
<i>onze</i>	<i>trenta-u; -un; -una</i>
<i>dotze</i>	<i>trenta-dos; -dues</i>
<i>tretze</i>	<i>trenta-tres</i>
<i>catorze</i>	<i>trenta-quatre...</i>
<i>quinze</i>	<i>quaranta</i>
<i>setze</i>	<i>cinquanta</i>
<i>dèssset (o disset)</i>	<i>seixanta</i>
<i>divuit (o divuit)</i>	<i>setanta</i>
<i>dènou (o dinou)</i>	<i>vuitanta</i>
<i>vint</i>	<i>noranta</i>
<i>vint-i-u; -un; -una</i>	<i>cent</i>
<i>vint-i-dos; -dues</i>	<i>dos-cents; dues-centes</i>
<i>vint-i-tres</i>	<i>cinc-cents</i>
<i>vint-i-quatre</i>	<i>set-cents</i>
<i>vint-i-cinc</i>	<i>nou-cents</i>
<i>vint-i-sis</i>	<i>mil</i>
<i>vint-i-set</i>	<i>milió</i>
<i>vint-i-vuit</i>	<i>bilió..</i>

205
206

5. Els adjectius ordinals tenen dues terminacions:

primer, primera
segon, segona
tercer, tercera
quart, quarta
cinquè, cinquena; o bé quint, quinta
sisè, sisena
setè, setena
vuitè, vuitena
novè, novena

onze, desè, desena
dotze, dotzena

tretze, tretzena
catorze, catorzena
quinze, quinzena
setze, setzena
dessete, dessetena

diventé, divintena
denoué, denovenena
vinté, vintena.
25

Tenen tots femení i llevat dels quatre primers, es formen afegint al cardinal corresponent la terminació -è.
Ex.: vintè, vintena; setanta-novè, setanta-novena...

206
194-6
205
Els numerals partitius són idèntics als ordinals, i es formen del cardinal mitjançant l'addició de la terminació -è. Hi ha, però, la forma especial *mig*; de *terç* i *tercer*, sols s'usa *terç*, com a partitiu; en lloc de *desè*, *centè* i *milè*, hom usa habitualment *dècim*, *centèsim* i *millèsim*.

195-7
206
207
A més a més dels numerals collectius *parell*, *centenar*, *miler*, s'usen com a collectius els femenins dels partitius. Ex.: *dotzena*, *vintena*, *quarantena*.

Hi ha també els proporcionals *doble*, *triple*, *quàdruple*...

EXERCICIS:

- Escriure amb lletres els números següents: 11, 33, 45, 59, 68, 76, 84, 93, 102, 417, 824, 968.
- Escriure amb lletres els números de les frases següents:

1. El dia 1.er de maig.—2. Carrer del 14 d'Abril.—
3. Vivia al número 26 de la plaça d'En Jaume I, 3.er pis, 2.ª porta.—4. Ha comprat una 3.ª part de quilo.—5. Va néixer el dia 8 del mes VIe de l'any 1899.—6. Estava en la 8.ª fila de butaques.—7. El tal deixeble fa el 76.e de la llista del 2.^{on} curs.—8. Alfons X.^e és l'anomenat Rei Savi.—9. Prengué una 12.ª de figues.—
10. La paret té 12 metres amb 0'25 de llarga.—11. Avui

Ostavov
Odege

odotzena

Sehantensio

és el dia en què resolc la lliçó VI de Morfologia.—

12. Som a ... del mes de ... de l'any ...

c) Escriure amb lletres les expressions numèriques següents:

70

0'01; 0'07; 0'005; $\frac{1}{4}$; $\frac{1}{2}$; $\frac{2}{9}$; $\frac{16}{24}$; $\frac{22}{153}$

LLIÇÓ VII

208 L'adjectiu quantitatiu i l'indefinit

209

196.- 1. Els *adjectius quantitatius* expressen quantitat i responen a la pregunta *quant* i *quanta*. Són: *quant*, *molt*, *tant*, *poc*, *bastant*, *que*, *més*, *menys*, *massa*, *manco*, *força*, *gens*, *prou*... Ex.: *quants llibres!*, *molta gent*, *tants homes*, *poc peix*.

210

197.- 2. Aquests *adjectius quantitatius* solen usar-se seguits de la preposició *de*, llevat *massa*, *manco*, *força* i *que*. Ex.: *prou de pa*, *molta de feina*, *gens de ganes*...

211

198.- 3. Són de dues terminacions, tant en el singular com en el plural, els *quantitatius* *quant*, *molt*, *tant* i *poc*; *bastant* sols té una terminació per al singular i una per al plural; i els altres són invariables.

212

199.- 4. Els *adjectius indefinits* determinen el nom d'una manera vaga i responen a la pregunta *quants* i *quant*. Són: *un*, *algun*, *tot*, *mateix*, *cert*, *altre*, *tal*, *cada*, *cap*, *qualsevol*. Ex.: *Algun dia*; *menja't tot el pa*; el seu fill *mateix* ho confessa; li conyenen uns *altres* aires.

213

200.- 5. Quan *cada* s'unix a *un* o a *una*, es pot dir *cadascun* i *cadascuna* (però no *casquí* ni *casquina*). *Qualsevol* fa el plural *qualssevol* o *qualsevols*. Ex.: Una dona qual-

sevol; unes dones *qualssevol*. I són invariables *cada* i *cap*.

EXERCICIS:

1. Passar ^{ew} al plural les frases següents, subratllant-ne els adjectius quantitativs:

1. *No sé quanta n'ha demanat.*
2. *Teniu pa? Molt.*
3. *És un any de poca fruita.*
4. *Fa poc negoci.*
5. *Benassal és un poble de bastant aigua.*
6. *Allà hi ha tanta fadrina com al meu poble.*

b) Omplir els buits amb els quantitativs següents: *que, més, menys, força, massa, prou.*

1. *Els antics ... homes eren!*
2. *Dóna'm ... pa.*
3. *Tu tens ... llibres que jo.*
4. *Quan vingues ^{dras} de ciutat porta'm ... coses.*
5. *Li teniu ... contemplacions.*
6. *Ja hi ha ... aigua al safareig.*

c) Passar al plural les frases següents, subratllant-ne els adjectius indefinits:

1. *Tens llibres? Sí, en tinc algun.*
2. *S'ha menjat tot el pa que hi tenia ella.*
3. *Em donà tota la coca.*
4. *És la mateixa tela que m'ensenyà.*
5. *Li convé un altre aire.*
6. *Tal pare, tal fill.*
7. *M'ha dit una certa cosa.*
8. *Compra una llibreta qualsevol.*

LLIÇÓ VIII

L'adjectiu interrogatiu i el relatiu
El superlatiu

14

- 262.- L'adjectiu *interrogatiu* s'usa en les frases interrogatives i sols n'hi ha un: *quin*, el qual té la forma femenina *quina* i els plurals masculí i femení *quins*, *quines*. Ex.: *Quin dia fa?*
- 263.- D'adjectiu *relatiu* només n'hi ha un: *qual*, que es fa precedir per l'article definit: *el qual*, i pren la forma femenina *la qual* i els plurals masculí i femení *els quals*, *les quals*. Ex.: He comprat un llibre, *el qual* llibre diu...
- 264.- Cal recordar que l'adjectiu s'unix sempre a un substantiu, i si de vegades no va unit, és que està elidit; i que mai no s'usa sense l'article, dit *adjectiu relatiu compost*. Ex.: *quines coses dius?* Dóna almoïna als pobres, *els quals pobres* en tenen necessitat. O bé: Dóna almoïna als pobres, *els quals* en tenen necessitat (elidit *pobres*).
- 265.- L'adjectiu que expressa simplement la qualitat d'un substantiu és anomenat *positiu*. Però si expressa un grau elevat és anomenat *superlatiu*.
- 266.- Els adjectius superlatius terminen en *-íssim*: *facilíssim*, o en *-èrrim*: *misèrrim*.

Aquest grau es pot expressar també anteposant a l'adjectiu la paraula *molt*. De *bo* es fa *boníssim* o *molt bo*; de *lliure* es fa *llibèrrim* o *molt lliure*.

EXERCICIS:

a) Omplir^u els buits de les frases següents amb les diferents formes de l'interrogatiu *quin*:

1. ... *dia vindràs?*
2. ... *hores tens lliures?*
3. ... *gorra més vella portes.*
4. ... *idees tens?*
5. ... *marca de ràdio t'agrada més?*
6. ... *hora és?*
7. ... *dies podràs vindre?*
8. ... *volums vols?*

b) Omplir els buits de les frases següents amb les diferents formes de l'adjectiu *el qual*:

1. *Els cinc sentits del cos, ... són: veure, oir, gustar...*
2. *Coses noves has dit, responguí jo, ... m'han alegrat.*
3. *Són comandes urgents, ... convé servir.*
4. *És una pàgina, a ... pàgina es podrà fer...*
5. *Era una comèdia, en ... comèdia treballava...*
6. *No trobareu el llaurador, ... llaurador està...*

c) Copiar^{aw} els adjectius següents i a la dreta de cadascun escriure el superlatiu corresponent:

fosc

admirable

dolç

cèlebre

tendre

lliure

lleig
afable
noble
notable
agradable
possible

miser
acre
gran
sagrat
savi
greu

Així: De *acre*, *acèrrim*.

LLIÇÓ IX

El pronom

218. 1. *Pronoms* són aquelles paraules que designen una o més persones, animals o coses sense anomenar-les. Ex.: Quan vindrà *ell*, me n'aniré *jo*. En donar-*li* la taronja, *se* la menjarà.

Hi ha diferents classes de pronoms: *Personals*, *demonstratius*, *indefinites*, *interrogatius* i *relatius*.

219. 2. Els pronoms personals poden ésser de:

Primera persona: *jo*, *mi* *me* (o *em*), *nosaltres*, *nos* (o *ens*), *nós*.

Segona persona: *tu*, *te* (o *et*), *vós* o *vosté*, *vostés*, *vosaltres*, *vos* (o *us*).

Tercera persona: *ell*, *ella*, *li*, *lo* (o *el*), *la*, *ells*, *elles*, *los* (o *els*), *les*. I els reflexius *si*, *se* (o *es*).

220. 3. Els pronoms demostratius són: *aquest*, *aqueix*, *aquell*; *açò*, *ço*, *això*, *allò*. Els quatre darrers, neutres, són invariables.

221/209. 4. Els pronoms indefinites són: *algú*, *ningú*, *cada u* o *cadascú*, *hom*, *tothom*, *altri*, *qualsevol*, *res*, *tot*, *quedcom* o *alguna cosa*, *un*, *una*, *un hom*.

222/210. 5. Els pronoms interrogatius són: *què* i *qui*. *Què* es referix a coses, i *qui*, a persones. Ex.: *Què* vols? *Qui* ha vingut?

223
24. 6. Els pronoms relatius són: *que, què, qui i qual*, que és variable i s'usa precedit de l'article. Així: *el qual, la qual, els quals, les quals*. Ex.: La dama les virtuts de *la qual* foren tan lloades.

227
7. El pronom personal posseïx formes fortes o accentuades i formes febles o no accentuades.

Els pronoms forts són: *jo, mi, nosaltres; tu, vosaltres; ell, ells, ella, elles; si; nós, vós*.

Els pronoms febles són: *me, te, se, nos, vos, lo, la, los, les, li, hi, ho, ne*.

(Sobre l'ús dels pronoms febles ~~vegeu *Liçons de Gramàtica*, v. I, *Ortografia Valenciana*, pàg. 64.)~~

~~vegeu §§ 147, 148, 149, 150 i 151.~~

EXERCICIS:

a) Copiar ^{eu} les frases següents, subratllant-ne els pronoms de totes classes que hi trobeu.

1. *Jo era a casa.*—2. *Parlaven amb mi.*—3. *Anaven amb nosaltres.*—4. *Tu no vas vindre.*—5. *Si ells m'escriuen.*—6. *No eren elles.*—7. *Cadascun per a si.*—8. *Nós amb nós.*—9. *Quan vós vindreu...*—10. *Abans de mi, tu i ell.*—11. *No em coneixien.*—12. *Ens agafaran.*—13. *Passen i et veuen.*—14. *No us escolten.*—15. *Es vestixen de pressa.*

b) Extreure ^{eu} tots els pronoms que trobeu en les frases següents:

1. *Quan rebreu el llibre ens el deixareu.*—2. *Aquesta flor no la dones a ningú.*—3. *Si ve Antoni, digueu-li que he marxat.*—4. *Qui ha comprat això?*—5. *Tens paper?*—*No en tinc.*—6. *Penseu en els vostres amics?*—*Ja hi pensem.*—7. *Vostè no sap què tinc ací.*—8. *L'es-*

coltava la gent del carrer.—9. Se m'ha perdut un llibre.—10. Me'ls envia ma tia.—11. Me l'havia presa, la poma.—12. Creu-te-la, la Maria.—13. Volia el llibre, i ja l'hi han donat.—14. Porta-la a sa mare.—15. Envieu-nos les lliçons amb lletra clara i espaciada.

c) Destrieu els pronoms de les frases següents i feu-ne amb ells quatre llistes: demostratius, indefinites, interrogatius i relatius:

1. *Quina caixa t'han pres?—2. Tothom pot fer el que fa aquell home.—3. Tu vas a segar per a altri.—4. Qui t'ha donat això?—5. La filla del meu amic amb la qual havem parlat...—6. Què has comprat?—7. Cadascun pot anar per on vullga.—8. Són comandes urgents, les quals convé servir.—9. Açò que has portat no és allò que et diem.—10. La casa de què parlàvem...—11. Els xics amb qui anàveu...—12. He adquirit quelcom.*

XL

LLIÇÓ X

El verb

225
213. *Verb* és una paraula que indica essència, existència, estat, acció o passió expressant *veu, temps, nombre, persona i mode*.

Indica essència en: El picaport *és* de ferro. Existència en: Jo *sóc* valencià. Estat en: Nosaltres *estem* sans i bons. Acció en: Antoni *canta* cobles. Passió en: Les cobles *són cantades* per Antoni.

Note's que sense verb no hi ha proposició gramatical, ço és, expressió de judici.

246
2. La *veu, el temps, el nombre, la persona i el mode* gramaticals són les modificacions que experimenta un verb en conjuguar-lo (*flexió verbal*), o siga, en variar les terminacions.

227
Hi ha *veu activa i veu passiva*. Activa en: En Pere *pinta una* tela. Passiva en: Una tela *és pintada* per En Pere.

Hi ha *temps present, temps passat i temps futur*. Present en: Ara *escric*. Passat o pretèrit en: Ahir *llegia*. Futur en: Demà *dibuixaré*.

Hi ha *nombre singular i nombre plural*. Singular (una sola persona) en: Ell *practica* un ofici. Plural

(més d'una persona) en: Ells *practiquen* l'excursionisme.

Hi ha *primera persona*, *segona persona* i *tercera persona*. Primera: *jo, nosaltres*. Segona: *tu, vosaltres*. Tercera: *Ell o ella, ells o elles*.

Hi a *mode indicatiu*, *mode subjuntiu* i *mode imperatiu*. Indicatiu: Ells *miren* el camp. Subjuntiu: Li *dir*em que *vaja*. Imperatiu: *Menja* de seguida.

288- 4. El verb pot revestir les formes d'*infinitiu*, *gerundi* i *participi*.

L'infinitiu és la forma amb què es designa el verb. Els mots *estimar*, *bullir*, *voler*, *caure*, *vendre* són infinitius i, al mateix temps, noms de verb.

289- 5. Segons la terminació de l'infinitiu, cada verb pertany a un tipus de conjugació o flexió.

Els infinitius terminats en *-ar* (*cantar*, *tornar*, *eixir*, *gar*) pertanyen a la *primera* conjugació.

Els terminats en *-re* (*caure*, *rebre*, *vendre*), els terminats en *-er* (*créixer*, *poder*, *fer*), i els terminats en *-r* (*dir*, *dur*), pertanyen a la *segona* conjugació.

Els terminats en *-ir* (llevat *dir*, que pertany a la segona) pertanyen a la *tercera* conjugació (*mentir*, *cosir*, *agrair*).

Hi ha, doncs, tres tipus de flexió verbal.

EXERCICIS:

a) Copiar^{en} els infinitius següents, posant-los en tres llistes: primera, de verbs de la primera conjugació; segona, de verbs de la segona conjugació; i tercera, de verbs de la tercera conjugació:

portar, trencar, començar, pregar, envejar, perdre, témer, rebre, saber, vèncer, servir, traduir, dormir, cruixir, pudir, menysprear, canviar, evacuar, tòrcer, cabre, poder, absoldre, valer, voler, ofendre, obrir, collir, cosir, tossir, eixir, lluir, oir, esclaiar, donar, anar, estar, atendre, vendre, pondre, plànyer, córrer, tenir (o tindre), venir (o vindre), obtenir (o obtindre), ésser (o ser), batre, complaure, creure, jaure, ~~to jaure~~ dir, dur, fer, beure, escriure, viure, haver, h^aure (o haver), créixer, nàixer, ~~natixer~~ confixer.

1.e

(Els verbs entre parèntesi no cal posar-los a les llistes.)

Així:

1.ª conjugació:

portar

trencar

... ..

2.ª conjugació:

perdre

témer

... ..

3.ª conjugació:

servir

traduir

... ..

b) ^{viu} Escriure el present, el passat i el futur dels següents verbs:

portar, trencar, començar, pregar, envejar, menysprear; perdre, témer, rebre, saber, vèncer, tòrcer; servir, traduir, dormir, cruixir, pudir, obrir.

Així:

INFINITIU	PRESENT	PASSAT	FUTUR
<i>Portar:</i>	... porte	... portí	... portaré
<i>Perdre:</i>	... perc	... perguí	... perdré
<i>Servir:</i>	... servixc	... serví	... serviré

c) Omplir^w els buits de les proposicions següents, amb temps de verb *portar* (present, passat, futur):

1. Jo *porte* camisa.
 Tu ... sabates.
 Ell o ella ... mocador.
 Nosaltres ... guants.
 Vosaltres ... coll.
 Ells o elles ... corbata.
2. Jo *portí* diners.
 Tu ... paper.
 Ell o ella ... tinta.
 Nosaltres ... colors.
 Vosaltres ... plomes.
 Ells o elles ... esborradors.
3. Jo *portaré* llibres.
 Tu ... fotografies.
 Ell o ella ... dibuixos.
 Nosaltres ... estampes.
 Vosaltres ... gravats.
 Ells o elles ... llapis.

XLI

LLIÇÓ XI

L'indicatiu

280 -El mode indicatiu té cinc temps simples: *present*, *pretèrit imperfet*, *pretèrit perfet*, *futur* i *condicional*.

281 - Els verbs de la primera conjugació fan la flexió com el verb *portar* (llevat *anar* i *estar*, que són irregulars, és a dir, que no seguixen la flexió regular).

Present: *porte*, *portes*, *porta*; *porteu*, *portem*, *porten*.

Pretèrit imperfet: *portava*, *portaves*, *portava*; *portàvem*, *portàveu*, *portaven*.

Pretèrit perfet: *portí*, *portares*, *portà*; *portàrem*, *portàreu*, *portaren*.

Futur: *portaré*, *portaràs*, *portarà*; *portarem*, *portareu*, *portaran*.

Condicional: *portaria*, *portaries*, *portaria*; *portariem*, *portàriem*, *portarien*.

282 - Els verbs de la segona conjugació es dividixen en sis grups. (Vegeu ⁹²¹ *La conjugació dels verbs en valencià*, de Guillem Renat, pàg. 17.) El verb *córrer*, que pertany al tercer grup, es conjuga així:

Present: *córrec*, *corres*, *corre*; *correm*, *correu*, *corren*.

Pretèrit imperfet: *corria*, *corries*, *corria*; *corriem*, *corrieu*, *corrien*.

Pretèrit perfet: *correguí, corregueres, corregué; correguérem, correguéreu, corregueren.*

Futur: *correré, correràs, correrà; correrem, correreu, correran.*

Condicional: *correria, correries, correria; correriem, correríeu, correrien.*

232 * Els verbs de la tercera conjugació en llur gran majoria es conjuguen segons el verb *servir*. (Note's que hi ha verbs com *tenir*, que admeten la terminació *-indre* (*tindre*), els quals verbs són també de la segona conjugació.)

Present: *servixc, servixes, servix; servim, serviu, servixen.*

Pretèrit imperfecte: *servia, servies, servia; servíem, servíeu, servien.*

√ Pretèrit perfet: *serví, servíes, serví; servíem, servíeu, servíen.* √

Futur: *serviré, serviràs, servirà; servírem, servíreu, servirán.*

Condicional: *serviria, serviries, serviria; serviríem, serviríeu, servirien.*

EXERCICIS:

a) Conjug^{eu} els temps simples d'indicatiu dels verbs *gustar, recórrer* i *partir*. (Tingueu molta cura de l'accentuació.)

b) Copi^{eu} les proposicions següents, subratllant-ne els verbs i anotant el temps del verb:

1. *Estime la meua terra.*
2. *Els canten cançons valencianes.*

3. *Canviaven segells de l'àlbum.*
4. *Treballarà a favor de la causa.*
5. *Nosaltres aniríem tots junts al cinema.*
6. *Jo donava un bon consell.*
7. *Ajudaren a omplir les garrafes.*
8. *Batiem a l'era de l'oncle.*
9. *Tu partiràs bé la carn.*
10. *Concorregué al Parlament.*
11. *Morien com a mosques.*
12. *Esmorzem ara que podem.*

Així:

1. *Estime la meua terra (present)*

XLII

LLIÇÓ XII

El subjuntiu

234222. 1. El mode subjuntiu té dos temps simples: el *present* i el *pretèrit imperfet*.

Ara bé; el pretèrit imperfet de subjuntiu té dues formes: la forma en *-r*, popular, i la forma en *-s*, literària. Les dues són bones, però els escriptors haurien d'usar més la segona. Nosaltres donarem, però, els paradigmes d'ambdues.

235223. 2. Els verbs de la primera flexió es conjuguen com *portar*. Així:

Present: *porte, portes, porte; portem, porteu, porten.*

Pretèrit imperfet (en *-r*): *portara, portares, portara; portàrem, portàreu, portaren.*

Pretèrit imperfet (en *-s*): *portés, portesses, portés; portéssem, portésseu, portésseu.*

236224. 3. Els verbs de la segona conjugació, tercer grup, en el model *córrer* fan així:

Present: *córrega, córregues, córrega; correquem, correqueu, córreguen.*

Pretèrit imperfet (en *-r*): *correguera, corregeres, correguera; correguérem, correguéreu, corregueren.*

Pretèrit imperfet (en *-s*): *corregués, correguesses, corregués; correguéssem, correguésseu, correguessen.*

237
 7-25- * Els verbs de la tercera conjugació, com *servir*, fan així:

Present: *servixca, servixques, servixca; servim, serviu, servixquen.*

Pretèrit imperfet (en -r): *servira, servires, servira; servírem, servíreu, serviren. . .*

Pretèrit imperfet (en -s): *servís, servísses, servís; servíssem, servísseu, servíssen.*

EXERCICIS:

a) Conjug^{uen} els temps simples de subjuntiu dels verbs *guaitar, recórrer* i *sentir*. (Fixe's bé, l'exercitant, en l'accentuació.)

b) Extre^{uen} els verbs en subjuntiu de les següents proposicions, anotant els temps als quals pertanyen:

1. *Ell que deixi el sac damunt la taula.*
2. *Si jo portara la direcció...*
3. *Parla com si tingues la responsabilitat.*
4. *Com ell puga, el negoci anirà bé.*
5. *Vullguen o no vullguen, això serà.*
6. *Nosaltres creguérem que practicava el bé.*
7. *Si serviren cafè ja no caldria dir altra cosa.*
8. *Si jo em fera una casa al meu gust...*
9. *Et pregue que em tornes el llibre*
10. *Vull que em porte a Castelló.*
11. *Si trobara qui m'acompanyés....*
12. *És interessant que estiguen tots units.*

Tra

X L III

LLIÇÓ XIII

L'imperatiu

238226-1. El mode imperatiu té només un temps i manca de la primera persona del singular.

239227-2. Per a la formació de l'imperatiu es poden classificar els verbs en tres grups:

a) Verbs que prenen la segona persona del singular a la tercera singular del present d'indicatiu; i la segona persona del plural a la respectiva del plural del present d'indicatiu. Ex.: *parlar*.

Parla tu, parle ell; parlem nosaltres, parleu vosaltres, parlen ells.

b) Verbs que no prenen cap persona d'indicatiu i sí totes del subjuntiu. Ex.: *poder*.

Pugues tu, pugua ell; puguem nosaltres, puguen vosaltres, puguen ells.

c) Verbs que tenen per a la segona persona del singular una forma pròpia distinta de les altres. (Veja's *La conjugació dels verbs en valencià*, obra ja citada.) Ex.: *anar*.

Ves tu, vaja ell; anem nosaltres, aneu vosaltres, vagen ells.

EXERCICIS:

a) Conjuga^{neu} l'imperatiu dels verbs *cantar, témer, riure, patir, beure, viure, perdre, guaitar, córrer, sentir, fer* i *voler*.

b) Conjuga^{neu} els temps simples d'indicatiu, subjuntiu i l'imperatiu dels verbs *dir, vindre, posar*.

Així:

Infinitiu: ...

Indicatiu: Present: ...

Pretèrit imperfet: ...

Pretèrit perfet: ...

Futur: ...

Condicional: ...

Subjuntiu: Present: ...

Pretèrit imperfet (en -r): ...

Pretèrit imperfet (en -s): ...

Imperatiu: ...

(Nota: ^{Adone's} ~~Fixe's~~ el lector ^{que cal} ~~en~~ accentuar degudament les formes verbals que porten accent gràfic.)

XLIV

LLIÇÓ XIV

El gerundi i el participi

240

228.- 1. El gerundi és una forma verbal invariable.

241/229

2. El gerundi termina en *ant*, *ent* i *int*. I per a la seua formació basta afegir una d'aquestes terminacions a les lletres radicals de cada verb. Ex.: de *cant-ar* es forma *cantant*; de *tém-er* es forma *tement*, i de *part-ir* es forma *partint*.

242

230.- Hi ha participis regulars i irregulars. Són regulars els participis que, com els dels verbs de tema en *-a* (*cantar*, *parlar*, *salvar*), els fan en *-t* per al masculí i en *-da* per al femení. Ex.: de *cantar*: *cantat*, *cantada*, *cantats*, *cantades*; de *servir*: *servit*, *servida*, *servits*, *servides*; de *perdre*: *perdut*, *perduda*, *perduts*, *perdudes*.

243

231.- 4. Són irregulars els participis que no segueixen aquesta regla general i canvien, generalment, la *-c* de la primera persona del singular del present d'indicatiu en *g*: *dolgut*, de *dole*; *caigut*, de *caic*.

Els verbs compostos de *metre* fan el participi en *-es*, *-esa*. Ex.: de *cometre*: *comès*, *comesa*, *comesos*, *comeses*. El verb *metre* fa en el participi *mes*, sense accent.

Així mateix el fan en *-es*, *-esa* els verbs *atendre*, *prendre*, *encendre* i llurs compostos. Ex.: *atès*, *atesa*; *pres*, *presa*; *encès*, *encesa*; *ofès*, *ofesa*.

fa el participi rist o origut.

47

El verb *pondre* fa el participi en *-ost*. Ex.: *post*, *posta*. *Riure* ~~el fa en~~ *igut*. Ex.: *rigut*, *riguda*. ~~El~~ ~~participi~~ ~~rist~~, ~~invariable~~, ~~no és literari~~. *Veure* o *vore* fa el participi en *-ist*. Ex.: *vist*, *vista*.

Els verbs *cloure* i *fondre* i llurs compostos fan els participis en *-os*, *-osa*. Ex.: *clos*, *closa*; *fos*, *fosa*.

244
232-5. El gerundi i el participi, així com l'infinitiu, són formes impersonals.

EXERCICIS:

a) ^{viu} Escriure el gerundi dels següents verbs: *volar*, *voler*, *lluir*, *admetre*, *estrènyer*, *plànyer*, *cobrir*, *morir*, *absoldre*, *moldre*, *ofendre*, *respondre*, *prendre*, *fondre*, *romandre*, *estar*, *ésser*, *haver*, *somriure*, *dir*, *escriure*, *nàixer*, *anar*, *coure*, *traure*, *vore*, *fer*.

Així: De *volar*: *volant*.

b) ^{viu} Escriure els participis dels verbs indicats en l'exercici anterior.

Així: De *volar*: *volat*, *volada*, *volats*, *volades*.

c) ^{veu} Conjugueu tots els temps simples del verb *tombar*.

Així:

Infinitiu: ...

Gerundi: ...

Indicatiu:

Present: ...

Pretèrit imperfecte: ...

Pretèrit perfecte: ...

Futur: ...

Condicional: ...

Subjuntiu:

Present: ...

Pretèrit imperfet (en -r): ...

Pretèrit imperfet (en -s): ...

Imperatiu: ...

Participi:

LLIÇÓ XV

Els verbs auxiliars

235

233-1. Són verbs auxiliars els que servixen per a la formació dels temps compostos dels altres verbs.

234

2. Són auxiliars els verbs *haver* i *ésser* (o *ser*).

237

3. Els verbs auxiliars tenen formes simples i formes compostes.

248

4. El verb *haver* quan és auxiliar no té imperatiu, però sí que el té quan *haver* és sinònim d'*haure* (o *heure*), és a dir, quan és verb actiu, quan indica *posseir*, *tindre*.

249

5. El verb *ésser* (o *ser*), auxiliar, servix per a formar la veu passiva dels altres verbs.

250

6. La flexió del verb *haver*, en els temps simples fa així:

Infinitiu: *haver*.

Gerundi: *havent*.

Indicatiu:

Present: *he, has, ha; havem* (o *hem*), *haveu* (o *heu*), *han*.

Pretèrit imperfect: *havia, havies, havia; havíem, havíeu, havien*.

Pretèrit perfet: *haguí, hagueres, hagué; haguérem, haguéreu, hagueren*.

Futur: *hauré, hauràs, haurà; haurem, haureu, hauran.*

Condicional: *hauria, hauries, hauria; hauriem, haurieu, haurien.*

Subjuntiu:

Present: *haja, hages, haja; hàgem, hàgeu, hagen.*

Preterit imperfect (en *r*): *haguera, hagueres, haguera; haguérem, haguéreu, hagueren.*

Preterit imperfect (en *s*): *hagués, haguesses, hagués; haguéssem, haguésseu, haguessen.*

Participi: *hagut, haguda, haguts, hagudes.*

6. Quan *haver* no és auxiliar fa:

Imperatiu:

heu tu; haguem nosaltres; haveu vosaltres.

I fa també en:

Indicatiu, present: heç, heus, heu; havem, haveu, heuen.

25/ 7. La flexió de l'auxiliar *ésser* (o *ser*), en els temps simples, és així:

Infinitiu: ésser (o *ser*).

Gerundi: essent (o *sent*).

Indicatiu:

Present: *sóc, ets* (o *eres*), *és; som, sou, són.*

Preterit imperfect: *era, eres, era; érem, éreu, eren.*

Preterit perfect: *fón* (o *fui*), *fores, fón; fórem, fóreu, foren.*

Futur: *seré, seràs, serà; serem, sereu, seran.*

Condicional: *seria, series, seria; seriem, serieu, serien.*

Subjuntiu:

Present: *sigu, sigues, siga; siguem, sigueu, siguem.*

Pretèrit imperfet (en r): *fóra, fores, fóra; fórem, fóreu, foren.*

Pretèrit imperfet (en s): *fos, fosses, fos; fóssem, fósseu, fossen.*

Imperatiu: *sigues tu, siga ell; siguem nosaltres, si-
gueu vosaltres, siguen ells.*

Participi: *estat, estada, estats, estades.*

EXERCICIS:

a) Escriv^{eu}~~eu~~ la flexió del verb *haver* posant després de cada persona el participi del ver *canviar*.

Així: Infinitiu: *haver canviat*.

b) Escriv^{eu}~~eu~~ la flexió del verb *ésser* posant després de cada persona el participi del verb *estimar*.

Així: Infinitiu: *Ésser estimat* (o *ser estimat*).

Els temps compostos

253
252 1. Els temps compostos dels verbs es formen anteposant a llur participi els temps simples del verb *haver*.

254 2. Els temps compostos són:
-L'*infinitiu compost*, format per l'*infinitiu* i un participi: *haver estimat*.

El *gerundi compost*, format pel *gerundi* i un participi: *havent estimat*.

255 3. El mode indicatiu té cinc temps compostos:
el *pretèrit plusquamperfet d'indicatiu*, format pel i un participi: *he estimat*.

el *pretèrit anterior*, format pel pretèrit perfet i un participi: *haguí estimat*.

el *pretèrit pluscuamperfet d'indicatiu*, format pel pretèrit imperfet d'indicatiu i un participi: *havia estimat*.

el *futur compost*, format pel futur i un participi: *hauré estimat*.

i el *condicional compost*, format pel condicional i un participi: *hauria estimat*.

Aquest darrer temps, condicional compost, té dues formes: la indicada, formada per *hauria*, i la formada per *haguera*: *haguera estimat* o *hauria estimat*.

perfet
indefinit

298 4. El mode subjuntiu té dos temps compostos: el pretèrit compost, format pel present de subjuntiu i un participi: *haja estimat*.

i el pretèrit plusquamperfet de subjuntiu (en -s) i un participi: *hagués estimat*.

299 5. La conjugació completa del verb és generalment exposada en l'ordre següent:

Infinitiu: *partir*.

Gerundi: *partint*.

Infinitiu compost: *haver partit*.

Gerundi compost: *havent partit*.

Participi: *partit...*

Indicatiu:

Present: *partixc...*

Pretèrit imperfet: *partia...*

Pretèrit perfet: *partí...*

Pretèrit indefinit: *he partit...*

Pretèrit anterior: *haguí partit...*

Pretèrit plusquamperfet: *havia partit...*

Futur: *partiré...*

Futur compost: *hauré partit...*

Condicional: *partiria...*

Condicional compost: *hauria partit* (o *haguera partit*).

Subjuntiu:

Present: *partixca...*

Pretèrit imperfet (en -r): *partira...*

Pretèrit imperfet (en -s): *partís...*

Pretèrit perfet: *haja partit...*

Pretèrit plusquamperfet: *hagués partit...*

Imperatiu: *partix tu...*

EXERCICI:

Donar ^{eu} la conjugació completa, o siga en totes les seues formes simples i compostes dels verbs *començar*, *saber* i *traduir*.

(Nota ~~W~~ que en els verbs de la tercera conjugació, com *traduir*, en els quals la darrera lletra radical és una vocal, les terminacions començades en *i* són escrites amb dièresi sobre aquesta lletra, llevat en aquelles formes en què la *i* és escrita *i*, i també en l'infinitiu, el gerundi, el futur i el condicional. Vegeu ~~Lliçons de Gramàtica~~, v. I., *Ortografia Valenciana*, lliçó ~~XI~~ ^{neu} pàg. ~~ràgraf 4~~, pàg. 15.)

~~(Vegeu lliçó XII § 47, pàg. 15.)~~

(Vegeu § 74).

LLIÇÓ XVII

Les conjugacions perifràstiques

255. 2. En estudiar els temps del mode indicatiu anotàrem que el pretèrit perfet era, en el verb portar, *portí*. Aquest mateix perfet, simple, pot expressar-se amb idèntica significació per una perífrasi que es forma anteposant a l'infinitiu simple del verb que es conjuga els mots *vaig*, *vas* (o *vares*), *va*, *vam* (o *vàrem*), *vau* (o *vàreu*), *van* (o *varen*).

Ex.: *vaig portar*, *vas* o *vares portar*, *va portar*, etc., que equivalen respectivament a *portí*, *portares*, *portà*, etcètera.

Anàlogament, en lloc de *haguí portat*, *hagueres portat*, etc., es pot dir *vaig haver portat*, *vas* o *vares haver portat*, etc.

256. 2. La proposició: *Antoni escriu la lliçó*, pot ésser redactada amb idèntica significació en la forma: *La lliçó és escrita per Antoni*. Aquesta és la forma o veu passiva.

257. 3. La veu passiva es conjuga amb els temps del verb *ésser* i el participi del verb que es vol conjugar. Així, són formes de la veu passiva del verb *portar*:

Infinitiu: *ésser portat*.

Gerundi: *essent portat*.

56 Present: *sóc portat, etc.*

~~Perfet: *fón portat o vaig ésser portat, etc.*~~

Imperfet: *era portat, etc.*

Perfet: *fón portat o vaig éser portat, etc.*

Indefinit: *he estat portat, etc.*

[Anterior: *haguí estat portat o vaig haver estat portat, etc.*]

Futur: *seré portat, etc.*

[Condicional: *seria portat, etc.*]

Present de subjuntiu: *sigués portat, etc.*

Imperfet de subjuntiu: *fos portat o fóra portat, etc.*

2615 249. Quan hom expressa l'acció del verb com una obligació a complir, fa ús d'una perífrasi. Així: *He d'estudiar la Gramàtica*. Aquest mode d'obligació es forma, sempre, amb el verb *haver* en el temps respectiu, seguit de la preposició *de* i de l'infinitiu del verb que hom conjuga.

Algú, erròniament, usa el verb *tindre* en el mode d'obligació; és inadmissible. No es pot dir *tinc d'anar a casa* o *tinc que anar a casa*, sinó *haig* (o *he*) *d'anar a casa*. Aquestes darreres formes són les úniques correctes, perquè usen el verb *haver*.

EXERCICIS:

a) Girax^{ew} els verbs de les frases següents de preterit perfet, simple, d'indicatiu en la forma composta perifràstica:

1. *Anit aní al teatre.*
2. *Escrigueres la lliçó corresponent.*
3. *Pintà un paisatge de l'horta.*
4. *Sota un pi berenàrem tots els de la família.*

5. *Contemplàreu una posta de sol.*
 6. *Els gossos mossegaren una xiqueta.*
 b) Girar ^{eu} les frases següents, de verb en veu activa,
 en frases de veu passiva:

1. *En Jaume pronuncia un discurs.*
2. *Jo toque l'anella de la porta.*
3. *Martorell escrigué Tirant lo Blanc.*
4. *L'arquitecte dirigix les obres del pont de la Mar*
i els picapedrers piquen les pedres.
5. *La música escoltaves tu.*
6. *El pare havia besat la seua filla.*
7. *La Glòria collia flors i la Maria cosia la roba.*
8. *Ell cantava. (falta)*
9. *El mestre estima els deixebles.*
10. *El caçador caçava els conills.*

c) Corregit en les frases següents l'ús incorrecte del verb *tindre*:

1. *Tenia d'anar a Barcelona i tenia que parlar en públic.*
2. *El muixaranguer d'Algemés té que alçar l'infant.*
3. *Tenia llibres que tenia que deixar als amics.*
4. *Tinc que esmorzar.*
5. *Si véns tu no tindrè que anar jo.*
6. *Tinguí que llevar-me massa demati.*

LLIÇÓ XVIII

Els verbs irregulars

262 1. En tot verb es distingixen dues parts: el *radical* i la *terminació*. El radical és la primera part del verb i d'ell es deriva tota la flexió. La terminació és la segona part i varia segons la persona, el nombre, el temps i el mode. En el verb *amar*, el radical és *am* i la terminació és *ar*. En el verb *rebre*, el radical és *reb* i la terminació *re*. En el verb *partir*, el radical és *part* i la terminació, *ir*.

Són verbs *regulars* els que en llur conjugació no alteren els radicals. I són verbs *irregulars* els que en conjugant-los alteren els radicals o bé no fan regulars les terminacions o bé alteren els radicals i les terminacions.

263 2. En els verbs de la primera conjugació, els acabats en *-car* (*tencar*), en *-çar* (*començar*), en *-gar* (*pregar*), en *-jar* (*envejar*), i en *-uar* (*obliquar*, *enaiguar*), canvien respectivament la *c* en *qu*, la *ç* en *c*, la *g* en *gu*, la *j* en *g* i la *u* en *ü* quan la terminació comença en *e* o *i*.

Ex.: *trencar*, *trenques*; *començar*, *comences*; *pregar*, *pregues*; *envejar*, *enveges*; *obliquar* i *enaiguar*, *obliqües* i *enaigües*.

264 2. Són també irregulars els verbs *anar* i *estar*.

265 3. Entre els verbs de la segona conjugació se'n tro-

ben pocs de regulars; entre ells anotem *batre, combatre, concebre, espremer, rompre, perdre, plànyer, rebotre, rebre, tèmer, forcer i vèncer*.

La irregularitat més important dels verbs de la segona conjugació consistix en l'addició d'una *c* al radical de l'infinitiu (*valer, valc*) o la substitució de la darrera lletra radical per una *c* en la primera persona del singular del present d'indicatiu (*beure, bec*), que en alguns temps és mudada en *g* o *gu* (*valga, valguí*).

Cal anotar altres alteracions del radical: *b* canviada en *p* (*saber, sap*), *d* en *t* (*poder, pot*), *c* en *ç* —alteració ortogràfica— (*vèncer, venç*), supressió de *u* (*caure, caent, i cloure, cloent*) o canvi de *u* en *v* (*moure, movent*).

El participi de molts verbs termina en *-s* (*admetre, admès*) o en *t* (*pondre, post; vore, vist*).

266 ²⁵⁴ En els verbs acabats en *-ldre* i *-ndre*, la *d*, que és eufònica, no forma part del radical i no apareix sinó al futur i al condicional. Així: *voldrém, però volem; prendria, però prenia*.

EXERCICIS:

Conjugar ^{neu} els modes d'obligació del verb *anar*.

Així:

Infinitiu: *haver d'anar*.

Gerundi: ...

Indicatiu:

// Present: ...

// Imperfet: ...

Perfet: ...

Indefinit: ...

Anterior: ...

Plusquamperfet: ...

Futur: ...

Futur compost: ...

Condicional: ...

Condicional compost: ...

Subjunctiu:

Present: ...

Imperfet: ...

Perfet: ...

Plusquamperfet: ...

LLIÇÓ XIX

Els verbs irregulars

(CONTINUACIÓ)

267
254. 1. La gran majoria dels verbs de la tercera conjugació, que són els terminats en *-ir*, llevat *dir* —que pertany a la segona—, es conjuguen regularment, ço és, com *servir*.

268
255. 2. Alguns verbs tenen la irregularitat en el participi (*cobrir, cobert; imprimir, imprès*).

269
256. 3. Altres verbs intercalen una *e* eufònica entre el radical i la *s* de la terminació a la segona persona del singular del present d'indicatiu. Ex.: De *fugir, fuges*.

270
257. 4. Els verbs que es conjuguen com *traduir* i *fruir* posen una dièresi damunt les terminacions *im, iu, ia, ies, iren, it, ida*, i les altres començades per *i* sense accentuar. Ex.: de *traduir: traduïm, traduïu; traduïa, traduïes, traduïen; traduïres, traduïren; traduït, traduïda*.

271
258. 5. Els verbs *collir* i *cosir* i altres que porten *o* en el radical, canvien la *o* en *u* a les formes fortes. Exemple: *cullen, cuses, tusc, escup, surten*.

272
259. 6. El verb *eixir* canvia *e* per *i* a les formes fortes. Ex.: *ixc, ixes, ix*, etc.

273-60. - 7. Els verbs *lluir* i *pruir* (sinònim de *picar*) tenen llur irregularitat a la segona i tercera persones del singular del present d'indicatiu, que és un radical amb diftong en *u*. Ex.: *lluus, lluu; pruus, pruu*.

273-74. - 8. Els verbs *tenir* i *venir* tenen irregularitats que cauen dins la segona conjugació. Recordem que en moltes comarques valencianes els infinitius corresponents són *tindre* i *vindre*.

EXERCICIS:

- a) Conjugueu ^{veu} els temps simples del verb *valdre*.
 b) Subratlleu ^{eu} els verbs de les frases següents, anotant a la fi de cada una el mode, temps, persona i nombre corresponents:

1. *Antoni dormí tota la nit.*
2. *Cruixen les posts del llit.*
3. *Servírem el llibre.*
4. *El dia de demà fugiràs de casa.*
5. *Sostenia la canya de l'emparrat.*
6. *Jo voldria el teu llibre.*
7. *Cavar i llaurar, faenes de llaurador.*
8. *Ha creixcut molt aquesta parra.*
9. *Fwig, del meu costat.*
10. *Portava una caps a casa la padrina.*
11. *Mengí una coca ensucrada.*
12. *Oh, ansiada llibertat valenciana!*

Així:

- I. *Dormí*: tercera persona del singular del present d'indicatiu.
 rit perfect d'indicatiu. pretè.

LLIÇÓ ~~XX~~ L

L'adverbi

275
262-1 L'adverbi modifica i determina la significació del verb. Així com l'adjectiu s'unix al nom, l'adverbi s'unix al verb expressant alguna circumstància de lloc, de temps, de manera, de l'acció del verb.

276
263-2 Hi ha diferents classes d'adverbis. Les principals són: de *lloc*, de *temps*, de *manera*, de *quantitat* o de *grau*, d'*afirmació*, de *negació*, d'*ordre*, de *dubte*.

Hi ha, encara, *locucions adverbials*.

277
264-3 Adverbis de lloc:

ací, aquí, allà; ençà, enllà; arreu, enlloc; dins, fora, endins, enfora; davant, darrere, endavant, endarrere; damunt, davall, amunt, avall; dalt, baix; prop, lluny...

Ex.: *Vine ací, està prop, fes-te endavant...*

278
265-4 Adverbis de temps:

ara, adés, abans, després, ja, sempre, mai, sovint, llavors, aleshores, aviat, tard, avui, demà, ahir...

Ex.: *Vindrà després, marxa tard...*

279
266-5 Adverbis de manera:

bé, millor, malament, pitjor, així, bonament, i tots els terminats en *-ment*, els quals adverbis es formen amb un adjectiu.

280
267-6 Adverbis de quantitat o de grau: Són els ma-

teixos mots que servixen d'adjectius quantitativs (*molt, poc, força, bastant, més, menys, manco, prou, massa, quant, tant, que, gens*) i el numeral *mig*, esdevinguts tots ells invariables.

Ex.: *menja molt; escriu bastant...*

28268. - 7. Adverbis d'afirmació:

Si, també, àdhuc, fins i la locució *fins i tot*.

28269. - 8. Adverbis de negació:

No, tampoc. I les locucions *no gens, no pas*.

(Cal dir que els mots *si* i *no* més que adverbis són signes de sentit afirmatiu o negatiu, respectivament, i que si hom els classifica com a adverbis és perquè modifiquen el sentit del verb. *Vegeu lliçó LXIV*).

28270. - 9. Adverbis d'ordre:

Primer, abans, després...

284 - 10. Adverbi de dubte:

Potser.

28471. - 11. Heus ací algunes locucions adverbials: *a la vora, cap al vespre, a poc a poc, un poc, fins i tot...*

EXERCICIS:

a) Copia^{eu} les frases següents, subratllant els adverbis i locucions que hi ha:

1. *Vine ací i estarem prop de la mar.*
2. *Estudia molt, passeja prou i dorm poc.*
3. *De sobte caigué davant de mi.*
4. *Lí preguntà si mai vindria i respongué que no vindria mai.*
5. *No podia vindre abans i vingué després.*
6. *Si avui està pitjor, demà estarà més malament.*

7. Ara ha dit que sí i demà vorem què diu.
 8. No arribarà fins a punta de dia.
 9. Ell està col·locat un poc més a l'esquerra.
 10. Tots estàvem en la reunió manco tu.
 11. També podries fer-te més enllà.
 12. Ja llig i escriu bé el valencià.
- b) ~~Dins les frases següents afegiu un no allà on~~

calga.

1. ~~Res~~ ^{No} m'agrada ^{res} de tot això.
2. En sa vida ha menjat prou.
3. ~~Si vols res de mi, dis-ho.~~
4. 3. No et demane res perquè ~~res~~ ^{no} vullc ^{res} de tu.
5. 4. Ningú dels presents ^{no} sap on està el xic perdut.
6. 5. Anit no aní al teatre i aquesta nit tampoc ^{no} aniré.
7. 6. Tens els retrats? Cap ^{no} en tinc.
8. 7. És molt poruc; res l'espanta. (afirmativa).
9. 8. És molt valent; res l'espanta.
10. 9. Hi ha gens de blat en el sac? Gens n'hi ha.
11. 10. Ni el pare ni el fill ^{no} són recomanables.
12. 11. És molt descregut; mai ^{no} ha volgut creure.

b) ~~No~~ Copieu les frases següents. (No s'ha d'elidir l'adverbi no quan els mots res, mai, cap, tampoc, etc. van davant del verb):

* Les principales preposicions fortes són:

entre, contra, fins, fins a, segons, cap a, vers,

devers, envers, sobre, sota, vora, malgrat, ul-

tra, durant, mitjançant, llevant, tocant, sense,

llevat, tret, salvant.

LLIÇÓ XXI

La preposició

286-292. La *preposició* expressa les relacions que hi ha entre dues paraules en la proposició.

Hi ha *preposicions simples* i *preposicions compostes*. I n'hi ha de *febles* i de *fortes*.

Les simples tenen un sol mot i les compostes, dos o més.

287-292. Les febles són:

a, en, de, amb, per, i la composta, *per a*.

Les principals preposicions fortes són:

entre, contra, sense, fins, segons, envers, veers, devers, malgrat, durant, mitjançant, tocat, llevat, tret, salvant, ultra, vora, sota...

Fins, quan no va precedida d'una determinació de temps, sol revestir la forma composta *fins a*. Ex.: *fins demà*, però *fins a la vora*.

Llevat, tret, vora i *malgrat* admeten la forma *llevat de, tret de, vora de, malgrat de*.

Sense admet la forma *sens*; en general, és preferible la forma *sense*.

Sota pot revestir la forma *sots* (*sots pena de...*) No es pot usar en lloc de la preposició *sota* l'adverbi *baix*.

Ex.: *Tres graus SOTA zero, NO BAIX zero; SOTA la direcció de..., NO BAIX la direcció de...*

288
274. §. Són locucions prepositives: *d'ençà de, al costat de, a causa de, a fi de, a través de, a despit de, a favor de, al peu de, a força de, en contra de, enfront de, en lloc de, gràcies a, al voltant de, a la dreta de, abans de, després de, a pesar de, fora de...*

EXERCICIS:

a) Copia^{en} les frases següents, subratllant les preposicions i locucions prepositives que hi ha:

1. *Anava a casa de sa germana.*
2. *Féu una llarga visita, segons ell explicava.*
3. *Escriviu amb tinta negra, si us plau.*
4. *Estigué agenollada durant tota la missa.*
5. *Us enviaré el cistell per l'ordinari.*
6. *El present era per a mi.*
7. *Ens vanceren a força de matar-nos gent.*
8. *Aprova les lliçons sense dificultats.*
9. *Desitjava estar prop la senyera.*
10. *No hi ha diferència entre tu i ell.*
11. *Es posà sota l'advocació del Sant.*
12. *No hi havia ningú, tret de la seua promesa.*

b) Corregit^{en} les frases següents, posant sota ~~en lloc~~ ^{o baix} ~~de baix~~ però sols allà on calga ^{en substitució del signe +}

1. *Eixe marc, com que està massa alt, l'hem de posar més baix.*
2. *L'infant es quedà baix la tutela d'un home bo.*
3. *Viu al pis de baix.*
4. *Un concert baix la direcció del senyor X.*

5. El curs es fa ~~baix~~ la direcció d'un mestre.
6. El canvi de moneda està ~~baix~~.
7. Aquell territori estava ~~baix~~ el protectorat d'Espanya.
8. ^{Feia} ~~Fo~~ fred; el termòmetre marcava quinze graus ~~baix~~ zero.
9. Fora baix, que cauen teules!
10. ~~Baixa quan pugues; jo estaré baix.~~
11. La Setmana Cultural es fa ~~baix~~ el patrocini de l'Ajuntament.
12. ~~És un home baix.~~

LLIÇÓ XXII

La conjunció i la interjecció

289
275.-4 La conjunció enllaça oracions gramaticals i és una paraula o més d'una —locució conjuntiva— que no forma part de les oracions que enllaça.

290
Ex.: *Jo aniré i tu vindràs; Jo aniré A FI QUE no hagen de vindre.*

291
276.-2 Les conjuncions poden ésser de *coordinació* i de *subordinació*. Les primeres coordinen entre si les oracions que enllacen. Algunes conjuncions de coordinació també enllacen els diversos elements d'un subjecte, d'un complement o d'una determinació circumstancial compostos. Ex.: *El pare i la mare treballen; és un carrer llarg i estret.* Les conjuncions de coordinació constitueixen el nexa d'unió entre una oració i la seua subordinada. Ex.: *Veges si vol café.*

292
291277.-3 Segons les relacions que estableixen entre les oracions enllaçades les conjuncions es dividixen en:

Copulatives: *i, ni, que.*

Disjuntives: *o, adés... adés, ara... ara.*

Adversatives: *però, sinó, ans.*

Condicionals: *si, mentre, només que.*

Temporals: *quan, mentre.*

Comparatives: *com, així, segons.*

Continuatives: *doncs, encara, demés altrament.*

Causals: *perquè, puix, ja que.*

Finals: *perquè, a fi que.*

29278-4 La interjecció és una paraula no relacionada amb les altres de l'oració que expressa un afecte de l'ànim.

Són meres exclamacions: *ah!, ai!, bah!, au!, ei!, o!, oh!, ui!, ca!, hola!, haixa!, huaique!, xe!, xo!, oi!, ep!, uf!...*

Són expressions onomatopeiques: *pum!, puf!, xim!, plaf!, xip xap!, crac!, cric crac!, xop!, ric rac!, patatim patatam!...*

Hi ha, a més a més, substantius, adjectius, formes verbals, adverbis que s'usen com a interjeccions: *silenci!, dimoni!, fort!, vixca!, vinga!, da-li!, arri!, amunt!, ferra!, bravo!, alto!, lloc!, home!, aire!, alerta!, fuig!...*

29379-5 Les interjeccions no onomatopeiques són veritables oracions en les quals s'han elidit alguns elements. *prou! compte!*

EXERCICIS:

a) Copia ^{eu} les frases següents, subratllant les conjuncions que s'hi troben.

1. *Estaven el President i el Secretari.*
2. *S'ha de presentar l'advocat o el procurador.*
3. *Va córrer molt, però no va ~~alcançar-lo.~~ aconseguir-lo.*
4. *Jo aniria si ell volia.*
5. *Prendré la gallina quan haurà post.*
6. *Antoni és tan alt com el seu germà major.*
7. *Antoni visita ~~Antoni~~ tots els anys per l'època de les falles.*
8. *Assistia al cinema encara que no li convenia.*
9. *El Museu és bo perquè ~~hi ha~~ molts exemplars.*

10. *Va malmetre les flors que tenia al jardí.*

11. *Va malmetre les flors del balcó.*

12. *Francesc i Miquel van junts a l'escola.*

b) Feu una llista de les conjuncions de l'exercici anterior, escrivint al costat de cadascuna d'elles el nom del grup al qual pertanyen.

Així: *i*, conjunció copulativa.

Lliçó I

La proposició.

1. Proposició o oració gramatical és la paraula o grup de paraules amb què expressem un pensament. ex.: Antoni menjà. El meu gat no dorm a casa. L'arròs és un vegetal alimentós.

2. Les proposicions consten de subjecte i predicat.

3. El subjecte és la paraula o paraules que indiquen l'èsser o cosa de què s'afirma o nega quelcom.

4. El predicat és la paraula o paraules amb les quals diem alguna cosa del subjecte.

En els exemples anteriors són subjectes: Antoni, el meu gat i l'arròs. I són predicats: menjà, no dorm a casa i és un vegetal alimentós.

5. La proposició és completa si consta de subjecte i de predicat. Si algun d'aquests elements no consta però se sobreentén la proposició s'anomena el·líptica. En ?Qui ha cridat?—Jo, hi ha dues proposicions. .Primera: ?Qui ha cridat? Segona: Jo. La primera és completa perquè consta del subjecte qui i del predicat ha cridat. La segona és el·líptica perquè consta del subjecte jo i se sobreentén el predicat sóc qui ha cridat. En Antoni llig i escriu hi ha dues proposicions. La primera: Antoni llig és completa. La segona: escriu és el·líptica perquè se sobreentén el subjecte Antoni.

6. Hi ha proposicions que manquen realment de subjecte; són anomenades impersonals. Ex.: Plou, ara rellampega, granissava, fa fred.

7. Sense verb, expres o el·líptic, no hi ha proposició. Pot anar sol (Escriurà), o acompanyat del subjecte (La nostra mare escriurà), o bé acompanyat de complements i de determinacions: (Escriurà la carta a l'avi aquesta nit amb la ploma nova).

Subjecte

La vostra mare

4

Predicat

(-----)

Verb	Complements	Determinacions
escriurà	la carta	aquesta nit
	a l'avi	amb la ploma nova

EXERCICIS

- a). Destrieu en dues llites els subjectes i els predicats de les proposicions que segueixen:
1. El meu fill estudia el batxillerat.
 2. Esciurà la lliçó.
 3. El carro del vi.
 4. Grècia és al sud d'Europa.
 5. Tenia fulles de col.
 6. Maria cuina bé la paella.
 7. Tanqueu totes les finestres.
 8. L'home del sac.
 9. Els pares de la Carmeta passejaven.
 10. Aniran totes les nits al cinema de la cantonada.
 11. El germà d'Antònia és pintor de parets.
 12. Estimem la nostra terra.
- b). En l'exercici anterior hi ha dos grups de paraules que no són proposicions: amb elles formeu dues proposicions emprant-les coma subjecte (cal que afegiu a cada grup un predicat).
- c). En l'exercici a) hi ha cinc proposicions sense subjecte; escriviu-les anteposant un subjecte qual sevol.
- d). Escriviu les proposicions següents destriant-ne les impersonals de les que no ho són: 1. Fa molt de sol. 2. El sol crema la pell. 3. Plou tota la nit. 4. Aboca l'aigua al safareig. 5. Plorava a llàgrima viva. 6. Nevarà.

Lliçó 11

Els complements directe i indirecte

1. Si el predicat està format per un verb - el qual expressa sempre la idea central - la proposició no té complements verbals. Ex.: Antoni llig. El verb llig ell tot sol forma el predicat.
2. Les paraules que acompanyen el verb d'una proposició són els complements verbals. Aquests són de diverses calcs: directes, indirectes i circumstancials.

3.El complement directe i acusatiu és la part del predicat sobre la qual recau l'acció del verb.Si diem:Antoni llig una novel.la veiem que la cosa llegida pel subjecte Antoni és una novel.la;doncs aquets mots darrers sobre els quals recau l'acció feta pel subjecte és el complement directe o acusatiu.Ex.:

Subjecte	Verb	Complement directe
El xic.....	arrossega.....	la cadira.
El gat.....	mira.....	el peix
Maria.....	estima.....	els fills.

4.El complement directe ha d'anar immediatament darrere el verb.El subjecte ha d'anar davant del verb i únicament es podrà postposar quan no hi pugui haver dubtes.Si diem:Els homes assassinaron les dones el subjecte és els homes;però si diem: Les dones assassinaron els homes el subjecte d'aquesta proposició és les dones.

5.El complement directe o acusatiu s,unix al verb sense preposició.És incorrecte dir Antoni ha vist a la Maria perquè la Maria,que és la persona cista pel subjecte,és el complement directe i aquest, en el nostre idioma,s'unix al verb sense cap preposició.Antoni ha vist la Maria és una proposició correcta.Però si el complement directe està espresat per un pronom fort sí que porta preposició Ex.:Sempre em criden a mi.

6.Els complements verbals altres que l'acusatiu solen unir-se al verb mitjançant una preposició que és la paraula o paraules - locució prepositiva - que servix de nexa entre el verb i els complements.

7.El complement indirecte o datiu,que és un dels complements que solen unir-se al verb mitjançant una preposició ,és aquell al qual es dirigeix l'acció del verb,el que expressa el fi d,aquesta acció el que rep un profit o un dany.El nexa que servix d'unió és la preposició a o la preposició per a. Ex.:Maria escriu a sa cosina.En aquest exemple el complement datiu o indirecte està format pels mots sa cosina,la preposició a no forma part del complement ditiu i solament n'és el nexa.

Subjecte. Verb.,.,.,Acusatiu.,.,.,Preposició. Datiu.

Ella.....envia....una panera... ason pare.

Ernest...penja....la corda - -

- He vist...el teu germà. - -

Vosaltres.dureu...fruita..... per a ...la mare.

Ell.....escriu....una carta.... asa muller

Ella.....escriu - al seu marit.

(Observeu com els complementsacusatius no porten

EXERCICIS: Preposicional i els complements datius, sí).

EXERCICIS:

a).Destrieu el subjecte,el complement directe i el complement indirecte de les proposicions següents:1.Ernic recita poemes als seus amics.2?Qui posarà el cascavell al gat?3.En Jaume I conquistà Valencia.4Als seus fills el pare repassava les lliçons5Porta a la seua mare un pom de flors bellíssimes.6La tia dóna l'herba als conills del corral.

b)Completeu les proposicions següents afegint al verb un complement directe i un indirecte:1.El professor explica...2.La mare dóna:::3.Aquell xic enganya...4Tu compra...5Ensenyaràs...6.El pare de la mestressa clava...

c)Copieu les proposicions següents suprimint la preposició a dels complements directe que el porten:1.Era molt tard quan trobí a Joan.2Coneixes a qui t,estima?3.L'orador diu frases que enlluenen al poble.4Primerament va llavar la roba i després llavà a sa filla.5He trobat a ton germà a la platja.6.En entrar al saló vaig conèixer al teu fill.

Lliçó III

Els complements circumstancials.El complement atribut o predicat

1.L'acció del verb d'una proposició pot produir-se segons circumstancies de lloc,de temps,de manera,de companyia,d'instrument,etc.El mot o grup de mots que indica alguna d'aquestes circumstancies constitueixen els elements circumstancials.

Ex:Vivim ací(complement circumstancial de lloc).El

El meu germà arribarà demà(compl.circums.de temps

7
La sastressa cus bé (compl. circums. de manera) Passegem amb els amics (compl. circums. de companyia). Clavá el clau amb el martell (compl. circums. d' instrument).

2. Unes vegades els complements circumstancials s'introdueixen a la proposició sense necessitat de nexa; generalment ho fan els adverbis però també ho poden fer els substantius modificats o no per adjectius. Exemple: Ens dirigim allà... L'escalfapanxes caldeja... bé. Menja arròs ... cada dia.

3. Altres vegades els complements circumstancials s'unixen a l'oració mitjançant una preposició ablativa. Ex:

Preposició

Agafa el llibre.....de.....l'armari
Escriu-li..... amb..... tinta negra
Viatja.....sense....roba d'abric.

(Observeu com mes preposicions de, amb i sense servixen per a introduir els complements circumstancials l'armari (de lloc), tinta negra (de cosa) i roba d'abric (de manera) a les oracions respectives.

4. Hi ha complements que no ho són del verb, sino del subjecte de la proposició i, per tant, expresen les seues qualitats, defectes, condicions, etc. ço és el que s'afirma o es nega del subjecte. Aquests complements s'anomenen atribut.

5. El complement atribut s'unix al subjecte mitjançant alguna forma dels verbs ésser o estar. Ex:

Subjecte	Verb	Atribut
La meua filla.....	és.....	valenciana
Aquesta pintura..	està.....	bé

6. Hi ha verbs com semblar, tornar-se, vore's, presentar-se, aparéixer, aparentar, quedar-se, etc. la significació, o dels quals és semblant a la dels verbs ésser o estar que servixen de nexa, també, entre el subjecte i l'atribut. Ex:

Subjecte	Verb	Atribut
Aquesta navel..la..	sembla.....	molt divertida
El gos.....	es torna.....	rabiós

La malalta.....es veu.....una mica més

El guardabosc.....es presentà...de sobte

Eixe senyor.....aparenta.....més anys

Margarida.....es posa.....mestressa

(Observeu com l'atribut és, generalment, un adjectiu, un grup adjectival o un substantiu)

EXERCICIS:

a) Destrieu els complements circumstancials de les oracions següents en dos grups: 1, els introduïts amb preposició, i 2, els que no ho són: 1. Ho va prendre amb paciència. 2. Estudia sense llibres. 3. No eixirà demà. 4. Entrava en casa a les nou de la nit. 5. El diumenge aniran els teus amics. 6. T'acompanyarà fins la porta. 7. Treballava tres dies cada setmana. 8. El ciclista passà pel camí de la platja. 9. L'excursionista posa la bandera al cim de la muntanya. Escric amb llapis vora la finestra.

b). Dieu la classe de complements destriats en l'exercici anterior.

c). Afegiu un atribut a cada una de les proposicions següents: 1. La llibreta an que escriviu està... 2. El teu alumne es pensa... 3. Aquells llibres són... 4. La teua amiga es torna... 5. L'exposició de pintures ha resultat... 6. L'advocat del primer pis es presenta...

Lliçó 1V

Les proposicions complexes

1. Les proposicions simples tenen un sol verb. Ex: No nosaltres estudiarem la lliçó. Però les proposicions en les quals es troba una o més d'una proposició en els seus elements són anomenades complexes. La proposició complexa consta de més d'un verb. Ex: Nosaltres estudiarem la lliçó quan tu voldràs.

Subjecte: Nosaltres. Verb: estudiarem. Complement directe o acusatiu: la lliçó. Complement circumstancial de temps o ablatiu: quan tu voldràs. Aquest ablatiu és una proposició que consta de subjecte, tu. Verb: voldràs. El mot quan, conjunció, no forma part de cap de les dues proposicions, n'és el nexa.

2. Proposició principal és aquella que expressa la idea central de la proposició complexa. Les proposicions subordinades són les que constitueixen els elements de la proposició complexa. Ex: Veig que vénen. Verb de la proposició principal: Ve

Veig. Verb de la proposició subordinada: vénen. El mot *qué*, és el nexa que unix la proposició subordinada a la principal.

3 Les proposicions subordinades s'enllacen a les principals mitjançant conjuncions, i són de dues classes : a) Conjuncions de subordinació independent de les dues proposicions que unixen. Ex: *Am diuen que no la vorá ja mai més. S'ha cremat els dits perquè tocava les brases. Vindrà el seu germà si li diem que vinga.* b) Mots (adjectius o pronoms) interrogatius, i mots relatius (adjectius o pronoms) que ultra enllaçar les dues proposicions formen part de la subordinada. Ex: *Tu dirás qué vols. Mai no sabrem quina gorra és la teua. (qué i quina són mots interrogatius). Vaig passar les vacances en el poble que tu m'aconsellares. Heus ací la taula amb la qual vam dinar. (que i la qual són mots relatius). L'adverbi pronominal on intro- duix, també, proposicions subordinades formant-ne part. Ex Ara tornem d'on volíes que anarem.*

4. Les proposicions subordinades poden ésser el subjecte de la principal, l'acusatiu, l'atribut, i el complement circumstancial. Exemples de:
Subordinada subjecte : *Qui canta en la taula i menja en el llit no té l'enteniment complit.*
Subordinada complement: *El llibre aconsella que cal estudiar.*
Subordinada atribut: *El teu propòcit sembla que t tindrà impugnadors.*
Subordinada complement circumstancial: *Antoni ha dinat mentre nosaltres l'esperávem.*

5 Hi ha proposicions subordinades que no consti- tuïxen cap element de la principal. Són les ex- plicatives i les determinatives.
a) Les subordinades explicatives aclarixen algun element de la principal. Ex *Va explicar les funcions de teatre que havia vist a València.*

6 Encara hi ha proposicions subordinades imperso- nals. Són de dues classes: d'infinitiu i de gerun- di. a) D'infinitiu: *S'estimava més anar a peu. Es*

molt útil escriure bé. S'entossudix a mullar-se
b) De gerundi : (expressen una circumst

tancia de l'acció principal) : Entrá en casa plo-
rant a llagrima viva. Parlant s'entenen els homes.
7 Si un fét és conseqüencia d'un altre, o si suc-
ceix després d'un altre, no pot expressar-se mit-
jançant una preposició de gerundi; cal expressar-
lo per una altra proposició independent:

Heus ací uns exemples de gerundi dolent:
1. Antoni esvará, trencant-se una cama. 2 Caigué dal-
tabaix del pont, topant de cap contra una roca del
torrent. 3 Va morir dissabte, essent soterrat diu-
menge.

Per a enunciar correctament, l'un darrere de l'al-
tre, els fets expressats amb els gerundis trencan-
se, topant i essent ens cal mudar les frases de
gerundi en proposicions independents:

1 Antoni esvará i es trencá una cama. 2 Caigué d
daltabaix del pont i ~~eswwwwwwuáwwwwwwuw~~. topá de
cap contra una roca del torrent. 3 Va morir diss-
sabte i fón soterrat diumenge.

8 Les principals conjuncions i locucions conjun-
tives de subordinació són:

Condicionals: si, mentre, sols que, només que, amb que,
posst que, si bé, mentre que.

Causals: perquè, puix (preferible puix que), ja que,
per tal com, vist que, com que.

Finals: perquè, a fi que, per tal que.

Temporals : quan, així que, mentre que, tan aviat com,
d'ençá que, cada vegada que, des que, fins que.

Comparatives.: ~~wwwwwwuw~~, com, així ~~qu~~, segons,
així com, tant com, segons com, segons que.

Concessives: encara que, malgrat que, per bé que,
per més que. A més a més hi ha la conjunció copu-
lativa que. Amb ella s'introdueixen tato classe de
de subordinades que facen d'element de la prin-
cipal.

EXERCICIS:

a) En les següents proposicions complexes indi-
queu les subordinades: 1 =^{no} sabies tu des que ho
vares llegir al diari. 2 Vingué el comprador que

m'anunciaves a en la teua darrera lletra. 3 Acos-
tumeu-lo que cada dia vinga a la mateixa hora.
4 Maria m'ha lliurat els poemes que per cert són

molt inspirats, per a la pàgina literaria. 5 El meu primer pensament va ésser que el fill s'havia fet mal amb l'escopeta. 6 Déu sap qui haurà de pagar les despeses. 7 Avui he vist que esempedraven el carrer. 8 La llengua valenciana és l'instrument amb el qual hem d'estudiar. 9. Estic molt content que hages vingut. 10.- Pregunta al conserge quina conferència pronunciem en aquesta aula. 11-M'ho digué mentre baixavem l'escala. 12. No m'agrada que jugues diners. 13 La meua convicció és que allo no durarà. 14 Es segur que ella vindrà pel matí.

b) Dieu quines proposicions subordinades de les de l'exercici anterior són subjectes, complements directes, atributs, complements circumstancials, explicatives, determinatives, interrogatives i de relatiu.

c) Escriviu correctament les següents proposicions que siguen de gerundi dolent: 1 Caigué del cavall duent-lo tot seguit a l'hospital. 2 Dinant llegia el diari. 3 Estudià l'advocacia essent empleat de banca. 4 Es tancà la ventalla agafant els dits de la jove. 5 Anà de jove a l'Amèrica, tornant ric i poderós. 6 La fada acompanyant-la al cim de la muntanya, li fabrica un palau de cristall. 7 Llegint i escrivint es passa la vida a l'escola. 8 Viatjant per França aprengué el parlar dels francesos. 9 Premguérem el camí de tornada, acomiadant nos dels amics. 10 El riu fa una colzada desapareixent per la dreta.

Lliçó V

Les proposicions compostes.

1. Les proposicions complexes, com hem vist ja, contenen proposicions subordinades; pero en les compostes no n'hi ha, de subordinades. Dues proposicions independents reunides en una mateixa clàusula són dues proposicions coordinades. Ex: Antoni escriu una carta i Maria llig una novela. Dues proposicions si no són enllaçades mitjançant un mot, dit conjunció de coordinació, i estan relacionades entre elles pel sentit són,

també, proposicions coordinades independents. Ex: Antoni escriu una carta, Maria la llig amb satisfacció.

2. Les conjuncions de coordinació, a més a més d'unir proposicions independents, enllacen els elements que componen la mateixa part d'una proposició els quals elements són termes coordinats. Ex: Tu i jo estudiem gramàtica. Hem comprat albercocs o cireres? No era ell, sino el seu pare.

3. De vegades la coordinació de proposicions o de termes no es fa mitjançant un sol mot, sino un grup de mots: (locució conjuntiva). Són locucions conjuntives de coordinació: o bé, amb tot, així mateix, sinó que.

4. Tant les conjuncions de coordinació com les locucions conjuntives denoten les relacions que hi ha entre les proposicions enllaçades,

5. Les principals conjuncions de coordinació són: Copulatives (indiquen simple unió i coincidència): i, ni, ni...ni, adés...adés, ara...ara, (o ara...adés) mig...mig, siga...siga, qui...qui, que...que, tant...com, així...com, el mateix...que, entre...i, no solament...sinó que, l'una...l'altra. Ex: No puc ni vullc. No ixe mai ni de nit ni de dia. Tots guanya ven diners, qui més, qui menys. Han vingut no solament ells, sinó els seus cosins.

Disjuntives (indiquen incompatibilitat, tria): o, o...o, siga...siga, siga...o. Ex: Calia vencer o morir. Ono m'no va dir o no me'n recorde. M'agradarà vore-ho, siga de lluny, siga de la vora. Porteu-ne una siga gran o xicoteta.

Adversatives (indiquen contrarietat, oposició): però, sinó, tanmateix, altrament, amb tot, així i tot, més prompte, sinó que. Ex: És un bon xic, però estudia poc. No hi havia ningú, sinó ell. No li sabrà mal que li ho digues, ans li plaurà. Jo no ho faria; amb tot, si és el teu gust, també ho faré. No és blau; més prompte tira a verd.

Cosucutiva (indica deducció, conseqüència): doncs, Ex: No em vols ajudar? doncs no ho farem. Tot animal és mortal; l'home és mortal un animal; doncs

Continuatives(indiquen addició, continuïtat):
encara, demés, endemés, altrament, encara més, i tot,
així mateix, no res menys. Ex: Pots mirar tots aquest
llibre i encara consultar tots aquests altres. Es-
tarem junts tot el dia i així mateix tota la nit.

Causals(indiquen causa): car, perquè. Ex: Son pare
li aconsella que parlara poc; car el qui molt par-
la molt erra. Vingué tot mullat, perquè caigué al
corrent del riu.

6. En lloc de la conjunció adversativa però algú
usa més; aquest canviés poc recomanable Ex: Vullc
fer un viatge, mes no tinc diners. (És preferible:
...peró no tinc diners).

La conjunció consecutiva doncs modernament ha
estat mal usada en la llengua escrita com a con-
junció causal. Ex: Creem que ha estat malalt, docs
fa dies que no el veiem). (La frase correcta usa-
ria en lloc de doncs una de les conjuncions cau-
sals: car, perquè. Ex: Creiem que está malalt; perquè
fa dies que no el veiem).

Un altre tort a la llengua és l'us de puix, que
és conjunció exclusiva de subordinació, en lloc
de doncs, que és conjunció consecutiva de coordi-
nació. Ex: No li digueres que vinguera? Puix ja és
ací. (La frase correcta fóra: Doncs ja és ací).

Alguna vegade hom usa que en lloc de la conjun-
ció de coordina ció car o perquè. Ex: Riu, que ara
ets jove. (És preferible: Riu, perquè ara ets jove).

EXERCICIS:

a). Destrieu les conjuncions o locucions conjuntives
de coordinació de les clàusules sugnents, i
disu la classe de cadascuna d'elles :

1. Ell vol el pa i ella la mescla 2. Vols que vaja a Castelló? Doncs ja hi aniré. 3. Marxareu els dos, car la meua companyia us resultarà molestosa. 4. El van tancar, perquè mossegava els vianants. 5. Val tant el xic com la xica per a portar l'encàrrec. 6. Acompliré l'encàrrec, però no em sembla bé. 7. Aniré a ta casa siga a les deu, siga a les onze. 8. Cal estudiar la part teórica, i encara més la práctica. 9. No ho comprarem per gust, sinó per necessitat. 10. Ni tu ni jo podem parlar en públic.

b).Substituiu les ratlletes per les conjuncions o locucions conjuntives de coordinació més adients.

- 1.Has vingut per a aprofitar-te'n;--- no t'hauries acostat a nosaltres.
- 2.Jo no ho faria;--- si és el teu gust,ho farà.
- 3.Em donarás el diari --- la revista.
- 4. --- estime la mare, --- estime la filla.
- 5.No l'odia, --- l'estima.
- 6.No es queixa de ningú --- d'ell mateix.
- 7.Ací tens les fotos que volies, i ---els dibuixis.
- 8.Sense el seu consentiment, no podem fer res; --- convé que el veges avui mateix.
- 9.No li agrada el futbol, --- t'acompanyarà.
- 10.No podem desprendre molres pessetes, --- ni tampoc no vestim malament.

c).En les clàusules sugents hi ha doncs inacceptables; substituiu-los degudament :

- 1.Ve l'enemic?Doncs ataquem-lo
- 2.Deu ésser al poble, doncs no ve per la societat.
- 3.L'any passat hi vaig ésser per Nadal, i aquest any hi he estat per Pasqua i per Sant Joan; hi he estat', doncs, tres vegades.
- 4.Aquest exemple ha d'ésser imitat, doncs la tactica ho recomana.
- 5.Está molt enfadat amb tu doncs no l'has saludat.
- 7.Els has de castigar doncs es burlen de tothom.
- 8.Veges si vens tu també doncs no podem seguir avant.

Llçó VI

Els pronoms personals forts

Els pronoms personals forts són:

- jo, mi.....primera persona singular
- tu.....segona persona singular
- ell, ella.....tercera persona singular
- nosaltres, nós.....primera persona plural
- vosaltres.....segona persona plural
- ells, elles.....tercera persona plural
- si.....reflexiu de tercera persona
- vós.....segona persona usat per al

singular i el verb en plural.Ex: Amb aquesta mateixa tarja poden entrar vós i la vostra muller.

vosté, vostés.....usat en el llenguatge familiar

substituint vós, amb el verb en tercera persona. Ex: Vosté no será dels darrers.

2. Els pronoms personals forts substituïxen, dins les proposicions, els seus elements.

Si el pronom fort fa de subjecte s'anomena nominatiu. Ex: Jo vaig a passeig.

Si fa de complement indirecte s'anomena datiu. Ex: Deixe pas a ella.

Si fa de complement directe s'anomena acusatiu. Ex: quan ho crega convenient cride'm a mi.

Si fa de complement circumstancial s'anomena ablatiu. Ex: Vindreu amb nosaltres.

3. El pronom personal fort no va precedit de preposició quan és nominatiu. Ex: Tu no visites la mare (tu, nominatiu, sense preposició)

Quan el pronom personal fort és acusatiu va precedit de la preposició a. Ex: Digue's-ho a ell primer que tot. (a ell, acusatiu, amb la preposició a)

Quan el pronom personal és datiu va precedit, també, de la preposició a. Ex: A mi no m'agraden les begudes alcohòliques. (A mi, datiu, amb la preposició a.

Quan el pronom personal fort és ablatiu va precedit de preposicions ablatives o de locucions prepositives. Ex: Vine per ella. Vindreu amb nosaltres. Ells es presentaran abans de vosaltres. (per ella, amb nosaltres i abans de vosaltres, ablatius, amb distintes preposicions o locucions prepositives).

EXERCICIS

a). Substituiu els elements subratllats per pronoms forts, precedint-los si cal, de preposició:

- 1. quan Antoni vegé l'egua, Antoni anava per la carretera.
- 2. Sí; el pare i el fill portarem sabates noves.
- 3. Ni el clavari ni la clavariessa no podeu queixar-vos de la festa.
- 4. quan les germanes m'envien el brodat, l'ensenyarem a la professora.
- 5. Miquel no vindrà a la paella.
- 6. Si us ho proposeu no fareu, na Maria, un mal paper.
- 7. Antoni, Miquel i

Rafael, són bons caçadors.8.És just que els llapis siguem per a qui els ha comprat.9.El germà i les cosines vindreu algun dia.10.Sóc el vostre amic i m'interessa per les vostres coses.

b). Substituiu les sèries de punts per pronoms personals forts: 1...era a casa.2. Parlàveu amb... 3. Anaven amb...4....no vas vindre 5 Sou...qui ho heu dit.6...ha dit que no.7.Han vingut sense... 8.Sí;...m'escriuen encara.9.No són...10.Entre... i tu està el secret.11. quan...vindreu.12....ja sap que ens estimem.

c).Dieu quina és la funció de cadascun dels pronoms que han substituït les sèries de punts de les proposicions de l'exercici anterior.

Lliçó VII

Els pronoms febles

1.Els pronoms febles són tretze : me, te, se, nos, vos, io, la, los, les, li, hi, ho, ne; la majoria dels quals poden revestir diferents formes segons llur situació dins la frase. (Els quatre pronoms les, li, hi i ho conserven sempre la mateixa forma).

2.Els pronoms febles s'usen sempre davant o darrere el verb. Es posposen al verb quan aquest està en infinitiu (creure-la), en gerundi (estimant-vos) o en imperatiu (escriu-li). Fora d'aquestes formes verbals els pronoms febles van davant el verb. Ex: em vol, la prenia, us cantarà.

3.Les diverses formes que poden revestir els pronoms febles són:

17

Formes		de primera persona		de segona persona	
		singular	plural	singular	plural
darrere el verb	plena	me	nos	te	vos
	reduida	'm	'ns	't	us
davant el verb	reforçada	em	ens	et	--
	elidida	m'	--	t'	--

Formes		de tercera persona			plur. sin.	neutre	adverbiais
		singular	plural				
darrere el verb	plena	lo la li	los les	se	ho	hi ne	
	reduida	'l -- --	'ls --	's	--	-- 'n	
davant el verb	plena						
	reforçada	el -- --	els --	es		-- en	
	elidida	l' l' --	-- --	s'		-- n'	

4. Les formes elidides dels pronoms febles davant el verb s'usen quan aquest comença en vocal oh. Ex: m'amparen, t'han vist, l'ofén, s'ignora. Darrere verb les formes reduïdes s'usen quan el verb acaba en vocal (excepte la u). Ex: mira'm, estudia'ns., alça't, admetre's, estima'l, compta'ls, escriure'n.

5. Davant el verb les formes reforçades dels pronoms febles que en tenen són preferibles a les formes plenes si el verb comença en consonant. Ex: em plau, et dic, es menja, en vol; (preferibles a me plau, te dic, se menja, ne vol). Però: se cerca, se servix, per a evitar el doble so de la s.

6. Quan els pronoms febles van darrere el verb s'ajunten a ell amb un guionet llevat dels casos en què calga usar l'apóstrof. (Vegeu la lliçó ,, de l'Ortografia), pàg. ,,).

7. El pronom feble femení de tercera persona la no pren la forma elidida l' davant de verb començat per i o u febles, precedides o no de h. Ex: (Referint-se a un nom femení) l'adoren, l'honoraven, l'insten, l'usen (amb i i u fortes); però la inspiren, la humiliaren, la ultratjeven (amb i i u febles).

8. Els pronoms febles no s, apostrofen mai per contacte amb un altre mot que no siga un verb o un altre pronom ~~feble~~ feble. No escriurem: no'm vol, sinó no em vol; no ella'l mirava, sino ella el mirava; no que'ns diu?, sino què ens diu?

EXERCICIS :

Copieu les proposicions següents, separant-ne convenientment amb un apostrof, o sense, les combinacions de verb i pronom feble mal escrites: a). 1. Dis-me si vindrà l'alacantí. 2. Escriu-nos els nostres cognoms. 3. Estalviarás malalties rentant-te cada dia. 4. Cal llevar-se del llit abans de les set del matí. 5. No n'agafes del rebuig; de les altres, du-ne. 6. No es diu "embobar-se", sino embadalir-se. 7. A poc a poc em-tragué una pesseta

i cèntims. 8. La senyoreta Milacre ens-mira del passadís estant. -Et-veu prevaler entre tots els altres. 9. Si no estàs ben proveït no-pagaré jo. 10. Hi-van tots fets uns pillastres. 11. L-ha tret

del sostre de la barraca.13. Cal escriure-m amb desimboltura.14. Mira-ns bé abans no et-desfogues.15. No sé si et-va entendre; jo sí que t-entenia.16. Hi -havia taranges?.-No n-hi-havia.

b). Copieu els mots següents separant-ne convenientment els verbs dels pronoms febles: disme, escrivimnos, rentantte, mirans, rentat, enviali, portela, trauren, emtrau, ensaira, etveu, mescoltava, tentenia, ensescoltava, salça, anarmen, melhapres, donanles, enslesenvia, menjarsetela, menjarsetel, setelhamenjat, senshamenjat.

Lliçó VIII

Pronoms febles acusatius

1. Dins la preposició gramatical el complement directe o acusatiu pot estar representat per un pronom feble. En El carnisser talla la carn, el grup de mots la carn és l'acusatiu i pot estar representat pel pronom feble la. Ex: El carnisser la talla. El pronom feble acusatiu s'usa per evitar la repetició del complement directe. Ex: Talles la carn? -Sí; la talla. En aquesta segona proposició l'ús del pronom feble la evita la repetició de l'acusatiu la carn.

2. Els pronoms febles que poden fer d'acusatiu són: em, ens, et, us; el, la, els, les; es; ho; en.

3. Em i ens són pronoms febles personals de primera persona. S'usen coma tals en: :

Els fills m'estimen. Els amics em saluden. Ja no m'aconsellen.

Em s'usa, també, com a reflexiu: Jo em talle.

i ens s'usa, així mateix com a recíproc: :

Nosaltres ens besem.

4. Et i us són pronoms personals de segona persona. S'usen com a tals en: Necessites que et balanegen. Voleu que us feliciten.

Et s'usa també com a reflexiu: Encara no et vesteixes. Us s'usa com a recíproc: Us mireu massa.

5. El, la, els, les són pronoms personals de tercera persona i s'usen coma tals: :

Tens la pesseta? Ja la tinc (la pesseta)
 Portaràs els amics? Els portaré (els amics)
 Quan ens donaràs les fotos? Demà us les donaré
 (les fotos)

6. Es és pronom feble de tercera persona i s'usa com a reflexiu: Antoni es llava cada dia. També s'usa com a recíproc: Ell i ella es miren.
 No és pronom feble neutre i s'usa coma tal:

Escriu-ho bé.

8. En és pronom feble i s'usa representant un substantiu indeterminat:

Sens tinta? No en tinc

Si comparem aquest exemple amb el següent:

Tens la tinta? No la tinc.

vorem com la darrera proposició hom es referix a una tinta determinada i en la primera proposició a tinta en general. Per això en la resposta s'usa el pronom feble en.

En també pot representar un substantiu sobreentès. Aleshores va acompanyat d'un adjectiu cardinal: Tens algun llapis? Dos en tinc.

o un adjectiu quantitatiu: Veges si en vols tant (de paper).

d'un adjectiu indefinit: Agafaràs taronges? Alguna n'agafarèu.

o bé precedit de la proposició de: Quantes capses volies? De blanques en volia mitja dotzena. (En equival a capses en aquesta proposició: Volia mitja dotzena de capses blanques)

EXERCICIS:

Substitueix els complements directes, o el substantiu que continga, subratllat, pel pronom feble corresponent:

1. Llegiràs novel·les? No llegiré novel·les.
2. Llença els paquets al riu.
3. Jo llavi a mi mateix amb sabó perfumat.
4. Corregia a nosaltres per la nit.
5. Enraoneu bé això que dieu.
6. Compra la corbata.
7. El tenor sabia cantar totes les cançons.
8. El metge medica a ell mateix.
9. Pelaré quatre taronges.
10. Si et sembla bé renova allò que et vaig dir.
11. Vas collir moltes peres tendrals?
12. Buscava el formatge del calaix.
13. La glòria

somriu a vosaltres.14. Has venut moltes panses?
 Sí; he venut moltes panses.15. Els amics fotogra-
 rien a mi.16. Estudia els autors clàssics.17. Te-
 nia nova la ploma.18. Nosaltres nullem a nosaltres
 19. Pots prendre la medicina blanca.20. No mireu
 amb mals ulls a vosaltres mateix.21. El gat caça
 les rates.

Així: El gat caça les rates.-El gat les caça.

Lliçó IX

Pronoms febles datius

1. Dins una proposició el complement indirecte o datiu pot expressar-se mitjançant un pronom feble. En: Escriu una carta a ta mare el grup de mots a ta mare és el datiu i pot estar representat pel pronom feble li. Ex: Escriu-li una carta. El pronom feble datiu s'usa per evitar la repetició del complement indirecte. Donaràs la nota al dependent? Sí; li donaré la nota. En aquesta segona proposició l'ús del pronom feble li evita la repetició del complement indirecte o datiu al dependent.

2. Els pronoms febles que poden fer de datiu són: em, ens, et, us, li, els, es.

3. Em i ens són pronoms febles personals de primera persona. S'usen com a tals en:

Em dóna els pepers

Ens pren la paraula.

Em i ens s'usen també com a reflexius:

Jo em pose la camisa neta. Nosaltres ens enviarem l'encàrec. Ens s'usa encara com a recíproc: Ens vam donar les mans

4. Et i us són pronoms febles personals de segona persona. S'usen com a tals en: Ell et farà l'apologia del sant. L'amic us dirà el domivili.

Et s'usa també com a reflexiu: Tu et treuries la punxa. Us s'usa encara com a recíproc:

Vosaltres us llegireu els poemes.

5. Li i els són pronoms personals de tercera persona. S'usen com a tals en: Lleva-li els mocadors. Li amostrava el camí. Pren els tinters i posa'ls

tinta. La mare repta les filles i els diu què han de fer.

6. És pronom feble de tercera persona i s'usa com a reflexiu i com a recíproc. És reflexiu en: La jove es desfà el pentinat.

És recíproc en:

Les amigues es conten passatges de la història.

7. Cal tindre present que el pronom li sempre és datiu i que els altres pronoms consignats en aquesta lliçó com a datius poden representar també complements acusatius. (Vegeu la lliçó VIII)

8. És falta greu de sintaxi expressar dins una mateixa proposició dues vegades el mateix complement. Compareu les següents proposicions:

1. La mare tallava les ungles a la filla.

2. La mare li tallava les ungles.

3. La mare li tallava a la filla les ungles.

Dins les proposicions 1 i 2 el complement datiu està expressat una sola vegada en cada proposició; les dues són correctes. En la 3, el datiu està expressat dues vegades; primerament pel complement feble li i segonament pel grup de mots a la filla. Aquesta construcció és antigramatical i per tant, dolenta.

EXERCICIS:

a). Per cadascuna de les clàusules següents escriure'n una altra de sentit equivalent en la que el datiu de la primera estiga representat en la segona per un pronom feble.

1. Féu la declaració al jutge. 2. Antoni dirà a vosaltres quina cosa cal fer. 3. Compren les entrades als amics. 4. Compren les entrades als amics. 5. Tenia una llibres i he perdut els llibres. 6. Miquel farà a nosaltres les fotos. 7. El teu germà dóna a tu les llibretes. 8. Diu que cal portar les cadenes pera vosaltres. 9. A elles és convenient mostrar els dibuixos. 10. Maria comprarà a mi el llibre. 11. Que preguntarem als nostres alumnes? 12. Què preguntaràs al meu fill?

b). Extraure de les següents clàusules els complements acusatius i els datius i fer amb cada una de complements una llista :

1. Ara es renta les mans 2. Ens han enviat els mocadors. 3. Si veus la Maria, dóna-la aixó. 4. Manuel ho ha comprat. 5. Uns paper? No entinc. 6. Banyeu-vos les cames. 7. Entre jo i tu els farem dir la veritat. 8. Saludeu els amics. 9. Donem-los l'enhorabona. 10. Torca-li les llagrimes. 11. Féu-me el favor que us demane. 12. Tocaré l'anella de la porta de l'escala. 13. Toca-li el braç. 14. Toca-ho, 15. Féu-vos en vullgueu la paella.

Aliqó X

Pronoms febles atributs, ablatius i complements preposicionals

1. Dins una proposició substantiva l'atribut pot expressar-se mitjançant un pronom feble. Ex: Qui ens ha visitat serà l'amic Daniel, o no serà l'amic Daniel, el grup de mots d'aquesta segona proposició no serà l'amic Daniel és l'atribut i pot estar representat pel pronom feble ho.

Ex: no ho serà. El pronom feble atribut s'usa per evitar la repetició del predicatiu. Ex: Vós sou parent de la muller? Ho sóc de la muller. En aquesta segona proposició el pronom feble ho evita la repetició de l'atribut parent.

2. Els pronoms febles que poden fer d'atribut són: ho, hi, el, la, els, les.

3. Ho, hi s'usen per expressar substantius indeterminats i adjectius.

a) Exemple de ho en lloc d'un substantiu indeterminat que és atribut:

Són cistelles noves? No ho són

(Cistelles, substantiu indeterminat atribut)

b) Exemple de ho en lloc d'un adjectiu que és atribut:

Els animals es varen quedar erts, encara que no ho pareixien. (erts, adjectiu atribut)

b) Exemple de hi en lloc d'un adjectiu atribut: Pensàvem que el pa es faria bo, i no s'hi ha fet.

(bo, adjectiu atribut)

4. El, la, els, les s'usen per expressar substantius determinats. Ex:

Es el mestre? L'és.

Semblarà la farina, però no la serà.

Em figurava que eren els companys, i no els eren. Volen ésser les senyores, i mai no les seran. Cal dir que el parlar valencià aquets atributs els expressa mitjançant el pronom feble ho ; però la correcció literària implica l'ús de el, els per als atributs substantius determinats masculins singular i plural i l'ús de la, les per als que són femenins, singular i plural)

5. Els complements ablatius o circumstancials són els que determinen alguna de les circumstàncies en què s'ha produït l'acció expressada pel verb.

En, hi, són els pronoms febles que poden fer d'ablatius. En s'usa quan quan els ~~en~~ complements ablatius són introduïts amb la preposició de. Ex: Quan vindreu de la masia? En vindrem la setmana que ve.

Hi s'usa quan els complements ablatius són introduïts per qualsevol preposició altra que de. Ex: Vas a casa? Hi vaig. Quan ell està en classe, jo sempre m'hi trobe. Si anava cap a Barcelona, m'avisaria puix que jo hi vullc anar.

Fiques amb una pedra? No hi pique.

6. D'entre els complements introduïts en l'oració amb preposició cal distingir els ablatius o circumstancials i els datius, complements ja estudiats. Els altres complements introduïts amb preposicions, anomenats simplement complements proposicionals, poden representar-se pels pronoms en i hi.

En s'usa quan els complements proposicionals són introduïts amb les preposicions a i en Ex: La pintura se sembla a l'original, i si no s'hi semblara no la voldria jo.

(hi = a l'original).
(Noteu com el mot en unes vegades és pronom feble i altres és preposició) Ex:

Tenies tinta? En tinc (En: pronom feble).
Estava en casa. (En: preposició).

EXERCICIS :

a). Substituiu els mots en negreta de les clausules següents pels pronoms febles corresponents:

1. Si eixa pilota és cara, aquella pilota també és cara.
2. Semblaven solcats, o no semblaven solcats?
3. Pel camí va a classe, i per la nit no va a classe.
4. Aquests senyors són els diputats? Sí que són els diputats.
5. Si pa es fa dur i si es fa dur es perquè no el posen en lloc fresc.
6. Si s'apartà del foc?
7. La vaig veure al saló però en voler saludar-la ja no estava al saló.
8. És fill del meu poble però com si no fora fill del meu poble.
9. Pren cadira si vols cadira.
10. Són les cadires velles? Sí que són les cadires velles.
11. Cantà amb molt de gust la veritat és que sempre canta amb molt de gust.
12. Aixó són faves contades, i si no són faves contades, pitjor per a tots.

b). Copieu les clausules següents i escriviu al costat de cadascuna d'elles una altra clausula substituint els pronoms febles en negreta per frases que siguin adients:

1. És tan desficiat que no ho pareix.
2. Despenen molts diners i és que no ho creuen.
3. Els pares van buscar-los molt i per fi els aparegueren.
4. Hi anava cada dissabte per afaitar-se i arranxarse els cabells.
5. En vingueren cinc persones per veure la ciutat en festes.
6. Dins del tonell en tens de torís.
7. Si hi vas parlarem fins a la porta.
8. Qui et corregix els dibuixos a classe no l'és?
9. Aquells clavells semblen barats i no ho són.
10. Ja sé que sou a muntanya; però no en tornaréu.
11. Hi viqué set anys.
12. Se'n burlava i per aixó m'enfadí.

Lliçó XI

Combinació binària de pronoms febles

1. Les proposicions poden portar dos dels seus elements reduïts a pronoms febles. Ex:

Antoni es va llavar la cara? Sí; se la va llavar.
(Antoni va llavar la cara a ell mateix)

2. En tota combinació de dos pronoms febles, ço és, en tota combinació binària el pronom que fa de complement indirecte s'escriu generalment primer que l'altre pronom. Ex: No els ho digues (Els complement indirecte davant ho). Però s'escriu en segon lloc si els dos pronoms són de tercera persona. Ex: No se li coneix; (li, complement indirecte posat en segon lloc; així, doncs, no escriurem :no li se coneix)

3. Els pronoms febles me, te, se, quan són els primers de la combinació no es canvien en em, et es; però davant ho hi, prenen la forma elidida m', t', s'. Ex: Em saluda; et crida; es conserva (em, et es, perquè sols hi ha un pronom.

Me la donarà (no em la donarà) perquè hi ha dos pronoms)

M'ho digueren; t'hi penja la roba; s'ho pensava.

4. Darrere me, te, se, les formes el, els, en, etc. es canvien en 'l, 'ls, 'n. Però davant un verb començat en vocal o h s'escriu l', n', m', t', Ex: Me'l prenhué; però me l'agafa.

5. En el parlar valencià el pronom feble de tercera persona li, que és sempre complement indirecte, no canvia mai de forma. Ex: Li'l regala; li'ls pren; li'n donarà; t'li la portaràs; la filla li les dóna.

6. És molt corrent substituir dolentament els pronoms vos i nos per se. És una forma inadmissible que hem de bandejar dels llenguatges parlat i escrit; Exemples d'ús de se per nos i vos: Donem-se les mans; fotografieu-se tots junts: La forma correcta és:

Donem-nos les mans; fotografieu-vos tots junts.

7. La combinació binària unes vegades s'anteposa al verb i altres es posposa: (Vegeu lliçó VII, p. 2 i lliçó XXII, p. 2). Dos en o dos hi no són admesos en una combinació binària.

EXERCICIS:

a). Escriviu para cadascuna de les clàusules següents una altra en la que els complements

verbals estiguen substituïts per pronoms febles.

1. Dóna el premi al teu deixeble.
2. Dóna els premis al teu deixeble.
3. Dóna el premi als teus deixebles
4. Dóna la ploma al teu deixeble.
5. Dóna les plomes al teu deixeble.
6. Dóna la ploma als teus deixebles.
7. Dóna les plomes als teus deixebles.
8. Dóna premi al teu deixeble
9. Dóna premis al teu deixeble
10. Dóna premis al teu deixeble
11. Dóna premis als teus deixebles
12. Dóna això al teu fill
13. Dóna això als teus fills,

b). Per cadascuna de les clausules següents escriure'n tres equivalents substituint per pronoms febles; el primer complement; el segon complement; els dos complements ahora:

1. Deixen pa al calaix.
2. Deixen els pans al calaix.
3. Donarem els regals als músics.
4. Despenegen el retrat de la paret.
5. Havem vist l'amiga al teatre
6. Fan rugir la gent del poble
7. Repartirem menjar als pobres.

Model

Deixen pa al calaix

- a). En deixen al calaix
- b). Hi deixen pa
- c). N'hi deixen

Lliçó XII

Combinació ternaria de pronoms febles

1. Les proposicions poden portar tres dels seus elements reduïts a pronoms febles Ex:
En deixaràs la llibreta al calaix?
(En és complement indirecte; la llibreta és complement directe; al calaix és complement circumstancial de lloc.)
Si els complements la llibreta i al calaix els reduïm a pronoms febles tindrem una combinació ternaria: En l'hi donaras

em = a mi
 la = la llibreta
 hi = en el calaix

2. En les combinacions binàries el primer pronom ha de representar el complement datiu o indirecte; el tercer pronom, el complement ablatiu o circumstancial i en mig dels dos ha d'anar l'altre complement verbal. Ex :

Es posa els diners a la bolxaca? No se'ls hi posa.

se és el complement datiu
 els és el complement acusatiu
 hi és el complement ablatiu.

3. La combinació se'n propia d'alguns verbs com anar-se'n, eixir-se'n admet un altre pronom datiu Ex: Tenia més vi, però li se'n va anar.

L'ella va eixir-se'n? Sí; se li'n va eixir.

4. en les combinacions ternàries no són admeses per motius de claredat, dos pronoms en o dos hi.

5. Quan un tercer pronom ve a afegir-se a una combinació binària, el segon pronom sofia els canvis següents:

a) Les formes 'm (o en) i 't (o et) es transformen respectivament en m' i t' davant hi o ho i es transformen en me i te davant qualsevol altre nom. Ex:

se m'hi coneix
 posar-se-t'ho
 menjar-se-te-la

b). Les formes el i 'l es transformen en l' davant hi o en, i les formes en i 'n, en n' davant hi o ho. Ex:

me l'hi posa
 traure-me l'en
 vos n'hi vendran.

6. Quan un tercer pronom ve a afegir-se a una combinació binària el tercer pronom pren les formes en, ens, et, el, els, en o les formes 'm, 'ns, 't, 'l, 'ls, 'n, segons que el segon pronom acaba en consonant o en vocal. Ex:

menjar-se-te'i
 menjar-se'ns-el

Si la combinació de tres pronoms va al davant d'un verb començat en vocal o h, les formes em, o 'n, et o 't, el o 'l, en o 'n són reemplaçades, respectivament, per m', t', l', in'. Ex:

se te'l menja

se te l'ha menjat.

EXERCICIS:

Escriviu clàusules equivalents a les següents substituïnt els complements verbals i els circumstancials pels pronoms febles corresponents:

1. Em posa el llibre damunt la taula

2. Dus-me l'encarrec de l'estació

3. Me'n vaig amb els amics

4. Cal endur-se això de casa

5. Se'ns ha menjat la taronja

6. Els han posat farina al sac.

7. Ens en tornem a casa

8. La meua germana no es posa coloret a la cara

9. No se't coneix la taca al vestit

10. No us han posat sucre a la tassa.

Lliçó XIII

Les proposicions negatives

1. Les proposicions negatives són expressades generalment anteposant l'adverbi no al verb. Ex: No vol anar. No llig el llibre. No té força.

Si la proposició negativa va acompanyada d'algun pronom feble, el mot no va davant d'aquest.

Ex: No ens diu res. No li ho dona. No se te la menjarà.

2. Els mots mai, ningú, res, gens, cap, enlloc, tampoc, i les expressions en ma vida, ni tu ni jo, i altres analogues no expressen negació i el verb de les proposicions de què formen part ha d'anar acompanyat del no negatiu. Ex:

Mai no hi aniré. No en té gens, de ganes. Ningú no ho diu. No ens dira res. Tampoc noli comprar fraures. En ma vida nó he escoltat tal cosa.

3. En les locucions no gens i no res mai no s, ha de suprimir la partícula no. Ex: Es una habitació no gens agradable.

Es una habitació gens agradable (incorrepte)

Es baralla per no res

Es baralla per res (Incorrepte essent negativa)

La locució no gens queda reduïda a gens si ve darrere de la conjunció ni. Ex: No gens agradable ni gens higiènica.

4. Hi ha proposicions negatives que no prten l'adverbi no

a) Són aquelles en què el verb està sobreentés

Ex: Vols de patgens (Sobreentés no en vullc)

Quan anirem? Mai (Sobreentés No anirem)

Qui ha cridat? Ningú (Sobreentés No ha cridat)

b). Aquelles en què la conjunció ni precedix el verb. Ex: No treballés ni deixes treballar. No vullc això ni ho volaré mai.

5. Fora d'aquests dos casos tota proposició negativa ha de portar l'adverbi no i aquest junt al verb. Observeu que no és igual dir: No es no l'espanta que No res l'espanta.

Es molt valent; No es no l'espanta. Es molt covard; No res l'espanta.

No és correcte posar no davant gens, mai ningú seguit de verb. Ex:

No mai aniré (incorrepta) No aniré mai (correcte). Mai no aniré (correcte)

6. Si dins una proposició afirmativa algun dels seus elements és negatiu aquest ha de portar la partícula no. Ex: Ha fet una defensa no molt encertada.

7. L'adverbi no entra a formar part d'oracions afirmatives:

a). quan és complement d'un mot significant temença. Ex: Tenia por que no corregeren massa..

temen que la malaltia no se li complique. Observeu que aquestes dues proposicions són afirmatives no obstant de portar les complementaries l'adverbi no. El verb pososat al no va en subjuntiu)

b). Quan és una preposició subordinada comparativa d'una principal afirmativa. Ex: -l fill és més alt que no la filla. És més treballador que no el germà.

c). Quan s'ha d'evitar la repetició consecutiva de la conjunció que. Ex: Val més que ho diga a ell que no que t'ho diga.

8. La partícula pas i la locució no pas que han caigut en desús en eels l'enguatge parlat i escribit dels valencians (pero que els nostres clàssics usaven correntment) fora convenient posar-los de nou, en circulació:

Pas s'ha d'usar darrere verb i afegix a les proposicions negatives un sentit d'adversitat. Ex: Jo no m'espante pas de les teues amenaces (Tirant). Si li demanes la tinta no te la donarà pas.

Ho pas servix per a introduir proposicions negatives en les quals el verb esta sobre entés i es nega parcialment el contingut d'una proposició anterior. Ex: Agafaràs els fardells? No pas el de la roba. Et menjaràs aquestes fruites? No pas el raïm.

EXERCICIS:

a). En les proposicions següents, afegiu no alla on calga:

*ningú ens ha mirat

*ni sabrem qué vol dir

Enlloc trobaras tanta fruita com a l'hoert

si tu no véns, tampoc vindrà ella

Cap dels reunits ho voldrà confessar.

Si cap d'elles, t'ho pregunta respon: li que no ho saps

Si cap d'elles, t'ho vaol dir com ho farás per a saber-ho?

Si mai el veus, dóna-li expresions de part meua.

Ho ha dit sense ningú preguntar-li-ho.

En ma vida he vist cosa igual.

Ni m'he dit, ni li he dit res

No plou ni fa vent.

En ta vida ho farás, desenganya't.

Nes el distrau, per això no riu mai.

Res el distrau; per això no sapmai la lliçó.
 Per què et fingeixes més ignorant que ets?
 Més s'estima pensar-ho que que m'ho dones
 Cap dona voldrà banyar-s'hi en aquesta piscina
 Mai l'havia vista tan contenta.
 Han passejat molt i gens s'han cansat
 b). Afegiu pas allà on calga.
 A ell pertany això més que no a tu.
 Volies aixos llibres? No els d'aventures
 Tan dit res de nou? No les notícies que esperava.
 Faras molt bé de no anar
 Què vas afer? No ho faces
 No cal anar a esperar-lo; no vindrà a aquest temp

Hliçó XIV
 Us indegut de se

En el llenguatge parlat hom usa sovint el pronom feble se, reflexiu, en lloc dels pronoms febles de primera o segona persona nos, vos, ens, i us. Aquest ús indegut de se (en les seues diverses formes) ha entrat al llenguatge escrit i cal corregir la tal falta gramaticalú. L'ús viciós del se el fan els valencians en els casos següents:

- a). Quan l'imperatiu va seguit del pronom se. Ex: Mengem-se la poma. Mengem-se el pastís.
 En el primer cas el se ha d'ésser substituït pel pronom nos i en el segon cas per vos. Ex: Mengem-nos la poma. Mengem-vos el pastís. Si en lloc d'un pronom l'imperatiu va seguit de dos pronoms també siol apareixer l'ús indegut de se. Ex: Llegim-se'l (el programa). Mirem-se-les (les mans). Mengem-s'ho.
 La forma correcta és: Llegim-no-se'l (el programa). Mirem-vos-le (les mans). Mengem-vos-ho (això).
- b) Quan el gerundi va seguit dels pronoms de primera o de segona persona. Ex: Estem menjant-se se, les les pomes. Esteu menjant-se el meló.
 La forma correcta és: Estem menjant-nos les pomes. Esteu menjant-vos el meló.
- c). Quan el pronom se s'anteposa al verb. Ex:

Ja s'havau saludat.No s'hem(o no s'havem)vist
La forma correcta és:

Ja us haveu saludat.No ens hem(o no ens ha-
vem)vist.

EXERCICIS:

Substituiu els se(s,) pels pronoms nos,vos,ens,
us,allà on calga :

Ell està afaitant-se

Fem-se l'ànim

Féu-se socis de l'Ateneu

Volien barallar-se per no res

Poseu-se un poc més avant.

Llaven-se les mans al safareig

No sé perquè es llaven al riu

Mirem-se-la de lluny

Quan ell arribà estaven pesant -se

Sabeu assabentat de tot

Tu i jo es teníem per bons amics

Tu i ell es teníeu per bons amics.

Lliçó XV

Concordancia del participi passat

1.El participi passat dels verbs composts concor-
da amb el complement directe quan aquest està
expressat dins la proposició per un pronom fe-
ble de tercera persona.Ex:

Hem anat a menjar pastes, però no les hem tastades

Buscava la teua germana , i no l'he trobada.

M'has ensenyat els retrats, i no els he mirats.

M'has ensenyat el banc, i no l'he vist.

Però resta invariable en tot altre cas.Ex:

He vist la teua germana.He trobat el teu germà.

Tinc la llibreta sua m'has deixat

2.Si el verb d'una proposició va seguit d'un
verb en infinitiu i el complement directe es-
ta expressat per un pronom feble de tercera per-
sona pot succeir:

a). Que el pronom feble siga complement del
verb en temps compost.Aleshores el participi
passat concorda amb el pronom feble Ex:

Has vist cosir la meua filla? Sí; l'he vist cosir.
 b) que el pronom feble siga complement del verb en infinitiu. Aleshores el participi passat no varia. Ex:

Has vist vendre aquestes teles? Sí; les he vist vendre (El pronom feble és complement del infinitiu si pososant-lo al infinitiu el sentit de la proposició no queda alterat) Ex:

He vist vendre-les, les teles.

p. Si el participi passat *w* no és dels verbs haver de, voler, poder, gosar, saber i fer, concorda a mb el pronom encara que el pronom feble siga complement del verb en infinitiu. EX:

Aquesta endevinalla no l'he poguda endevinar.
 He sabudes fer-les les acusacions. Les ha sabudes fer-les. Les ha fetes fer, les sabates. (Dins el llenguatge parlat hi ha avui la tendència de deixar variable el participi passat en tots els casos. No és gens recomanable i cal corregir gramaticalment expressions com les següents):

No l'he volgut veure, la representació. L'han vist córrer, la llebre. La carta, l'han començat.

EXERCICI:

"eu concorden els participis amb els pronoms febles subratllats sempre que calga.

La carta l'han començat, però no l'han acabat.

La teua germana, l'he sentit cantar una vegada.

On són? "o els hem vist.

Les hem perdut, les plomes.

Jo n'he menjat una, i ell n'ha menjat tres.

Ja has escrit la carta

La jove que ells han vist és la germana de Pere

Aquesta cançó les sentit cantar

aquestes danses, les hem vist ballar a París.

Aquesta dona, l'he sentit cantar.

Aquestes joves, les hem vist ballar a París.

La carta, no l'han pogut acabar

L'hem fet fer pel fuster.

No l'han sabut cosir.

Aquella senyora l'han volgut besar.

Lliçó XVI

Ús de les preposicions a i en

1. La preposició a s'usa en la introducció de complements verbals, a més a més dels casos estudiats (vegeu lliçó II §§ 5 i 7 i lliçó III) en els següents:

a). Certs verbs, com accedir, contribuir, excitar, procedir, acostumar-se, arriscar-se, exposar-se, pedicar-se, admeten un complement introduït mitjançant la preposició a. Ex:

Es dedicava al joc. S'acostuma a la foscor.

b). Si el complement és un infinitiu cal usar la preposició a. Ex:

Exposar-se a caure. Contribuir a pagar. Tardar a vindre. Vacil·lar a respondre.

Ex: quan el mot com serveix per a introduir un predicatiu, va acompanyat de la preposició a. Ex: Estimar-se com a bons germans. Men lluitat com a lleons.

d): En les determinacions de lloc indicant moviment, cal usar la preposició a. Ex:

Anaven a casa. Pujaven al pis. Entraré a la sala.

Hi ha, però, un gran nombre de locucions adverbials formades amb la preposició a que s'usen igualment darrere els verbs de repos que els de moviment: A casa, a taula, a palau, a fira, a mercat a pissa, a muntanya. 3X:

Anarem a fira. Estàvem a fira.

e). Davant un nom propi s'ha d'usar sempre la preposició a. Ex:

Aniré a València. Estic a València. Viuen a València. El portarem a València.

2. La preposició en s'usa en la introducció dels complements verbals següents:

a). Certs verbs, com pensar, tardar, vacil·lar, delitar-se, exercitar-se, entesaudir-se, creure, admeten un complement introduït mitjançant la preposició en. Ex:

Pensar en ell. Vacil·lava en l'execució. Creia en Déu.

b). En les determinacions de lloc indicant repòs la preposició en servix per a introduir la indicació de l'indret on és o s'esdevé alguna cosa. Ex:

Els pans estan en el calix. T'esperarem en el teatre. El gat està en el terrat.

Observeu que la preposició en en aquests casos pot ésser substituïda per les preposicions dins o davant de semblant significació.

c). Davant un els adjectius demostratius i els indefinits un i algun s'usará la preposició en tant si el verb indica moviment o repòs. Ex:

He vixcut en tres cases diferents.

Vàrem entrar en aquella casa.

d). Davant un infinitiu o frase d'infinitiu que representa una determinació circumstancial de temps, cal usar la preposició en (traduïda en castellà al). Ex:

Li ho feu saber en anar a portar-li el diner.

En alçar-se, el president, tots l'aplaudiren.

(En castelle: ... al ir a llevarle ... al levantarse.)

EXERCICI:

Substitueu les ratlletes per les preposicions a o en segons corresponga.

Et complaus -- fer mal

Els dos vivien -- una mateixa casa.

S'exposà -- perdre tots els diners.

Va girar-se -- sentir-se tocar.

Això ho portareu -- la plaça.

Els guant els has deixat -- la cadira.

Com molestava el va enviar -- pastar fang.

-- saludar va somriure.

Viu en -- Xàtiva.

Senta't -- taula.

Va accedir -- les raons dels amics.

~s complau -- conrear el seu hort.

Tots els nostres respectes com -- metge.

Yes -- missa

S'exercita -- obres de caritat.

No he llegit -- un llibre d'aventures.

Es dirigien -- café.

Ha nevat -- Benassal.
 Consentiu -- abandonar-lo.
 Entrà -- aquella casa.
 Passarem l'estiu -- Estivella
 Les claus estan -- l'armari.
 Aneva -- la porta.
 T'esperaré -- algun banc del passeig.

Lliçó XVII

Us de a, de i en davant què

1. Hi ha unes proposicions subordinades, les completives, que són introduïdes mitjançant la conjunció que.

EX: Estic molt content que hages vingut.

Acostuma'l que vinba cada dia

S'entossudix que li diguen una cosa.

El llenguatge parlat d'avui tendix a usar les preposicions a, de, i en davant que, conjunció introductora de proposicions subordinades. Ex:

Estic content de que vingues

Acostuma'l a que vinga

S'entossudix en que li ho diguen

Es segur de que vindrà

Aquesta construcció de les preposicions de, a i en davant que conjunció - el qual que sol transformar-se en què - és considerat com un castellanisme i cal evitar-la.

2. Les combinacions de què, a què i en què són bones en els casos següents :

a). Quan què és un pronom relatiu fort EX:

Es la casa de què t'he parlat

Aleshores el què es referix a un nom o a un pronom precedent. En el darrer exemple que es referix a casa i equival a la qual. Ex:

Es la casa de la qual t'he parlat

b). Quan què és un pronom interrogatiu. Ex:

No sabem en què consistix.

Aleshores el què equival a quina cosa Ex:

No sabem en quina cosa consistix.

3. Si que no és pronom relatiu fort o interrogatiu les combinacions de què, a què i en què són dolentes, i cal reemplaçar-les pel simple que. Mai però, de què, a que, i en que no s'han d'escriure de que, a que, i en que car què és pronom relatiu fort i que és conjunció o pronom relatiu feble.

4. Hi ha casos en què l'omissió de la preposició davant que conduïx a una construcció poc satisfactent. Ex: S'entossudix que li ho diguen. Aleshores cal recórrer a altres construccions, siga interposant entre la preposició i el que un substantiu adequat, siga interposant un això seguit d'una coma, siga canviant la subordinada en una frase d'infinitiu. Ex:

S'entossudix en això, que li ho diguen.

EXERCICI :

Suprimiu les proposicions de, a i en en les proposicions que no han de portar-les:

Es segur de que volen anar al cinema.

Això de què tant parreu no és segur.

Aquesta és la barca en què vaig passejar pel port
m'han dit de que em volies parlar.

No entenc a què a et referixes

teníem por de que no vindríeu

Aquesta confiança en que estas, t'ha de perdre

Aquesta confiança en què guarirà és bona

T'ho dic amb la condició de que ell no ha de saber-ho.

No donen peu a que us remoren

Es una prova de que no sabien res d'això

Aquest és el títol a que tinc dret

Es fu nova e n que ell era el més vell.

Aspiraven a que foren concedits uns càrrecs

Ja són concedits els càrrecs a què aspiraven.

Lliçó XVIII

Us de per i per a

1. Sovint es confon, en el llenguatge parlat, l'ús de la preposició per amb el de la preposició composta per a i el de per a amb el de per. Aquestes confusions apareixen també en l'escriptura i per tal d'evitar-les cal establir-ne les distincions.

Encara que en general al por castellà corresponga per i al para castella al nostre per a, aquesta correspondència no s'esdevé sempre exactament.

2. S'usa per davant un infinitiu quan expressa alhora el motiu i l'objecte d'una acció expressada per un verb anterior. Ex:

Heu vingut per veure el malalt.

3. S'usa per davant un nom o un pronom quan representa el motiu, la causa, el mitjà o l'autor de l'acció expressada pel verb anterior. Ex:

Ho he fet per tu.

No ho he fet per la imprudència llur.

4. S'usa per en els complements circumstancials de lloc i generalment en els de temps. Ex:

Han vingut per una setmana.

Per l'Ascensió cireres a muntò.

Forç al matí, al vespre, a la nit i no pel matí, per la nit.

5. S'usa per a davant infinitiu amb sentit de finalitat si aquest depèn d'un substantiu o adjectiu, o d'un verb que no siga d'acció voluntària.

Ex: No tenien aigua per a apagar el foc.

Aquest vi no és bo per a beure.

No aprofita per a res.

Correspon al para castellà.

6. S'usa per a davant d'un nom o pronom quan representa la finalitat, l'objecte, la destinació.

Ex: Han portat una carta per al pare.

Es massa honor per a nosaltres.

7. S'usa per a en els complements circumstan-

ciala de lloc i de temps per a fixar el terme o el dia d'una acció.Ex:

M'han avisat per a demà.

Avui hi ha vaçor per a Barcelona.

En general, però, cal evitar la substitució de cap a per per a com a traducció del para locatiu dels castellans.Ex:

Demà embarca cap a Tànger(no per a Tànger).

EXERCICI:

Deveu els punts i poseu per o per a segons calga dins les frases següents:

Hi ha una carta...el teu germà.

M'ho han encarregat...dilluns

No té força...pujar-lo

Esperit de vi::: cremar

La festa es fa...tu

M'ho han enviat...l'ordinari

La bandera era portada...un cavaller

Havia vingut...saludar-la

Ems falta una corda...lligar-ho

Co que no vullgues t...tu, no ho vullgues..altre

Té un pis...llogar

Cal comprar palla...el bestiar

Ho sap...haver-ho estudiat

M'hi vaig acostar...sentir-ho millor

M'esperaven...dir-ho

No tenia prou farina...tots

Tens poca aigua...tot l'estiu

Anirem a Madrid...Saragossa.

Lliçó XIX

Ús de perquè, per què i per a què

1. Perquè és una conjunció de subordinació causal i indica la causa o el motiu de l'acció expressada per la proposició principal. Ex:

Vindrà el pare perquè l'havem cridat
Perquè és ric no vol treballar

2. Perquè és també conjunció final i indica la finalitat o objecte que hom es proposa amb l'acció expressada pel verb principal. Aleshores porta el verb en subjuntiu. EX:

Aniré perquè vingues.

Els consells es donen perquè siguin seguits

3. En el llenguatge parlat dels valencians hom usa per a què com a conjunció final. És un castellanisme i els escriptors l'han d'evitar. Vegeu uns exemples de para què en lloc de perquè.

T'ho doní per a què t'enrecordares.
Escriuré per a què es facen cultes
Vine para què em pugues ajudar

En tots tres exemples cal usar perquè i no per a què (combinació de la preposició final composta per a i el pronom interrogatiu què). Ex:

Per a què vols el bastó? El vullc perquè m'ajude a pujar la costa.

5. La conjunció perquè pot donar lloc a frases equívocues quan en el verb de la proposició introduïda per ella revestix una forma que així pot ésser d'indicatiu com de subjuntiu. Ex:

Se'n van perquè estudiem

En aquest cas en lloc d'usar perquè és preferible l'ús de la locució per tal que si la subordinada és final o l'ús de per tal com si és causal

EXERCICI:

Les racons...els han fet això
 ...no hi anem?
 Han tancat les finestres...feia massa vent
 ...ha de vindre
 Aquesta és la llibreta...tant va plorar
 Porta'ns el retrat del fill...el veja son pare
 Encara no sé...han vingut
 Això que demanes...és?
 Faré el que podré...estigues contenta
 No sé...va parlar tant
 No hi puc anar...no tinc temps.

Fi de la Sintaxi

PROSODIA

Lliçó I LES LLETRES

1. El valencià usa per a la representació dels seus sons:

a) Les lletres següents:

<u>lletres</u>	<u>noms</u>	<u>exemples dels sons</u>
a	a	art, cau, porta
be	be (alta)	boca, roba, notable, dubte
c	ce	car, cel, miracle, anècdota
d	de	dol, seda, fred
e	e	peu, neu, home
f	efe	farina
g	ge	gat, sega, segle, llarg gel
i	i (llatina)	fill, foia
j	jota o i llarga	majestat, jo
l	ele	tela
m	eme	mare, sen
n	ene	dona, conca, planxa, canvi
o	o	cosa, gota, govern, roureda
p	pe	pare, capgirar
q	cu	quatre
r	erre	rosa, pera, cor
s	esse	savi, rosa
t	te	terra, atlantic
u	u	just, cau en
v	v (baixa)	cavall
x	ics o xeix	xaloc, luxós, excentric,
z	zeta	donzella exemple

La lletra vocal u no té cap valor fònic en les h i w síl·labes que, qui, gue, gui. Ex: raqueta, conquilla, guerrer, guisat.

b). Usa, també, la lletra h, que s'anomena hac, la qual no representa cap so. Ex: himne, vehemència,

Estruch.

c). Les lletres que aparéixen solament s'usen en

alguns cognoms i mots estrangers:

- y i (grega) Payà, Gay, York
- k ca break
- w v (doble) water, darwinisme

d). Les lletres modificades següents:

- è (oberta) Fèlix, fel, mel, tel, cel, Miquel, set, despert, cet, expert, melis, melga, mèdium, escènic, pel, recel, ciència, epidermis, èpic, rètol.
- ò (oberta) sol, vol, or, pinyol, consol, so, resso, opi, ordi, òbit, òpera, post, to, cossi, mos tros, trot, llet, pont, oncle, oli, badoc, arròs, mort, cort.
- é (tancada) més, empesa, encauar, cera, remei, cent, imprés, encés, església, fer, cep.
- ó (tancada) oració, ordinari, llavor, amor, acció, moment, corredor, correcte:
- í física, camí
- ú túnica, oportú
- i heroïna, fluïdesa
- ü diürnal, conseqüència

ç (ce trecada) braç, raça

e). Els dígrafs següents:

- gu: guerra
- qu: quitra
- ig : rebuig
- ix : calaix
- ny : company
- tg : viatge
- tj : corretja
- tl : armetler
- tm : setmanal
- tn : cotna
- ts : sotsobreria
- tx : fetxa
- tz : dotze
- ll: collita
- rr: terra
- ss: passera

El dígraf ch apareix en alguns mots estrangers :chic, lunch, yacht pronunciat respectivament x,

tx,, c. També amb valor de c=k, apareix en alguns cognoms. Estelrich i amb valor de tx dins noms gentilicis castellans: Sanchis, així com la lletra modificada ñ = ny: Muñoz.

f) . Les lletres d, l, m i n poden presentar-se dobles, sense canvi de so. La l doble és escrita l.l o siga amb un punt volat almig. Ex: Addició, col.lega, immens, perñne.

Les consonants c i g poden presentar-se dobles però amb so distint: acció (la segona c=s), suggerir (la segona g=j).

Les lletres rr, ss no són, fonèticament, condonant dobles; representen un so simple: carro, rossa.

2.- Les lletres vocals són set: a, e (tancada), i, o (tancada), u, e (oberta), i o (oberta).

Hi ha mots que varien llur significació segons són pronunciats amb vocal oberta o amb vocal tancada. Ex: dona (substantiu) i dóna (del verb donar). En l'escriptura s'indica la tal variació de significat amb un accent. Exemples:

<u>Amb vocal tancada</u>	<u>Amb vocal oberta</u>
bé, cast. bien; fr. bien; (pl. béns); bé, adverbí.	be, sin. anyell, (pl. bens).
cós, cat. coso, carrera, (pl. cossos).	cos, cast. cuerpo, fr. corps, (pl. cossos).
déu, cats. dios; fr. dieu; (pl. déus).	deu, nom de nombre; pl. deus).
dóna, dónes, formes del verb donar.	dona, subs. fem. (pl. dones).
fóra, forma del verb fer.	fora, adv. prep.
jóc, sin. joca, joquer; (pl. jócs).	joc, cast. juego; fr. jeu; (pl. jocs).
meu, adj. possessiu; (pl. meus).	mèu, sin. miol (pl. mèus).
moc, cast. moco; (pl. mocs).	moc, forma del verb moure.
molt, cast. mucho; (f. molta; pl. m. molts, f. moltes).	mòlt, participi pasat de mol- dre (f. mòlta; pl. m. mòlts, f. mòltes).

ós, cast. oso; fr. ours, (pl. óssos).	os, cast. hueso; fr. os; (pl. ossos).
óssa, cast. osa; fr. ourse (pl. ósses).	ossa, sin. ossada (pl. osses).
pel, contracció da la preposició per i l'article el (pl. pels).	pèl, subs. cast. pelo, fr. poil; (pl. pèls).
set, cast. sed; fr. soif; (pl. sets)	set, cast. siete; fr. sept. (pl. sets)
séu, subs. masc. cast. sebo; fr. suif; (pl. seus; seu, adj. possessiu; (pl. seus).	seu, subs. fem. (pl. seus); seu, seus, formes del verb seure.
so, sin. senyor, senyora \ Ex: El so Tomás i la so Miquela).	so, subs. masc. (pl. sons).
sóc, forma del verb ésser.	soc, subs. masc. (pl. socs)
solc, cast. surco; fr. sillon; (pl. solcs).	solc, forma del verb soler.
són, forma del verb ésser.	son, subs. masc. i fem. (pl. sons).
sou, forma del verb ésser.	sou, cast. sueldo (pl. soues).
tos, subs. fem. (pl. tos).	tos, cast. tostuz (pl. tossos)
vers, preposició.	vers, subs. masc. (pl. versos)

EXERCICIS:

- a). Destrieu en dues llistes els mots següents: la dels que presenten una e oberta i la dels que presenten una e tancada:
 rep^çl, pesta, hortet, sel, paret, fer, corrent, Manuel, perla, teula, rem, hivern, ober, merla, grix, tel, llesca Miquel, peu, fel, neu, predre, penya, moment, incert, mestra, ambient, maneta, vela, ferro, promesa, carrer, berre, fuster, mel, testa, vel, teua, desert, pera.
- b). Destrieu en dues llistes el most següents: la dels que presenten una o oberta i la dels que presenten una o tancada:
 pintor, dotze, pilota, poma, bossa, roig, boca, font, moure, rosca, noble, abandona, pinyol, segons, perol,

cosa, llaurador, poll, bunyol, ou, blancor, trespol, onze, sol, vol, ros, rosa, pom, pou, forn, prosa, mosca, mocador, caragol, compte, col, roure, prou, senyor, mo, na.

LLIÇÓ II

LES CONSONANTS

1. Les lletres i i u (sense accent ni dièresi) entre vocals són consonants i per tant formen part de la mateixa síl·laba qm la vocal següent: joia, foia, deien, feien, cauen, mouen, diuen, riuén, encauat, encreuament.

2. La i (o hi) inicial seguida de vocal és igualment consonant: iode, hiena, hieràtic.

3. Les consonants es dividixen en sordes i sonores. Les sordes són: c, p, t, f, s, i x. Totes les altres són sonores.

A cada consonant sorda correspon una consonant sonora determinada:

SORDES	SONORES
c (cor)	g (got)
p (pell)	b (bell)
t (tu)	d (dur)
f (fi)	v (vi)
s (sol)	z (zel)
x (xoc)	j (joc)

4. Les consonants, a més, es dividixen en bilabials, labiodentals, linguodentals, palatals, i velars. Cal advertir que en valencia no hi ha cap consonant gutural, com és la j castellana:

bilabials: p, b, m. Ex: paper, barba, mel.

labiodentals: f, v. Ex: fora, vora.

linguodentals: t, d, s, z, n, l, r. Ex: tita, dau, sucre, zero, niu, lila, rosa.

palatals: x. Ex: xic, xarop. I les representades per ll iny. Ex: llenya, puny.

velars: c, g. Ex: cau, gall.

5. Les consonants geminades són: l, m, n, ig. Ex:

l escrita l.l (al·legar) i tl (armetla, llegit armel·la).

m escrita mm(immens) itm(setmanari, llegit setmanar).
 n escrita nn(perenne) i tn(cotna, llegit conna).
 g escrita tg(metge), tx(cotxe) itj(sutja) en les que la t no es pronuncia.

6. La lletra z que representa un so sonor és escrita tz(horitzó, llatzer, agonitzar) per a representar un so sord; aleshores la t del dígraf tz no es pronuncia. Hom exceptua dotze, tretze, guitza i algun altre vocable en el que la t és pronunciada.

EXERCICIS:

a). Destrieu en dues llistes els mots següents: la dels que i o u són consonants i la dels que no ho són:

riuada, traduia, baieta, escaient, conduïem, estatuïen, hienal, veneta, joier, encauar, construïem, maleïen, iodur, duia, construïa, queien, esglaiar, veïem, hiatus, compleies, construïes, atalaia, jeies, lluiés, iambe, reproduïa, reien, constituïen, coïem, baioneta.

b). Destrieu en dues llistes els mots següents: la dels que la t del dígraf tz és pronunciada i la dels que la t del tal dígraf és muda.

atzar, cotitzar, gatzara'dotzena, analitzar, horitzó, llatzerós, dotzavat, atzarós, atzembra, atzucat, dotze, ràtzia, llatzeria, setze, atziac, magatzem, atzavara, botzina, guitza, atzerola, atzur, tretze, horitzontal, guitzes, atzinut, civilitzar, tretzé, caracteritzar, setzé.

LLIÇÓ III

VALOR FÓNICA DE LES CONSONANTS

1. La b, bilabial sonora, té el so d'aquesta lletra en mots com: bé, rabe, destorb, dubte, sobre,

2. La c té dos sons:

a) So de s sorda quan va davant de e o de i.
 Ex: cel, recel, poncil, accés, càrera, gràcia, concís.

b) So velar(=k) davant a, o o u i en final de

síl.laba.Ex: casa, coll, cuina, accent, tècnic, sac, arc, bosc. ~~Wampox~~ També davant l o r formant síl.laba: clau, crim.

3. Laç té el so de s sorda.Ex: lliçó, cançó, glaçar, força, vençut, lluç, comerç, descalç.

4. la d, linguodental sonora, té el so d'aquesta lletra en mots com: dia, roda, admirar, inquietud.

5. Laf , labiodental sorda, té el so d'aquesta lletra en mots com: fava, fem, fil, foia, fum, flama, fregit, aiguanaf, ràfia, café.

6. La g té els dos sons següents:

a) velar sonor(gue).Ex: gana, gorra, gust, gran, glop, maragda, aiguera, guerra, seguiré.

b) palatal(=j) davant e o i.Ex: gelor, gipó, verg

c) sona com a tx en final de mot precedida d'una i forta.Ex: mig, desig, trepig.

La lletra g forma part dels dígrafs gu: guia, esguerrar; ig: volteig, raig; tg: metge, fetge.

7. La h, és muda en totes les posicions.Ex: subhasta, història, sulfhídric, subtrahend. Solament té valor etimològica i per tant ortogràfica.

8. Laj, palatal sonora, té el so d'aquesta lletra en mots com: jaç, jersei, joia, judici, menjar, Jesús, Jerusalem.

Forma pert del dígraf tj: platja, viatjar.

9. La l, linguodental sonora, té el so d'aquesta lletra en mots com: la, principal, pla, palmell.

Forma part del dígraf tl: vetllar, armetler.

Forma part de la combinació de dues eles(l.l amb un punt volat al mig): al.legoria, idil.li,

10. La ll, palatal sonora, té el so que representa en mot com: llapis, pallús, metall, collir.

Forma part del dígraf tll: ratlla.

11. La m, bilabial sonora nasal, té el so que representa en mots com: manobre, sem, ram. Escrita doble m (mm) i en el dígraf tm té valor geminada: immaculat, setmana.

12. La n, linguodental sonora nasal, té el so que representa aquesta lletra en mots com: dinar, norma, encén.

Forma part de dígraf ny: penya, any.

Escrita doble(nn) i en el dígraf tn té valor

geminada: panna, cotna.

13. La p, bilabial sonora, té el so que representa aquesta lletra en mots com: pa, capell, nap, antílop plorar, prou, capot.

14. La lletra q, velar, sona com c=k. Ex: quaranta, inconsequent, quotidià.

Forma pet del dígraf qu: quinquar, queixal, quio

15. La r, linguodental sonora, té dos sons: suau i fort.

a) Sona suau entre vocals, formant nexa amb una altra consonant i en final de síl.laba. Ex: ciri, meravellar, aspre, criatura, ardent, pintor.

b). Sona forta al començament de mot i darrere de les consonants l, m, n, s. Ex: roig, rebuig, colrar, somris, honra, desrovellar.

c). Sona forta darrere els prefixos contra, supra, bi, tri, a, anti, mono, etc. Ex: contrarestar, suprarena birectangle, arítmic, antireumàtic, monorim.

d). En els mots composts: Ex: Mont-roi, dentirostre, fissirostre, buscarons, penja, robes.

Forma part del dígraf rr: Ex: sorra, esborrar.

16. La s, linguodental sorda, té dos sons: sonor o suau i sord o fort.

a). Té el so suau o sonor (z) entre vocals. Ex: rosa, cosa, casa, il.lusió, església.

També és sonora en els mots endinsar, i enfonsar i en el prefix trans. Ex: transigir, intran-sigent, transit.

b). Té el so fort o sord en principi de paraula entre una vocal i una consonant i en final de paraula. Ex: savi, sentir, sostre, polseguera, dansa, capsa, cols, encés, poders.

c). També és sorda darrere els prefixos llatins ante,, contra, sobre, supra, uni, bi, tri i els prefixos grecs a (privatiu), anti, hipo, para, mono, di, tri, tetra, poli, etc. Ex: antesala, contrasegell, sobresaturació suprasensible, unisexual, bisectriu trisecció, asimètric, antisèptic, hiposulfit, parasintètic, monosépala, dissíl.la b, tetrasil.làbic, polisulfur, etc.

n La lletra s forma part del dígraf ss. Ex: grossa, possible, possessió.

17. La lletra t, lliguodental sorda, té elso que representa aquesta lletra en mots com: turment, tremolí, trau, rat, tanta, atlantic.

Forma part del dígrafs tg, tj, tl, tll, tm i tn. Ex: rellotge,, corretja, butia, butlletí, setmanista, cotna.

També forma part dels dígrafs tx i tz. Ex: despatx, escabetx, guitza, mobilitzar.

18. La lletra v, labiodental sonora, té el so que representa en mots com: val, vaivé, vanitós, verd, vida, voraç, vulva, enveja.

19. La lletra x, palatal sonora, té dos sons.

a). Sona amb un so palatal sord al principi de paraula: Xàtiva, xocar.

darrere de consonant: manxa, Elx.

darrere d'una i: guixa, clixé.

darrere una u: rauxa.

Forma part del dígraf ix. Ex: peix, això i del dígraf tx. Ex: fletxa.

b). Sona segons el nexes quan no té el so palatal. Ex: tòxic, màxim, crucifix, esfinx, exili.

20. La lletra z, lliguodental sonora, sona sempre com a s sonora. Ex: zona, bronze, zoologia, zumbeig.

Forma part del dígraf tz. Ex: civilitzar, dotze.

EXERCICIS:

a). Substituïu els punts per b o p, segons calga:
re. ca. dell col. destor. cal. dissa. te
glo. ca. dill or. Cal. du. te ta. su. sistir
llo. su. venció du. tar ca. Jaco. sa. su. s-
titut ~~www~~ ado. na. ce. cor. a. sorvent

b). Substituïu els punts per t o d, segons calga:
A. làntic exactitu. a. minicle a. junt assu.
e. nologia joventu. a. leta a. vocat a. jacent
plenitu. a. miració inquitu. a. jectiu a. mofera
a. quisició virtu. flui. almu. su. bor.
nor. ràpi. qui. se. (e oberta) sor. ver.
retar. fre. se. (e tancada).

c). Substituïu els punts per j, g o x, segons

calga :
ver. e Bor. a en. iny pro. ecte raJar
.úquer .op sug. ecte mar. a .urar .erin

ga entremi. .endre .oriço lle.ir .iprer
 .eroni fu.ida .aloc in.ectar llan.a
 .inés ra.olí .ocolat .eure .irimia
 tra.ecte bu.ia .arol .ixona for.ar
 El. ro.enc .iular .ulla .ufa sa.eta
 .apa .uplar .inx

d). Substutuiu els punts per b o v, segons calga:
 Ha.ana esta.a cal.a arro.a lla.i
 cara.el-la .er.ena ra.e .ena .ernís
 ca.all cal.ície ana.a sa.i .iga w
 re.entar ta.erna mò.il la.ial toca.a

Llçó IV
 VALOR FÒNICA DELS DÍGRAFS

1. El valencià usa els dígrafs següents:
 gu, qu, ig, ix, ny, tg, tj, tl, tll, tm, tn, tx, tz, ll, l.l,
 rr i ss.
2. El dígraf gu seguit de e o i té el so velar
 de la g. Ex: guerriller, guilopo.
 Si la u porta dièresi (u) el dígraf represente
 dos sons succesius. Ex: llegueta, pinguí.
3. El dígraf qu seguit de e o i té el so de c ve-
 lar. Ex: queixa, quietad.
 Si la u porta dièresi (u) o va davant de a o o
 el dígraf representa dos sons. EX: questió, quaran-
 ta, queta.
- El grup qua, que, quo formen una sola síl.laba. Ex:
 qua-tre, fre-quent, quo-ti-di-a.
 Els grups cua, cue, no formen una sola síl.laba.
 Ex: cu-a, cu-e-re-ta.
- El grup cui, però, és monosil.làbic. Ex: cui-na,
 cui-xa.
4. El dígraf ig té el so de tx al final de parau-
 la darrere a, e, o i u. Ex: maig, passei, goig, rebuig.
5. El dígraf ix darrere vocal té el so de x pala-
 tal. Ex: (ics). Ex: caixo, fluix, reixa, madeixa, boix,

faixa.

- 6. El dígrafny(enye) té sempre el so de n palatal. Ex: espatdenya, tonyina, any, pany nyerra.
- 7. El dígraf tg té el so palatal sonor de j (així doncs, la t no es pronuncia). Ex: metge, fetge viatger personatge, petage, nuviatge.
- 8. El dígraf tj té el so palatal sonor de j (així, doncs, no es pronuncia la t) Ex: viatjar, sutja, encoratjar, ultratjós, enutjar, oratjol.
- 9. El dígraf tl té el so de l geminada (per tant docs, la t no es pronuncia i el so de l és doble (l.l)). Ex: butla, espalla, vetllar, armetler, batlle,, pronunciats: bul·la, espal.la, vel.lar, armel.ler, bal.le.
- 10. El dígraf tll té elso de ll palatal geminada (per tant la t no es pronuncia i el so de ll és doble). Ex: ratllar, bitllet, rotllo, pronunciats: rall.llar, bill.llet, roll.llo.
- 11. El dígraf tm té el so de m geminada (així, docs, la t no es pronuncia i el so de la m és doble. Ex: setmana, setmanari, setmaner, pronunciats: semmana, sem-maner, sem-manari.
- 12. El dígraf tn té el so de n geminada (així, doncs, no es pronuncia la t i el so de n és doble ex: cotna, cotnar, pronunciats: con-na, con-nar.
- 13. El dígraf tx té elso de ig (ch castellana) darrere de paraula. ex: maig, enuig, lleig.
 En el mot Txecoslovàquia i derivatss'usa el dígraf tx per a representar el so inicial.
 - mig de araula. Ex: despatxar, acotxar, batxiller, tatxonar, entatxar.
 Un reduït nombre de mots són escrits amb tx final. Ex: despatx, empatx, campetx, escabetx, bolitx, resquitx, cartutx i pocs més altres.
- 14. El dígraf rr té el so de r forta i solament entre vocals en mig de paraula puix que en tota altra posició no té ús. Ex: gerro, parra, córrer.

EXERCICIS:

- a). Substituïu els punts per qu, qu, o cu, segons calga: .ixa, obli.ar, .antia, .artana, conse.uent, .itós, ade.ar, .aranta, eva.ar, .àquer, .estió, obli.a

a.arium, .ita, .allar, e.estre, .ejar, .alseval, e.a-
dor, .a, alí.ota, .estor, ini.ument, .ina, .ir, cin-
.anta, lo.aç, .atre, .allarga, an.ània, fre.ent, .ada,
e.ació, delis.escència, .etejar, .alificar, .irassa,
.ars, .ixot.

b).Substituiu els punts per tg o tj , segons cal
ga:forma.ada, corda.e, ambala, e, aventura.e, ferri.a,
cora.e, pa.e, ora.e, ora.ol, forma.e, bosca.e, via.e,
via.ar, ju.e, ju.ar, carna.e, corre.er, corre.a, corre
ola, barca.e, branca.e, mi.a, mit.à, mi.ana.

c)è.Substituiu els punts per ig o tx, segons cal
ga:
boli., campe., fa., cartu., pu., onu., fu., despa., ma.,
bo.í, campana., capu.ina, bate., lle.bro.a, fangue.,
llebe., bre.a, fanto.e, capri.ós.

LLIÇÒ V

VALOR FONÈICA DEL DIGRAF SS
(s sorda i s sonora: c, s, ss, z)

1. El dígraf ss representa un so kinguodental
sord (s castellana)entre vo als.Ex:possessió,
classe, missa.

El so de s sorda i de s sonora es confon sovint
en la peonun ciació i cal distingir ben clara-
ment aquests dos sons.Es pronuncien amb s sorda
(escrit ss)els mots següents de possible confu-
sió:abadessa, abciassa, agrassió, baronessa, comis-
sió, compromissari, sontessa, digressió, discussió,
missa, vicissitud, etc.

2 . El so de s sorda esrepresenta també per:c
davant e i i.Ex:cera, concebre, ciri, fàcil.
ç després de vocal i davant a, o i u.Ex:caça, lli-
çó, traçut; després de consonant.Ex:força; i en fi-
nal de paraula:lluç.

En els derivats en -ança i -ença.Ex:enyorança,
naixença (pero amb s: cansa, dansa, pensa, ansa, de-

ensa, etc.)

En els adjectius d'una sola terminació acabats en s sorda. Ex: audaç, feliç, capaç, feroç i els adverbis en -ment corresponents. Ex: audaçment, feliçment, capaçment, feroçment.

En els següents mots: acunçar- agenciar; -alçar, amenaçar, percagar, capçó, endreçar, escorçó, estruç, faç, façana, falç, etc. etc.

s en principi de síl·laba: sol, molssa, premsa; i en final de paraula: pols, encés.

També s es sorda en l'interior de la paraula quan va davant d'una consonant sorda: fosc, espremer, esfullat.

3. Els mots composts de substantiu mes adjectiu i de verb mes subatantiu en els quals el primer component acaba en vocal i el segon comença en s sorda no es troben escrits amb ss sino amb un guionet entre els dos components: boca-sec, penya-segat, esclata-sangs.

4. El so de s sonora es representa per s entre vocals: rosa, il·lusió, causa, nosa, grisa, cosa.

També és sonora en altres posicions i damunt de consonant sonora: esme, desvetllar.

z en principi de paraula i entre una consonant i una vocal: zero, z, nit, z^ofir, zona, zoologia etc.

Hom escriu z en lloc de s sonora entre dues vocals en els mots següents d'ascendència grega: amazona, apozema, azim, bizantí, etc. i els terminats en -zoic, -zoari, i -zon com per exemple: paleozoic, neozoic, protozoari, hematozoari, i hematozon.

EXERCICIS:

a) Destrieu els mots següents en dues llistes, segons el so sonor o sord de la s: pastor, danseta, infinitesimal, desviat, creença, costura, cerol, comerç, cosir, oasi, alçament, para-sol, transumar.

b). Substituiu els punts per la lletra que calga (s o z) puix que tots els mots de la llista següent es pronuncien amb el so de s sonora:

abra.ar, proto.oc, de.ori, pe.antor, tran.ige nt,

c). Copieu les frases següents, substituint els punts amb les lletres corresponents (s, ss, c, c).

- 2) per a representar el so de s sonora o de s sorda que calga:
- 1. El Con·ell de la ciutat és pe·imista.
- 2. És depre·iu tractar per·ones in·o·iables
- 3 El Gl·ador amb les seues glo·es apa·iona els lectors ·en·ills
- 4 En·i·ava la den·a vora les al·ines
- 5 Ja veu la impo·ibilitat d·u·ar els fven·ills per a nugar els en·i·ams
- 6. Comen·aven les fal·illes a voltar el campanar
- 6. Borinot mort ni vola, ni brun·.

Lliçó VI

GRUPS DE VOCALS

- 1. El grup de dues vocals que es pronuncien dins una mateixa síl·laba forma un diftong.
- 2. En valencia hi ha nou diftongs decreixents i quatre creixents:

= Diftongs decreixents =

ai : mai	eu : teula
ei : reina	iu : viure
oi : almoïna	ou : moure
ui : cuixa	uu : lluu
au : taula	

= Diftongs creixents =

- ua : quatre
- ue : unguent, qüestió
- ui : obliquitat, pingüí
- uo : quota

Es de notar que els diftongs creixents van precedits de q o de g.

- 3. No formen diftongs
 - a) La i i la u febles no formen diftong amb la vocal següent-anatomia(i-a), qüietud (i-e),
 - b) Els grups ua, ue quan van precedits de c no formen diftong: promiscua, cuejar.
 - c) Quan una vocal ve seguida de i o de u fortes, no formen diftong: país, sauc.

d) quan són mots derivats d'altres en els que la i o la u són fortes no formen diftong: veina, països, saucier, trair.

noteu com aquests mots són derivats respectius de veí, país, sauc i traïdor.

e). quan la i o la u formen part d'una terminació verbal, no formen diftong: traduiria, oír, agrair.

f) quan la i o la u són la primera vocal d'un mot al qual s'han unit un prefix terminal amb vocal, no formen diftong: reunió, antiartístic, autointoxicar.

g) Les terminacions -isme, -ista, -us, 7m no formen diftong: altruisme, egcista, Pius, harmonium.

4. Una semivocal (i o u) en mig de dues vocals no forma diftong sino que s'unix a la següent i forma síl·laba amb ella com si fora una consonant: veuen, boie.

5. El grup de tres vocals pronunciades dins d'una mateixa síl·laba forma un triftong. En valencia hi ha un sol triftong: uai, guaitar.

EXERCICI:

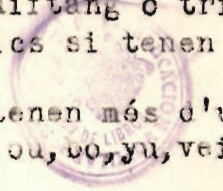
WwgeuwehxEKrepeisawdewhawpág.wwwceerfespunentw
awhóertegrušaw

Destrieu en tres llistes els mots següents la dels que tenen diftongs, la dels que tenen triftongs i la dels que no tenen ni diftongs ni triftongs:

quaranta, desmai, Sirius, introit, graelles' frequent enjoiar, lluus, llengueta, iniquitat, quall, reunió, tauleta, aveinar-se, quiet, poal, acoboïar, teuleria.

Lliçó VII
LES SIL·LABES DELS MOTS

1. En general un mot té tantes síl·labes com vocals o grups de vocals que formen diftong o triftong. Així els mots són monosil·làbics si tenen una síl·laba; i polisil·làbics si en tenen més d'una.
2. Són monosil·làbics : 'a, en per, la, ou, oo, ya, veig

Els mots polisíl·labics poden ser de dues síl·labes: casa, de tres síl·labes: caixa; de quatre: València; de cinc: excel·lència; de sis: coagulació. Hi ha mots de set, de vuit, etc. síl·labes.

4. En un mot les vocals contigües que no formen diftong s'ha de pronunciar separades per a no fer-ne de falsos; però tampoc no es desfaran els diftongs que tinga el mot. Així: pa-c-ri-l, va-len-ci-a, fa-e-te-ja-r, tra-i-der, re-ia.

EXERCICI:

(Vegeu i practiqueu els exercicis de la Lliçó I, pà.).

LLIÇÓ VIII

ACCENT PROSODIC

1. La major força amb que és pronunciada una de les síl·labes d'un mot polisíl·labic constitueix l'accent prosòdic.

La vocal o la síl·laba que rep l'accent prosòdic s'anomena tònica o forta i les altres del mateix mot són anomenades àtones o febles.

En el mot paper la síl·laba -per és la tònica o forta i la síl·laba pa- és l'àtona o feble.

En el mot tauleta la síl·laba -le- és la tònica

i en el mot ànima la síl·laba à- és la forta.

2. Generalment els mots monosíl·lacs són forts: au, bé, clau, dur, fe, gest, ham, jo, lleu, nà, niu, os, peu, res, sol, etc.

Els monosíl·lacs febles són els següents:

a) els articles i pronoms: el, els, lo, los, la, les.

b) els articles personals: En, Na, so;

c) l'article indeterminat: un, uns;

d) els adjectius possessius: mon, ton, son, nos, tos, ma, te, sa, nos, tes, ses.

e) l'adjectiu quantitatiu: que

f) els pronoms personals: me, em, te, et, se, es, nos, ens, vos, us, ho li.

g) els pronoms relatius: que, qui;

h) els adverbis pronominals: ne, en hi;

1. Si termina en diftong, seguit o no d'una s: di-
jous esclau, esclaus, veniu, estiu, comboi, esteu.

2. Si presenta terminacions altres que en in:
adob, eunuc, desenllaç, exactitud, caduf, pedagog.

7. Hi ha alguns mots valencians la pronuncia dels
quals ha estat desfigurada per imitació de pronú-
cies castellanes; cal adonar-se'n per tal de fer
les correccions necessàries. Així són aguts : iber,
celtiber, inbecil. Són plans: atmostera, austríac,
quadriga. Són esdrúixols: *ozema, Cristiània, exa-
edre, pentàedre, octàedre, etc.

8. Aiximateix per imitació de pronúncies caste-
llanes hi ha formes verbals desfigurades:

1r. Els presents d'indicatiu i de subjuntiu d'al-
guns verbs terminats en -iar: estudiar, canviar,
han d'ésser pronunciats sense diftongar la i de
la a i la i de la e:

Indicatiu, present.- estudie, estudia, ; estudiem,
estudieu, estudien. Pero no estúdia, etc.

*ronunciarem: agracie, etc: (no agracie)
ajusticie, etc: (no ajustície)
varie, etc. (no varie)

Es de notar que aquests verbs cal conjugar-los
com aviar i triar .

2n. Els presents d'indicatiu i de subjuntiu d'al-
guns verbs terminats en ,uar en els quals la tal
terminació va precedida de consonant altra que
q o g: evacuar, extenuar que han d'ésser pronúnci-
ats sense diftongar la u de la a i la u de la e:

Indicatiu present: evacue, evacues, evacua.

Cal adonar-se que aquests verbs es conjuguen
com afuar i desnuar.

*ls verbs terminats en -uar precedits de q o de
g: obliquar, averiguar no desfan el diftong:

oblique, obliques, abliqua. Recordem que en cua,
cua no hi ha diftong i que ~~cu~~ sí hi ha diftong
en que , que.

EXERCICIS :

- a) Destrieu en tres llistes els mots següents: la dels aguts, la dels plans i la dels esdrúixols anet, imbecils, memòria, essència, renúncia, apolític, sobreafegir, àuria estratosfèrica, exsangüe, taules sèria, presència.
- b) Escriviu els presents d'indicatiu i de subjuntiu dels verbs diferenciar, irradiar, renunciar, pronunciar, expropriar, exiliar.
- c) Escriviu els presents d'indicatiu i de subjuntiu i l'imperatiu dels verbs: descuar, promiscuar.
- d). Escriviu els presents d'indicatiu i de subjuntiu i l'imperatiu dels verbs: averiguar i liquar.

LLIÇÓ IX

L'APITXAT I ALTRES SUBDIALECTES

1. L'apitxat és la manera de parlar de la ciutat de València, de tota la regió situada entre el Xúquer i el Túria (exceptuant Sueca i Utiel) i s'estén al nord del Túria agafant Aliría, Albalat, Bolvedre i Algar fins a les envistes de la Plana de Castelló i apareix també a Onda i a Gandia.

L'apitxat confon els sons representats per j, g i x (jove, juliol, gendre, metge, fetge, xic, desig,) pel representat per tx (=ch castellana): txove, txulic, txenare, metxe, fetxe, desitx).

2 Una altra de les característiques del parlar apitxat és la de confondre el so representat per s, z per ss (que és un altre ensordiment i un altre empobriment fonètic): casa, dotze, zel i pronúncia cassa, dotse, sel.

3. L'apitxat tampoc no pronúncia el so tan valencià de la labiodental v: cavall, passava, llevar, València, que confon amb la bilabial b i pronúncia

caball, passaba, llebar, Balència.

És a dir, l'apitxat ensordix els sons sonors, i com que el tal ensordiment empobrix la fonèti

ca genuina valenciana, cal refusar l'apitxat d'una manera sistematica per tal de bandejar la perniciosa influència que ha exercit sobre la literatura i, ço que és més lamentable encara, sobre la Gramatica contemporanea, especialment en l'ortografia.

4. En els subdialectes de les terres del ~~word~~ antic Regne valencia hom supremix la r final d'una gran majoria de mots que la porten, adhoc davant la s del plural: Així ho fa en:

- a) els infinitius: cantar, tornar, menjar (cantà, tornà, menjà).
- b) els substantius derivats en -ar, -er, i -or: canya, fusté, blancó, ; canyas, fustés, blancós)
- c) un gran nombre d'altres mots: clar, altar, sence lleuger, millor, pitjor, primer, (cla, alta, sencé, lleugé, milló, pitjó, primé)
- d) no pronuncien la r final dels infinitius encara que porten algun pronom afixat: agafar-ka (agafà-la)

5 També sol ésser muda la primera r d'arbre (obre la primera de l'infinitiu prendre amb tots els seus composts: comprendre, reprendre etc. i les formes de futur i condicional d'aquests verbs: prendre, compendre.

6) Perd la r de mots com dimarts (dinats) i del plural diners (que en el singular no la perd: diner.

Tots aquests canvis i perdues de sons són inadmissibles en la literatura i en l'oratoria.

EXERCICIS :

a) Substituïu els punts per g, tg, ig, j, tj, x dels mots següents que en el dialecte apitxat hom pronuncia tx (=ch castellana):
 a. ocar, calibra. e, al. eps, cope., naufra. i, ar. iu, ba. oca, octo. enari, per. a, ora. cl, ener. ic, diumen. e, nau. er, me. e, here. e.

b) Substituïu els punts per c, s, s, ss, tz, z, dels mots següents que en el dialecte apitxat hom pronuncia ss (=s castellana, ço és, sorda):
 es. a (llar), llevadi. a, cal. ó, brun., expo. iació, opo. i.

c) Copieu tots els mots següents i substituïu els punts per v els quals mots són pronunciats b en l'apitxat: canta.a, plora.es, es.elt, Este.e, ha.ena, can.i, .ocal, reba.a, ra.al, ca.all, Còrdo.a.

Lliscó X

PARTICULARITATS DIALECTALS

1. Una de les característiques del parlar valencià és la tenaç tendència a l'elisió de la d fricativa intervocàlica. Ex: caena, en lloc de cade-na, caira en lloc de cadira.

De la terminació -ada es fa -aa o més bé una a perllongada -aa: vegà, de vegada; parlà de parlada. La desinència -ador perd la -d- Ex: de llaurador fa llauraor.

2. L'alecantí elidix la -d- en les desinències -eda, -ida, -oda, -uda. Així de seda, moneda, vida, marcida fa sea, monea, via, marcia.

3. És propi també del parlar valencià l'elisió de la s sonora de la terminació -esa que es pronuncia -ea. (Aquesta elisió quasi no es fa al Maestrat i es fa als pobles de la Plana). Així de pobresa, riquesa, noblesa, bellesa, vellesa es fa: pobrea, riquesa, noblea, bellea, vellea.

4. Una altra de les particularitats del nostre parlar és el canvi de pronom ho en hu Ex: ho diu, ho crec, , dir-li-ho, a'ho veig, t'ho conta és pronunciat hi diu, hu crec, dir-li-hu' o dir-liu). Però no fa el tal canvi en, per exemple, :dis-ho, tin-ho, vege-ho, alabar-ho, saber-ho.

Aquestes particularitats dialectals com les anotades en la lliçó anterior, cal combatre-les com hem dit de l'apitxat, perquè han influït o bé poden influir desfavorablement en la literatura, en l'atomització dialectal i en la gramàtica de la nostra llengua. Els altres dialectalismes fonètics que deixem de consignar no presenten, per ara, cap perill per a l'idioma la normalització oral i escrita del qual tant interessa a

tots els valencians cultes.

EXERCICIS :

- a) Substituiu els punts per d o per -ada en els mots següents segons calga :
ca·enata, porta.es, ca·irota, ma·ur, densa.es, can_sala.er, vega.es, mira.es, ma·eixe, ma.urar.
- b) Substituiu els punts per d en els mots següents:
salva.cr, venç.cr, prova.cr resa.ora, espolsa.ors, compra.cr, versa.cra, esquila.ores, moca.orada.
- c) Substituiu els punts per d en els mots següents :flori.a, temu.es, dormi.es, colli.ies, creixeu.es, begu.es, cabu.a.
- d) Substituiu els punts per s en els mots següents:
pere.a, pobre.a, fine.a, male.a, reale.a tendre.a , rare.a , rique.a bone.a, brute.a, pere.ós.
- e) Passeu, per escrit, al plural els mots següents: Naturalesa, fermesa, brutesa, pobresa, raresa, poquesa, mollesa, tristesa, bellesa, infantesa, juvenesa.

LLIÇÓ XI

REDUCCIÓ DE SONS

1 Quan la vocal final d'una paraula i la vocal inicial de la següent es succeïxen en la pronunciació sense cap pausa establerta, generalment es produïxen les següents reduccions de sons:

- a) Si una de les dues vocals és a o e febles aquesta s'eleidix:
quina hora : qui-na-ra
eixe home : ei-xo-me
care amitat : ca-ra-mis-tat.

b) Si la segona vocal és una i o una u febles les vocals es pronuncien formant diftong:

cançó immortal = can-çoim-mor-tal

anira i tornarà = a-ni-rai-tor-na-rà

c) Si la primera vocal és una i o una u febles

aquesta vocal es convertix en consonant;
 hi havia carn = ia-vi-a-carn
 argent i or = ar-get-ior
 aneu a casa = a-ne-ua-ca-sa

d) El pronom ho quan es pronuncia hu (unes al-
 tres vegades es pronuncia heu, com per exemple:
 "i quel heu té; no m'heu ha dit) forma diftong
 amb la vocal anterior: torna-ho demà (tornau demà)
 no ho sabia (nou sabia) o bé no heu sabia.

EXERCICI:

Copieu la prosa següent subratllant-ne totes les
 reduccions de sons que són fetes correntment i se-
 gons queda indicat.

EL DARRER BETLEM

(fragment)

L'ànima de la festa nadalenca, del Betlem pasat,
 era una beida dona, digna de tota llicança, quasi
 cega, pels anys cobrada, eixuta de carns, mes no
 de cor, que el té teódr i amorosíssim, de paraula
 persuasiva, amb més raons que un duler, i amb més
 memoria que uncec, manyosa, i plena de paciència
 per a ensenyar a tota aquella revoltosa i avalo-
 tadora xicalla ara arxiu de torta classe de can-
 çons, oracions, romançades, auques, col·loquis i lle-
 tanies; ella sabia la malaganosa cançó del batre,
 les dites i ditxos de la plegada de les garrofes;
 ella guardava fresquets els aforismes, dites, fetes
 succets i... de sermons ne sabia un bon gran
 sarpalló.

Josep Pascual Tirado

Del llibre LA MEUA GARBERA

Lliçó XII

VICIS DE PRONUNCIACIO

a més de les pronuncies defectuoses estudiades dins les lliçons anteriors -algunes de les quals pronuncies constitueixen l'apitxat i altres subdialectalismes fonètics- en el patllar valencià cal anotar com a vicis de pronunciació la reducció de l·l a l que cal combatre per tal d'evitar la depauperació fonètica

1. La l geminada, escrital·l, sempre entre vocals, es pronuncia doblant el so linguodental l·lx: carretel·la, caravel·la'damisel·la(Cal pronunciar clarament les dues eles: carretel-la, caravel-la, damisel-la)

Com que en algunes comarques l'aviciament és tal que la l·l ha reduïda a l cal tindre a la vista la llista dels mots més usuals, entre aque aquells que han ésser escrites amb l·l.

(Vegeu lliçó XV, pàg.)

2. són vicis de pronunciació la supressió, alteració i afegidura de sons en mots tals com els següents i derivats :

PRONUNCIA AVICIADA	PRONUNCIA CORRECTA
abre	arbre
emoto	moto
armela	
almela	
mel·la	armetla
auia	aigua
avespa	vespa
bòria	boira
bullir	bollir
ca	cada i casa
calandari	calendari
x cambi	canvi
canvit	
cól·lege	col·legi
criadilla	
criailla	
ençavilla	

cuberta	coberta
cusir	cosir
Desamparats	Desemparats
divrs	divorci
doctor	doctor
dumenge	diumenge
entoix	antoix
gnit	geni
joliol	juliol
juar	juguar
llaona	llogona
lluberna	lluerna
nosatros, nosatros	nosatres o nosaltres
nyervi	nervi
provesó, professó	processó
raere	darrere
Reixos	Reis
sancer	sencer
sinse	sense
sinyor	senyor
vatros	vosatres o vosatres
xa i xi	xe

e) S'ha aviciat la pronúncia d'alguns mots afe-
gint vocals eufòniques que literàriament són
inacceptables:

no fixativa	sino	Xativa
,,eixavéga	sino	xavega
,,fixàvia	sino	Xàvia
eixecutar ni etxecutar		executar
eixeringa	sino	xeringa
eixigir	sino	xigir

4) És vici de pronúncia canviar o per au

no au cell	sino	ocell
,,aulor	sino	olor
,, aurella	sino	orella

5) Els mots cons- seguit de c(=s), de p i t, solen
solen pronunciar-se per vici, con:

conspirar	sino	conspirar
costar	sino	constar
constitució	sino	constituci, o

6) Els mots amb ex- inicial seguit de consonant

sol·en pronunciar-se per vici, es- :

no esposició	sino	exposició
no escomunió	sino	escomunió
no estremar	sino	extremar

7) Els mots amb subs- seguit de consonant sol·en pronunciar-se per vici, sus- :

no suscrició	sino	subscripció
no sustencia	sino	substancia
no substituir	sino	substituir

8) Els mots amb trans- seguit de consonant sol·en pronunciar-se, per vici, tras- :

no trasbordar	sino	transbordar
no transferir	sino	transferir
no trasplantar	sino	transplantar

9) Els mots amb em-, en- i es- seguits de consonant sol·en pronunciar-se, per vici, am-, an-, i es- :

no Amparo	sino	Ampar
no ampomar	sino	empolmar
no ambassar	sino	embassar

EXERCICI :

~~XX~~
~~XX~~

Preneu vint mots dels de les llistes de correcció de pronunciació i féu amb cadascuna d'elles una frase.

Així :

10.- La roba feia una olor molt agradable.

LLIÇÓ XIII

CASTELLANISMES FONÈTICS

1. a més de l'ensordiment dels sons s, g i v que hem estudiat a la lliçó IX i que probablement constitueix un castellanisme fonètic; a més de la reducció a l del geminat ll que havem tractat a la lliçó XII § 1, cal anotar, per combatre'ls, altres sons, dolents perquè empobrixen també la fonètica, modifiquen l'ortografia i fins la morfologia nostrades.

En algunes contrades afegixen una r als infinitius vore o veure, traure o treure, creure, així: v^orer o véurer, tra^urer o tréurer, cre^urer. També afegixen als infinitius en -dre: vendre, vindre, tindre valdre, estendre, prendre, moldre, caldre, atendre, etc. que fan: vendrer, vindrer, tindr^er, vⁱvaldrer, esténdrer, préndrer, mòdrer, càdrer, aten^drer etc. que porten r al final.

2. És castellanisme fonètic l'ús d' -in- en lloc de im- en mots seguits de -m-: in^mmediat, in^mmaculat, in^mmaterial, in^mmens, in^mmortal, in^mmutar, quan la pronúncia correcta fa im^mmediat, in^mmaculat, in^material, in^mmens, in^mmortal, in^mmutar, etc.

3. És castellanisme fonètic l'ús del so que en castella és representat per j, impropí de la nostra llengua. El valencià no té cap grafia per representar-lo i el poble el sol pronunciar q. Ex: maca, qués quefe, (en castella maja, juez, jefe).

4. Hi ha mots valencians terminats en consonant que en el castellà porten -o final la qual o és pronunciada pel poble indogudament. Ex: palo, per pai; tiro, per tir; aparato, per aparat; fallo, per fall; (un tiro de cavalls; regalíssia de palo; l'aparato digestiu; un home calvo)

Així també mots acabats en -ero. Ex: cotxero, per cotxer; bombero, per bomber; targetero, per targeter; candelero, per candeler; monedero, per moneder; I també telefono, per teléfon; telégrafo, per telégraf etc:

5. En altres mots la depuració fonètica no es fa fa solament suprimint la o final: destí, de destino; pagá, de pagano; abndó, de abandono; an^e, de ameno; Ampar, de Amparo.

6. Els galecismes i anglesismes no sempre entren al valencià amb la mateixa fonètica que al castellà: xofer, no xofer; futbol, no fútbol; xasís, no xasís.

7. Constituïxen castellanismes fonètics la supressió de sons en mots valencians els corresponents castellans dels quals no, els porten: sub_jectar, no sujetar; tractar, no tratar; sumptuós, no suntuós; subtil, no sutil; conjetura, no conjetura Assumpció, no Asunció; acceptar, no aceptar accen_tuar, no acentuar, etc.

Altres castellanismes fonètics han estat tractats en les lliçons anteriors; tal algunes formes verbals Ex: renuncia (no renúncia), forma verbal que n és substantiu aquest mot i els altres que estan en el mateix cas són esdrúixols Ex.: re-núnci-a. Així: El Sr. President ha presentat la re_núncia del seu càrrec; si renuncia és per causa de la salut.

EXERCICI:

Copieu les frases següents substituint els punts pels mots corresponents presos d, entre els d'a_questes llistes els quals tenen diferent sentit en canviar l'accentuació sil·làbica:

SUBSTANTIUS	FORMES VERBALS
1. música.....	música.....musicà
2. història.....	historia...historià
3. pronúncia.....	pronuncia,,pronuncià
4. provi ^o ncia.....	providencia..Providencià
5. renúncia.....	renuncia.....renuncià
6. difer ^e ncia.....	deferencia...diferencià
7.....	estudia.....estudià
8.....	irradia.....irradià
9.....	auxilia.....auxilià
10.....	expropia.....expropia
11.....	ajusticia...ajusticià
12 pres ^e ncia.....	presencia...presencià

1. L'autor d'aquella... ara... una cançó que abans ja ... un altre músic.
2. Aquest llibre d'... valenciana és molt interessant perquè... algun fet que no cap altre historiador.
3. Tin bona ... perquè qui... bé té molt guanyat pera ésser bon orador. Ahir En Miquel ... mal dos versos.
4. La..., cal pensar, ... com sempre...
5. Ja ha fet la... de part dels seus béns i si no ... dels altres és perquè ja... l'any passat dels que volgué renunciar.
6. la... d'edats és notable i ella en parlar ara ... més de que... la passada setmana.
7. l'estudiant... la lliçó que ahir no...
8. ... poca simpatia; el sou pare n'... sempre més
9. El Senyor a... tant com...
- 10.... la casa i ara... els bancals.
11. El botrí... els reus que ahir no...
12. Com que té bona... el deixaren passar i... tot l'acte primer; ara... el segon.

LLIÇÓ XIV

ELS ENLLAÇOS FONICS A LA POESIA

Dos mots enllacen fónicament quan es pronuncien seguits sense una pausa entre l'un i l'altre. Unes vegades els enllaços fónics es fan reduint o elidint sons i altres vegades formant diftongs (vegeu lliçó XI)

Els poetes, per tal d'assegurar el ritme, tan interessant, dels versos, han de tindre molta cura amb els enllaços fónics puix que en poesia els uns són obligats i els altres són prohibits.

Cal doncs, que el poeta dins d'una prudent llibertat, evote la formació de falsos diftongs o

sinéresis.

1. Dins un mot no es fan altres enllaços que els obligats pels diftongs i el triftong i tot

altre enllaç és una llibertat excessiva.
 2. Dos mots posats en contacte si el primer termina en vocal i el segon comença en vocal enllacen fònicament i si alguna d'aquestes vocals són a o e febles s'elidix la tal vocal feble.
 Ex: " o el flam de la posta d'or "

LA IMMORTAL de Josep Carner
 el qual vers transcrit prosòdicament fe:
 "el flam a'e-ri de la pos-ta d'or "

2. Hi ha enllaç fònic
 a) quan un mot acaba amb la mateixa vocal que la inicial del mot següent. Ex:

aa :
 " surava arreu per sobre l'aigua grisa "
 SONET de Guillem Colom

ee :
 " quan te mire embadalit "
 CANCONETA AMOROSA de Florente

il :
 " Ossari incomensurable "
 PATRIA de Josep M. Bayarri

oo :
 " una cançó ordinària i carnal "
 A NA CALDESA inèdit de C.S.

uu :
 " ingenu, humà i adolorit pesombre "
 A NA CALDE SA

b). quan una de les vocals és a o e febles aquesta sol elidir-se ;
 ae :
 " l'alba et desperta content "
 PENELL d'Enric Soler Godes

ai :
 " sota la força inútil, viril i tendra "
 SONATA DEL NU DE X. Cesp

ao :
 " ombra d'una ombra de l'ahir "
 LA MÈS PERFETA de Josep Carner

au :
 " La vela blanca, una ala de gavina "
 AQUESTA BARCA OBSCURA de Carles Salv

ea :
 " carn sense ànima ni espina "
 LA PALADA DE JOSEFINA de Josep M. de Sagarró

ei :
 " el caire inèdit, la paraula viva "
 NORMA de F. Caballero i Muñoz

eo :
 " la dolça terra on sóc nat i on he obert "
 CANI A LA TERRA NATIVA de M. Duran de Valencia

eu :
 " que mai no parlaves sense humilitat "
 RUSTICA PADRINA de Maria Antònia Salvà

oa :
 " Com ho diria, germans, si no parlo amb vosaltres "
 ELEGIA de Carles Riba

oe :
 " no es movia ni una branca "
 EL PELEGRÍ de Daniel Martínez Ferrando

c). Quan la primera vocal és oca i seguida de vocal feble; aquesta i es converteix en consonant.

wa ia :
 " nibat de núfols i de silenci abrupte "
 DISTICS COMMEMORATIUS de Miquel Dolç

ie :
 " qui en menja es torna flonja "
 LA TARCONJA I LA LLIMA de Francisc Almela i Vives

io :
 " allí on l'arada perdura "
 ROGATIVES A MUNTANYA de Josep M. de Sagarró

iu :
 " des de tots els indrets del món i us clama "
 A JORDI V D'ANGLATERRA de Josep M. Bayarri

d). Quan la primera vocal i la segona formen qualsevol dels tretze diftongs:

oi : " la cançó inaudita "
 CANÇÓ DELS VENTS de Enric Duran i Tortajada

ui : " com la lleu sentor que el vent
 du i se'n porta "

CANÇÓ DE LA CONFORMITAT DE CADA MOMENT DE
 Clementina Arderiu.

ou :
"tro us haja vist no m'haurà benvolença"
ENYORAMENT de Jordi de Sant Jordi, s.XV.

ua :
" del temps ingenu afadigat d'històries "
PAISATGE ALS ULLS de Bernat Artola Tomas

ue :
"Fero si de tu en parlar-li"
LA INFIDEL d'Enric Navarro-Borràs

uo :
"Horta, tu ofrena-li ton cor i ta bellesa"
EL POEMA DE LES HORTES de M.Duarn de Valencia

3).No hi ha enllaços fònics per formar una sola síl.laba, quan són consecutives més de dues vocals distintes.Ex:

nome auster
que prosòdicament fa:ho-me-aus-tre(peró no: ho-meus-ter).

Així l'única combinació de tres vocals admissible és la que formen les vocals del triftong uai.Ex: vidu aigüader

que prosòdicament fa:vi-duai-gua-der

4.Són exemples de sinalefes no recomanables les assenyalades en els fragments següents:

.....La violeta
tendra i humil, sent ambicions de vidre
dins l'enorme ametista del capvespre.

Kimem, germans, la inédita poesia
deis nous móns per la Ciència il.luminats.

ni el mot gentil de la gràcia en els llavis.

per què haurà plorat, Déu meu,
la farina dolça i bella ?

nits que s'ompli el cel d'estrelles
i es deslliguen les passions.

Les pupil·les del mar rellampegaven
amb misterioses llums, plenes d'amor.

EXERCICI :

Copieu els fragments que segueixen anotant les
sinalefes no recomanables:

1. Surt l'abe; jo aguaito l'hora
amb un esglai interior;
signa l'esperit aquesta
ansia suprema del triomf.
2. Tu tens al ulls una harmonia,
i, àuria harmonia de l'ambient
i nos carena la poesia
que hi ha a los claustres del convent.
3. Lo seny convençut
i la jiventut
que la diada espera.
4. Ara heus ací la Senyera
com na flama que ens fuig
5. Patris i subtils poetes
prescs de la senyoria
gloriosa de l'ideal;
clares, divines trompetes
que celebren la poesia
en una estrofa triomfal.

LLIÇÓ XV

LES RIMES DEFECTUOSES

1. Rima entre dos o més mots és la identitat
de llurs terminacions començant per la vocal
accentuada especialment quan és utilitzada per
a donar terminacions iguals a dos o més versos
d'una estrofa o composició poètica. Així, doncs,
els versos no rimen segons les grafies, siní se-
gons els sons.
2. No hi ha rima perfecta o consonant en els
mots que tenen els uns vocal oberta i els altres
vocal tancada. Així no són consonants:
to i avió, flor i amor; tothora i arbora'

burot i rebot; rosa i preciosa; devota i gota,
reposa i blavosa; plors i protectors; dona i
abandona; tremola i gola.

2. Tampoc no són consonants, i per tant entre
elles no hi ha rima perfecta, els mots que els
uns tenen s sonora i els altres s sorda. Així
no són consonants: grises i fonedisses; amansa
i venjança; fernesca i deessa; rosa i rossa.

4. Per tant comença i pensa fan rima perfecta
o consonant i bona i segona fan rima imperfecta
o assonat puix que el primer mot té o oberta i
el segon o tancada.

Heus ací el fragment següent tot ell correc-
te prosòdicament:

El qui enflocant son haca veladora
la joia guanya, que a la núvia du;
el qui fa refilar a la sonora
citra, en les nits d'albades, com ningú;
el qui per a defensa de la terra
lo vell trabuc despenja del traspòl,
quan per l'horta, donant lo crit de guerra
retorna el caragol.

LA BARRACA de Teodor Torrente

Vegeu ara unes rimes defectuoses :

"Maestre: quin nom té la flor
que brota de dins del cor
i en ses fulles perfumades
les paraules té gravades
de Pàtria, Fe i Amor ? "

3. Són considerades rimes perfectes o consonants
encara que no són gens recomanables, le de
bi v, j i tx; és a dir els sons sonors rimen amb
els sons sords excepte els des i ss que són con-
siderats asserents.

Així consonen:
enveja i fletxa; raja i platja; fava i saba;
glavi i astrolabi;
joventut i activud; inquietud i salut; coneix
i remeis.

6. És inacceptable i per tant d'una llibertat
 excessiva fer rimar un mot amb un altre al qual
 se li altera l'accentuació tònica. Ex:
 sumica i música (per música); replica i tunica
 (per túnica); vera i ulcera(per úlcera).

EXERCICIS:

Copieu els fragments següents i subratlleu els
 mots que constitueixen rimes defectuoses:

1. "Se vincia la vida,
 s'humilla i s'amassa
 i els pirates mouen
 la trista venjança."
2. "Encesa con una flor
 suau son perfum escampa;
 sa flama oscil.lant d'amor
 es consum front a una estampa."
3. "I dintre del dolor mon cor s'arborava
 tot pres d'amor i goig del diví Amat.
 Voldria ésser compres d'algu tothora
 i aclivellar son cor del foc sagrat."
4. "I encara la fura
 dels ulls de buret
 pels fraus de natura
 les cull de rebot."
5. "Veig vostra sang preciosa
 per tots escampada tota,
 més fragant que una rosa
 sens pestar sols una gota.
 Mira, anima devota
 quan li costa el teu pecat."
6. "A mantíssim Salvador'
 aroma d'amor sagrat.
 Dóna pau al nostre cor
 apartant-lo del pecat."
7. "Con Alfons, que un jorn marxava
 de València amb dolor seu
 encustòdia te deixava
 al Cabildo de la Seu."

8. "I los ossos se separen de los ossos
 los llaços que els unien deslligant;
 d'edats diverses esquelets confosos,
 ombrins i muts, gelats i misteriosos,
 al cementeri sens parar tornant."

9. "Cantem i renovem-ne les glòries de sa his-
 toria;
 de Fe i Amor escalfen los raigs del nostre
 cor;
 lluitem i de la Pàtria serà nostra victòria
 aurora venturosa de pau i gemanor."

10. "L'ànima coratjosa d'este poble
 treballador que enfloca els durs bancals,
 lleal de sentiments, d'idees noble
 viurà en ses hortes, serres i marjals.
 Mentre s'alcen Montgó i Banyagolosa
 com castells de son reine i baix un cor
 que aventa en la barraca en rams de rosa
 la santa llar de Pàtria, Fe i Amor."

Fi
 de la

GRAMATICA VALENCIANA

Carles Salvador

Carles Salvador

Index